

A black and white photograph of a hand with fingers spread, overlaid with three vertical grey bars. The text "max bănuș," is positioned at the top right, and "cei care m-au ucis" is at the bottom left.

max bănuș,

cei care m-au ucis

Max Bănuș

Dragă Catherine,

Cei care m-au ucis

**EDITURA TINERAMA
BUCUREȘTI**

1991

Coperta de MIHAELA ȘCHIOPU

© **Dr. Max Bănuș-TINERAMA, S.A.**
BUGUREȘTI, 1991

ISBN 973-95046-0-4

Dragă Catherine,

*Îți închin ție această carte.
Fără dragostea ta,
fără curajul și spiritul tău de sacrificiu
mi-aș fi pierdut de mult viața
în închisorile securității.*

*Cu dragoste și recunoștință
lui Patrick care, prin ideile sale,
m-a ajutat la apariția acestei cărți.*

© Dr. Max Bănuș-TINERABA, S.A.
BUCUREȘTI, 1994

ISBN 973-95040-4

Capitolul 1

The help of Dr. Tze-Chi Chao, President,
WACL/APACL, Republic of China Chapter,
made possible the publishing of this book.

The help of Dr. Tze-Chi Chao, President
WACUAPAC, Republic of China, Chairman, who
made possible the publishing of this book, is
acknowledged with thanks.

Capitolul 1

Prefața mea...

N-aș vrea să înșel cititorul.

În ciuda titlului, nu este vorba de un roman polițist. Nu este vorba nici de vreo luptă politică.

Nu este vorba de o luptă clasică între bine și rău!

Nu este nici măcar vorba de o luptă!

Sînt doar niște note. Niște simple note care încep la ora 1 noaptea, 27 septembrie 1958, și care ar trebui să se termine la 3 dimineața, 7 ianuarie 1962.

Niște simple note despre închisorile românești. Despre lagărele de muncă. Despre morți și despre vii. Despre muribunzi, despre criminali și despre victime.

În acești aproape trei ani și jumătate, n-am putut scrie nimic. A scrie într-o închisoare politică, într-o închisoare a securității, echivala cu o sinucidere. O bucățică de hîrtie, cu note, găsită la tine era urmată de o distrugere fizică sistematică. Doream prea mult să supraviețuiesc. Atunci parcă mai mult ca oricînd. Creionul avea regimul armei de

foc. În fond, care era soarta unui deținut politic prins cu un revolver?

Multe note le-am însemnat pe tăpile pantofilor pe care nu-l mai purtam, dar îi căram cu mine peste tot.

Am întâlnit într-o celulă din Jilava în 1959, un fost inspector al Siguranței. Zăcea acolo din 1946. De treisprezece ani... Nu era condamnat. Nu era anchetat. Nu era acuzat. Nu fusese adus în fața nici unui tribunal. Nu vorbea cu nimeni. Stătea liniștit într-un colț. Nimeni nu-i adresa vreun cuvânt. Îl cunoșteau toți. Îi respectau tăcerea. Îi respectau singurătatea. M-a văzut, într-o zi, notînd cu o rămășiță de creion ceva pe un colț de perete. S-a apropiat de mine. Mi-a luat creionul. L-a sfărîmat. A curățat apoi cu palma peretele. Nici nu l-a interesat ce am scris. Calm, cu o blîndețe și cu o istețime ce contraziceau părerea generală că nu ar fi în toate mințile, mi-a arătat ce trebuie să fac. Mi-a luat un pantof din sacul cu lucruri. A frecat talpa cu săpun. Un strat subțire. Aceasta era viitoarea mea hîrtie. Dintr-o sîrmă subțire mi-a făcut un ac. Era viitorul meu creion.

Niciodată nu mi-am imaginat cîte lucruri se pot povesti pe talpa unui pantof scîlciat!

La ora 3 dimineăta, 7 ianuarie 1962, cînd m-au eliberat, percheziția regulamentară n-a fost atentă la cele cinci perechi de pantofi pe care i-am cărat cu mine. După patruzeci de zile am părăsit și România.

Încă nu știam că la New York un vestit rabin, pe care nu-l cunoșteam, și-a unit forțele cu un și mai vestit filantrop american, pe care de asemenea nu-l văzusem în viața mea. Ei au plătit o sumă uriașă, în dolari, pentru a fi eliberat înainte de terminarea celor opt ani de condamnare.

Nu știam nimic. De altfel, nici n-aș fi putut înțelege în perioada aceea ce s-a întâmplat. Familia mea s-a mirat la fel de mult ca și mine c-am apărut din nou la suprafață. Nimeni nu știa că libertatea îmi fusese cumpărată cu bani. Nimeni dintre noi nu știa că libertatea putea fi din nou cumpărată cu aur. Tîrgul acesta, împrumutat din obiceiurile celor care trăiseră cu o mie de ani înainte, devenise din nou la modă în societatea românească.

Am terminat de scris aceste note prin vara anului 1962. Însemnările făcute cu sîrmă pe tălpile pantofilor le-am păstrat întocmai. Apoi, am aruncat totul prin fundul unei biblioteci. Nu m-am gîndit să le public. Mai aveam rude în România și eram sigur că vor suferi represalii. Am făcut totuși o încercare. Am trimis o scrisoare unei edituri britanice, explicîndu-i ce am scris. Răspunsul a venit urgent. Voiau manuscrisul. Erau gata să publice cartea.

Nu le-am mai scris nimic.

Nu mai voiam să aud de jurnalistică sau de publicistică. Eram sătul de tot ce se întîmplase. Poate și șocul era prea mare. În Israel am lucrat ca muncitor în construcții.

Au trecut șase ani de atunci. Între timp, revenisem la vechea mea profesie, ziaristica.

Mi-am recitit deunăzi notele, însemnările. Îmi par complet străine.

Eu sînt cel care a trăit toate acestea?

Timpu, acest binefăcător timp! El are grijă ca omul să uite. Să uite în special răul! Este, de altfel, secretul care ne ajută să ne păstrăm echilibrul, pofta de viață, încrederea în viitor.

Recitîndu-mi însemnările, simt că aș fi primul care m-aș opune tipăririi lor. Suferințe, chinuri, crime, oameni

asasinați, suflete ucise.

Prea mult pentru un singur om!

Să le schimb? Să le adaptez epocii noastre? Să le netezesc un pic?

Cred că aş cornite un viol. Un act oribil. M-aş arunca pe mine însumi în rîndurile celorlalți.

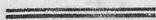
Dar n-ar fi păcat să nu apară aceste rînduri?

Poate da! Poate nu!

Eu însă am posibilitatea să le citesc oricînd. Îmi păstrez manuscrisul.

Și e bine așa!

Cel puțin un om nu trebuie să uite ce s-a petrecut atunci.

Capitolul 2

Ce vis stupid!

Nu! N-am nici o îndoială! La ora asta? Cine poate suna în miezul nopții?

Nu-mi vine să cred!

Nu vreau să cred!

Și totuși, în noaptea aceea, în noaptea aceea de 27 septembrie 1958, soneria sună lung, sinistru...

Buimac, cu ochii lipiți de somn, mă dau jos.

"Cine e?"

Răspunsul mi se înfinge în creier. Într-o secundă mi se perindă prin minte imagini, povești, relatări șușotite. Trecusem nepăsător pe lângă ele. Și mai ales neîncrezător. Cu logica omului cu bun simț. Chiar așa, degeaba?

Pentru ce?

Pentru ce? Pentru ce ar aresta un om care n-a făcut nimic? Pentru ce?

Absurdități!

Mă uit la ceas. Mai sînt cîteva minute pînă la miezul
noptii. Mă frec prostește la ochi.

Ce vis stupid!

Soneria sălbatică mă convinge că nu-i nici un fel de
vis.

Deschidl

.....

Capitolul 3

Nu ! Nu-i nici un fel de vis !

Năvălesc cinci în cameră. Mă îmbrîncesc. Soția mea se uită îngrozită la ei. Stă în picioare în cămașă de noapte și tremură. Unul dintre ei, înalt, gras, cu o ceafă în trei cute, țipă la ea:

"Ce stai așa? Marș în baie și îmbracă-te!" Apoi se întoarce încruntat spre mine:

"Și, tu, de ce n-ai deschis imediat?"

Ce să-i răspund? Ridic din umeri. Simt că nu pot vorbi. Mă uit la el. Mă uit la ceilalți. Îi recunosc imediat. N-au mânuși negre. Și nici ochelari de soare. Nici pălării cu borurile trase peste ochi. Nici frunți teșite. Sînt cinci tineri destul de veseli. Ochii însă, ochii aceștia mă sperie. Nu-mi pot stăpîni un fior. Dar "băieții" fluieră plini de bună dispoziție. Fluleră vesel la ora 1 noaptea. Doi se așază în fața ferestrelor. Parcă erau frați, Capetele pătrate, umerii lați, costumele gri, mînele căzute pînă la încheietura

degetului mare. Ce-or fi căutînd la fereastră? Mult mai tîrziu am aflat că unii dintre cei arestați preferau să se sinucidă și încercau să se arunce peste fereastră. Cel înalt se așază pe un scaun. Desface niște hîrtii și le aranjează pe masă. Îmi pune una din ele sub nas...

"Iscălește-o, mă!"

Încep s-o citesc.

"Iscălește-o odată!"

Mă uit la el puțin încruntat. Dar din motive complet diferite decît ar fi putut el s-o creadă. Limba pe care o vorbea era îngrozitoare. Haimanalele de la marginea Bucureștiului foloseau un limbaj asemănător.

"Ce, tovarășe căpitan? Vă face greutate?"

N-am mai așteptat răspunsul. Vasăzică era căpitan. Am semnat. Și am recitit ce scria deasupra semnăturii. Ordin de arestare al individului Max Bănuș, născut în București, la 29 martie 1926. Căpitanul iscălește sub semnătura mea. Mă uit curios. Nu înțeleg numele. Dar cazona cu care scrie fiecare literă mă sperie de-a dreptul. Al patrulea, mic de statură, cu o figură brunetă, de țigan, se tot învîrtea în jurul magnetofonului. "Individul Max Bănuș este acuzat de atentat la securitatea statului." Nu știu ce să fac. Să urlu? Să plîng? Cineva trebuie să fie nebun în camera asta.

"la vino încoa' și apasă pe butonul ăsta!"

Îl aud ca prin vis. Ce buton? Cel cu figura de țigan pipăie magnetofonul.

"Uite... îi dai drumul repede și eu îți spun cînd să-l oprești!"

Făcea un sondaj. M-am supus. Simțeam că încep să mă mișc mecanic. M-am uitat la soția mea. Tocmai împlinise, cu cîteva zile înainte, 23 de ani. Era de

nerecunoscut. Complet albă la față, privea năucă la noi toți. Nu înțelegea nimic.

Al cincilea era un blond, de asemenea voinic. Scotocea în bibliotecă. Îmi scoase toată colecția de fotografii și o aruncă pe jos. Apoi cărțile. Le răsfoi.

"Acum oprește-l!"

Vorbise cel de lângă magnetofon. Am oprit magnetofonul.

"Acum dă-i drumul cu viteză normală, să auzim și noi ce ai mai imprimat în ultimul timp!"

Am dat drumul magnetofonului. Dublul concert de vioară de Bach. Yehudi Menuhin și George Enescu. Cu unsprezece ani înainte, Yehudi Menuhin dăduse acest concert în București împreună cu maestrul lui, George Enescu. Cred că este cea mai frumoasă interpretare a acestui concert.

Cel de lângă mine făcu o mutră îngreșată.

"Am mai auzit noi de deștepți din ăștia."

Nici astăzi nu știu la cine s-a referit. La Yehudi Menuhin? La George Enescu?

Casa este din ce în ce întoarsă cu susul în jos. Cărțile aruncate peste perne. Sertarele răsturnate în pat. Perdelele controlate pe la cute.

Au trecut două ore. Deodată, cel înalt, gras, le face un semn. Apoi se întoarce spre mine:

"Plecăm. Ia-ți ceva lucruri mai groase!"

Cu mișcări mecanice, culeg o pijama de iarnă, un pulover. Apoi niște ciorapi. Cel care se jucase cu magnetofonul mi-i ia și-i aruncă.

"N-ai nevoie de ei. Capeți acolo tot ce-ți trebuie!"

Acolo? Nu spun nimic. Îmi îmbrățișez soția. Îi șoptesc la ureche să-i dea telefon imediat unui prieten.

"Ce... ce vă șușotiți acolo? E interzis!"

Nici nu mă uit la cel care a vorbit. Încerc să fiu cît mai calm. Încerc să înțeleg ce s-a întîmplat. Ce se întîmplă! Ieșim din apartament. Nu luăm liftul. Cele cinci etaje le coborîm împreună. Liftul, vechi de douăzeci de ani, nu poate duce decît două persoane. Nici nu m-am întors să mă uit la soția mea. N-aveam putere și n-avea rost.

Cei cinci mă înconjoară și coborîm ca niște îndrăgostiți. Lipiți unul de altul. Le e frică să nu fug? Nu cred! Mai curînd așa scrie în regulamentul lor. Jos, intrarea este barată de un automobil lung, negru. Un Ziss sovietic, care seamănă ca două picături de apă cu Packardul model 1938. În acest moment, mai apar doi. Păzeau ieșirea. În caz că fugeam, să cad în mîinile lor. Mașina are nouă locuri. Exact cîți sîntem. Intru. La dreapta și la stînga mi se așază cîte unul. Totul mi se pare ridicol. Îmi stăpînesc cu greu un zîmbet. Înainte de a porni, unul îmi dă o pereche de ochelari negri. Îi iau. Îmi scot ochelarii mei. Îmi pun acești ochelari negri. Auzisem de ei. Între colegi ne blestemam în glumă:

"Vedea-te-aș cu ochelari negri pe ochi!"

Sînt un fel de ochelari de motociclist. În loc de sticlă au tablă. Astfel ești redus la incapacitatea unui orb. Mașina pornește. Lin. Este o limuzină grozavă. La ferestre are perdele. Îmi face impresia c-am mai văzut-o de multe ori seara pe străzi, cînd mă întorceam acasă. Probabil că sînt încă foarte multe în București. Mergem. Oprim. Apoi pornim din nou. Facem cotituri strînse. Apoi ocoluri mari. Mergem cel puțin treizeci de minute. Am certitudinea că am ieșit chiar din oraș. Apoi, brusc, o luăm pe un drum prost.

Și oprește!

"Am ajuns, mă, banditule!"

Tonul devenise complet altul. Vorbise cel ce stătea în stînga.

"Coboară!"

Cînd am pășit din mașină, am călcat în noroi, în apă. Era cît pe aci să cad. Cineva mă luă de braț. Întîi îmi potrivi ochelarii pe nas. Nu cumva să intre vreo rază de lumină. Nu cumva să văd ceva.

"Vezi că trebuie să urci pe o scîndură. Și nu fă pași mari!"

Îl ascult.

"Stai."

Aud o ușă deschizîndu-se.

"Pășește înainte și coboară o scară."

Mă supun. Simt chiar o anumită satisfacție. Simt nenorocirea celui fără vedere. Sper că îmi vor lua la un moment dat ochelarii ăștia blestemați.

"Și acum dă jos ochelarii."

Fac întocmai. Sînt în fața unui locotenent în uniformă albastră. Culoarea securității. Așezat la masă, stă picior peste picior. Dar n-are cizme. Numai o pereche de ciorapi groși cu talpă de lînă și mai groasă. Îmi urmărește privirea și începe să rîdă. Are o figură care seamănă cu a lui Laurel Hardy... E gras. De altfel, toți sînt grași pe aici.

"Știi... noi, ofițerii de securitate, umblăm pe aici cu ciorapi, ca să nu vă deranjăm pe voi... bandiții!"

Mai rîd vreo doi din cameră. Mă uit fix la ei. Nu știu ce să fac. Mă aștept la o izbucnire de furie.

"Dezbracă-te!"

Îl privesc întrebător. Apoi încep să mă dezbrac. Pînă la piele. Apar cinci gealați. Îmi iau cămașa, chiloții, haina, pantalonii și încep să le examineze. Nimic nu scapă

necontrolat. Șireturile, cordonul, cravaia și ochelarii se confiscă. Auzisem de sistemul acesta, dar rîdeam neîncrezător. Nu cumva să încerci să te sinucizil Ochelarii n-am vrut să-i dau. Nu pot sta fără ei.

"O să poți... n-avea nici o grijă!"

N-am făcut probabil o figură prea convinsă.

"Dacă îți dau acum doi pumni, te pun grămadă jos!"

M-am uitat la el. Era imposibil să crezi că glumește. I-am întins ochelarii.

"Du-l în celula 7!"

Se apropie de mine un fel de sergent. N-am putut observa gradul. Tot în ciorapi. Îmi întinde niște ochelari negri.

"Iarăși?"

Îmi răspunde afirmativ din cap.

Mi-i pun. Nu mai văd nimic. Sînt din nou orb. Mă ia de mînă.

"Urcă trei scări!"

Mă supun. Mi-aduc aminte de cînd aveam patru ani. Iarna, cînd ninge și bătea vîntul, mă plimbam cu mama pe stradă. Închideam ochii. Mama mă ținea de mînă. Îmi plăcea cum mă izbeau fulgii peste obraz. "Acum coborîm trotuarul", îmi spunea mama. Aveam încredere în ea. Și-mi plăcea...

"Stai..."

Mă opresc.

"La dreapta!"

O iau la dreapta și mă izbesc de o ușă.

"Ți-am spus, boue, să te întorci la dreapta, ca la armată. Nu să pleci la dreapta!"

O cheie este introdusă cu zgomot în broască. Este tras un zăvor. Ușa se deschide. Cu mult zgomot.

"Fă un pas înainte!"

Îl ascult. Pășesc înainte.

"Acum poți să-ți scoți ochelarii."

Îi scot. Cineva mi-i smulge din mână. Nu văd în jurul meu nimic. Absolut nimic. Ușa se închide în spatele meu. Ridic capul. Un bec slab, foarte slab, este aprins sus pe tavan. Aud o voce înceată.

"Uite, patul ăsta de jos, din dreapta duminale, este liber. Dezbracă-te și culcă-te. Hai odihnește-te. Și te vei liniști!"

Vasăzică, mai există cineva în celula asta. Îl ascult. Dar nu mă dezbrac. Mă întind în pat. Ceva greu mă apasă pe ceafă...

Capitolul 4

"Scuzați-ne, vă rog, a fost o greșeală!"

Nici o șansă să adorm. Gîndurile îmi umblă ca albinele într-un stup. Încep să mă obișnuiesc cu întunericul. Celula are cam trei metri lungime. În lățime, are maximum doi. În fund sînt puse două paturi de fier unul peste celălalt, pe lățimea camerei. Apoi, în dreapta, de-a lungul camerei, alte două paturi lipite de cele din fund. În stînga, un singur pat, paralel cu ultimele două. Deci, cinci paturi. Între ele, un spațiu de circa treizeci de centimetri. Nu știu dacă toate sînt ocupate. Este, totuși, prea întuneric ca să mai deosebesc ceva. Sforăituri se aud. Destul de multe. În celulă este un aer mizerabil. Nu există nici o fereastră. Numai deasupra ușii se zărește o deschizătură cu zăbrele, sus, la înălțimea tavanului. Pe acolo, intră probabil aer din coridor. Coridorul este puternic luminat.

Dar ce caut eu aici?

Pentru ce m-au arestat? De ce?

Încerc să fac o recapitulare. Ce s-ar fi putut întâmpla?

Să fie chestiunea aceea cu excursia în Uniunea Sovietică? Cu un an înainte, când m-am căsătorit, am făcut o excursie cu vaporul prin localitățile sudice ale Uniunii Sovietice. Am vizitat Odesa, Yalta și Soci. La Odesa am fost să vedem Opera. Nu ne-au dat voie s-o vizităm. Dar am stat în față, să văd cum vine îmbrăcată lumea. Bărbații soseau în costum albastru închis sau negru și cu pantofi de tenis în picioare. Pe vremea aceea eram și fotoreporter pasionat. I-am fotografiat.

Bine, dar nu ne-a văzut nimeni! E adevărat că am arătat fotografiile unor prieteni, dar nu, asta nu poate fi!

Dar nu cumva cerșetorii din Yalta? Cum ne-am dat jos de pe vas, am vrut să vizităm o biserică armenească, situată foarte aproape de port. Eram un grup de patru, printre care și un activist din Comitetul Central. Eu, bineînțeles, cu aparatul de fotografiat după mine. La primul colț sîntem înconjurați de o groază de copii cu mîna întinsă, strigînd:

"Kopeika... kopeikal"

Ne este drumul barat. Mă uit întrebător la unul din grup.

"Copiii ăștia cerșesc?"

Activistul de partid se uită cu o privire tăioasă la mine.

"Ce vorbești? Sînt colecționari de monede străine!"

Da? N-am mai așteptat vreo confirmare, am fugit la trei-patru metri de grup și am început să le fac fotografii. Ceilalți împărțeau monede românești copiilor. Trei-patru le-au luat, le-au examinat cu atenție, apoi le-au aruncat furioși. Mîinile s-au întins din nou agresive.

"Kopeika... kopeikal"

Eu am început să mă uit pe cer. Și ceilalți s-au ferit să

se uite unul la celălalt. Dar am avut grijă, cînd am ajuns în București, să distrug filmele respective.

Deci nu poate fi nici asta!

Sau poate discuția mea cu ziaristul turc? Nu cred! Nu-l cred pe colegul meu din Istambul în stare de o asemenea ticăloșie. Cu cîțiva ani înainte, venise echipa de fotbal Galata Saray din Turcia, însoțită de un ziarist. Ziarul la care lucram m-a repartizat ca translator pe lîngă oaspete. Nici nu-i mai rețin numele. M-am împrietenit cu el. Era un om cu vederi de stînga. M-a rugat să-i explic care este adevărul în legătură cu relațiile dintre România și Uniunea Sovietică. Am avut încredere. I-am explicat ura oamenilor. I-am arătat că, de fapt, țara noastră era o simplă colonie. Dar de tip nou. Că ni se ia totul! Că sîntem jefuiți! Că sîntem obligați, în plus, să și aplaudăm. Care este sistemul rusc. Că sînt introduși ruși sub formă de consilieri în toate comisiile care hotărau exportul românesc. Să mă fi trădat acest om!? Doar discuția avusese loc cu patru ani înaintea!

Nu! Este imposibil!

Atunci de ce m-au arestat? De ce?

Atentat la securitatea statului? Prostii. Aproape că-mi vine să rîd. Îmi place să mă plimb cu motocicletă... să fac fotografii sportive... să mă îmbrac elegant... să dansez! Nu eram insensibil la frumusețea unor tinere...

Atentat la securitatea statului?

Prostiil

Prostii uriașel

Încep să-mi dau seama că lucrurile se prezintă cu totul altfel. Un lucru îmi devine din ce în ce mai clar. Explicația apare în toată claritatea posibilă! Există o explicație, o unică explicație! Știu de ce m-au arestat! Știu

cu siguranță de cel

Din greșeală!

Este o gravă greșeală. Nu există nici un fel de alt motiv pentru care m-au arestat. Numai din greșeală. Altceva nu poate fi. Cum se va lumina de ziuă, voi cere să vorbesc cu comandantul. Este o nebunie tot ce s-a întâmplat. De fapt, sînt convins de un alt fapt. Nu va trece mult timp. Poate cîteva ore numai. Ușa se va deschide și un ofițer mi se va adresa:

"Scuzați-ne, vă rog! A fost o greșeală! O regretabilă greșeală!"

Capitolul 5

Al 104-lea avertisment serios dat de Republica Populară Chineză

Mijește de ziuă. Cîteva raze de lumină încep să pătrundă prin grilajul care dă în coridor. Dar nu se poate vedea nimic. Celula are cam trei metri înălțime, iar deschizătura foarte mică este lipită de tavan. Nu trece mult timp și încep să văd cîte ceva. Din cele cinci paturi, numai unul este liber. Sîntem deci patru. Deodată, se auzi o bubuitură în ușă! Sar în sus speriat.

"Nu-i nimic. E ora șase. Scularea!"

Cel care vorbește este un om în vîrstă, chel. Poartă mustață. Îl privesc întrebător.

"Este obligatoriu să ne sculăm. N-avem voie să mai rămînem în pat. Îmbracă-te. Apoi, îți arăt eu cum să-ți faci patul."

Îl ascult. Fac și eu ce fac ceilalți. Terminăm cu toții și ne așezăm pe marginea paturilor de jos.

"Dar de ce nu e voie să stau întins?"

Mi se explică. Nu e voie. Pur și simplu. Explicații? Sînt

multe. Probabil, anchetatorii vor să-ți distrugă nervii. Să nu fi odihnit. O altă bubuitură în ușa și o voce sălbatică urlă de afară:

"Programul!"

Din nou mi se explică. Mergem să ne spălăm. Numai pe mâini și pe față. Și să ne facem necesitățile fiziologice. Avem pentru asta zece minute. Ușa se deschide. Un paznic ne întinde patru perechi de ochelari negri. Ni le punem pe ochi. El vine și ne controlează pe fiecare. Să nu vedem nimic. Apoi, fiecare pune mîna dreaptă pe umărul celui din față. Primul este luat de mîna de paznic. Și plecăm. Întîi la dreapta. Apoi drept înainte. Din nou, o ușă se deschide. Intrăm. Este un fel de sală mică. Trei closete turcești și două lavabouri. N-au trecut nici patru-cinci minute și din nou au răsunat lovituri sălbatice în ușă.

"Gatal... Cît vrei să stai? Un an?"

Sînt amețit. Ceilalți par mai calmi. Scena se repetă. Ochelarii negri, mîna pe umărul celui din față, ieșirea din baie. Mergem pe coridor cam zece metri și ne oprim. Se deschide o ușă și intrăm. Ne luăm ochelarii de pe ochi. Sîntem din nou în celula noastră. Acum îmi văd ceva mai bine colegii. Cel care mi-a vorbit este destul de mic de statură. Ochii îi sînt extrem de vioi. Vorbește cu un accent nordic. El e cel care începe.

"Eu mă numesc Săndulescu Nicolae. Sînt din Iași. Sînt avocat."

Nu mă înșelasem. Accentul lui era moldovenesc.

"Spune-mi, te rog, ești din București?"

"Da! Mă numesc Max Bănuș."

"Bănuiești pentru ce te-au arestat?"

Toată analiza mea din timpul nopții îmi revine în minte. Mă stăpînesc să nu le țin un discurs. Privesc în jos, în

sus, îmi frec bărbia.

"M-am gândit la toate posibilitățile. Sînt convins că este o greșeală. O greșeală grosolană. Eu n-am ce căuta aici."

El se uită la mine, apoi pleacă ochii. Mă uit și la ceilalți. Fac la fel. Unul se uită la tavan. Altul la ușă. Al treilea începe să-și curețe unghiile. Avocatul Săndulescu nu-mi răspunde nimic. Figura lui prelungă parcă devine și mai prelungă. Se întoarce la locul lui și tace. Are nasul mare, chiar puțin acvilin. Bărbia scoasă în afară. Întreaga lui figură îți sugerează inteligență. Stă în colțul lui, așa, un pic încovoiat. Poate chiar trist. Trec cîteva minute.

"Vă pot întreba ceva?" îi spun eu.

"Cum să nu! Cu plăcere. Despre ce e vorba?"

Îmi simt gura uscată. Nu știu cum să încep. Trebuie să-mi aleg cuvintele. N-aș vrea să-i jignesc. Dar, pentru mine, totul este clar. Eu n-am nimic de-a face cu acești arestați. Totuși, nu vreau să-i umilesc cu vreun cuvînt nelalocul lui.

"Știți!... Văd că au trecut cîteva ore de cînd am fost, de cînd am fost adus aici. Vreau să vorbesc cu comandantul. Vreau să vorbesc cu cineva."

Mă uit la el. Oftează. Dar foarte încet. Ceilalți nu scot nici un cuvînt. Par destul de absenți. Poate nici nu-i interesează ce vorbim. De fapt îi interesa. Însă atitudinea lor am înțeles-o mult mai tîrziu. Dar cînd întorc capul observ că toți se uită la mine. Săndulescu își mai trece o dată mîna peste chelie, își netezește hainele și începe să vorbească, mai mult șușotind.

"Domnule Bănuș!"

"Da..."

"Domnule Bănuș, la al cîtelea avertisment s-a ajuns?"

Mă uit la el surprins. Nu cumva nu se simte bine? Ce

fel de întrebare e asta? Îmi ghicește surprinderea.

"Fii bun și-ți amintește. Poate știi al cîtelea avertisment serios a dat China? Știi despre ce este vorba, nu?"

Știam. În epoca aceea, China comunistă transmitea Statelor Unite două-trei avertismente săptămînale, pe care le numea "serioase". Privesc în gol. Încerc să mă concentrez. De ce oare vrea să afle prostia asta? Totuși, la al cîtelea avertisment s-a ajuns? Ce nebunie! Pe mine mă ardea să vorbesc imediat cu comandantul sau cu oricine altoineva. Deodată îmi apare în fața ochilor titlul publicat ieri în ziare.

"Da. Știu. A apărut cel de al 104-lea avertisment serios dat Statelor Unite!"

Săndulescu, avocatul din Iași, mă privește calm. Fața lui nu trădează nici supărare nici bucurie. Nimic deosebit. Se sprijină ușor de perete și-mi spune tot cu voce înceată:

"Eu am fost arestat la cel de al 34-lea avertisment. De atunci aștept să vorbesc cu cineva..."

Capitolul 6

"De ce n-ai folosit și cea de-a treia culoare?"

Au trecut douăzeci și șapte de zile de când am fost arestat. Cunosc toate obiceiurile. Mă aflu la Uranus, una din vestitele închisori ale securității românești. Este situată în plin cartier rezidențial al Bucureștiului. În această închisoare sînt închiși numai cei care n-au fost încă condamnați. Cei care se află în timpul anchetei. Este interzis orice contact cu familia. Dacă ceri să vorbești cu un avocat, cel din fața ta izbucnește în rîs.

Au trecut douăzeci și șapte de zile. M-am obișnuit cu mîncarea. M-am obișnuit cu "programul" zilnic. M-am obișnuit cu dușul care trebuie făcut o dată pe săptămîină, în decurs de trei minute. M-am obișnuit cu urletele celor schingiuiți, cu țipetele de deznădejde ale celor bătuți.

Au trecut douăzeci și șapte de zile.

Am înțeles că în noaptea arestării automobilul acela negru, semănînd cu un Pakard model 1938 și cu perdelețe la ferestre, a făcut special zeci de ocoluri. În

felul acesta, nu-ți mai dai seama unde te afli. Eram convins că închisoarea este în alt oraș. De unde stăteam eu, lângă Gara de Nord, și pînă la această închisoare, făceai cu mașina exact cinci minute. Nouă ne-a fost necesară atunci o jumătate de oră.

În această a douăzeci și șaptea zi am făcut cunoștință cu anchetatorul meu. Se numește Gheorghe Moisă. Nu trebuie să vă imaginați că s-a recomandat. Dar la terminarea discuțiilor am semnat o hîrtie pe care și-a pus și el semnătura.

Am fost dus cu același ritual. Ochelarii negri. Suie șapte trepte. Coboară cinci. Ia-o la dreapta. Mergi la stînga. Intră în cameră. Scoate-ți ochelarii. Așază-te.

Anchetatorul meu are o statură mijlocie. Are gradul de locotenent-major. Bineînțeles, în forțele de securitate. Are fața rotundă, durdulie. Picioarele crăcănate. Este destul de congestionat. Ochii mici. Figura sanguină. Îmi dă ochelarii mei. În timpul discuției cu anchetatorii, ai dreptul la ochelari. Mi-i pun. Deodată, mă simt mai sigur, mai echilibrat. Stau la o masă, la circa patru metri de el. Scrie ceva mărunt. Pare extrem de atent. Trage linii, se gîndește, apoi corectează.

"Deci, te cheamă Max Bănuș. Ești ziarist... adică ai fost, acum nu mai ești nimic!"

Zîmbește, extrem de încîntat de precizarea pe care a făcut-o:

"Bagă de seamă. Nu ai voie să-mi spui <<tovarășe>>. Mi te adresezi cu <<domnule ofițer>>. E clar?"

Îl privesc șters. Fără nici un fel de expresie. Am auzit tot ce a spus, dar vreau să știu unde are intenția să ajungă.

"Mă, îmi face impresia că n-ai înțeles nimic! Sau ești

surd?"

Fac abstracție de insultă. Fac semn din cap că am înțeles. Mi se adresează enervat.

"Deci, n-ai înțeles?"

"Ba da! Am înțeles... domnule ofițer!"

Răspund greoi! Niciodată n-am avut de-a face cu un asemenea bătăran.

"Atunci totul e perfect! Spune, deci, de ce nu ai folosit și a treia culoare?"

Mă uit la el complet aiurit. O fi beat?! Observ că are pe obraz mici pete roșii. Dar ce-o fi vrînd? Sau poate vorbește cu altcineva? Mă întorc să mă uit în cameră, poate o mai fi cineva. Poate nu vorbește cu mine. Într-adevăr, în fundul camerei mai era un ofițer. Stătea pe un scaun. Dar nu-l pot distinge.

"Cu tine vorbesc. Nu face pe nebunul. Vrei să zici că nu înțelegi despre ce este vorba?"

"Nu înțeleg, domnule ofițer!"

"Nu înțelegi... ăă? Nu înțelegi? Nu înțelege! Bine, o să-ți explic eu! Ai fost ziarist, nu?"

"Da."

"Erai conducătorul revistei Stadion?"

Îi răspund afirmativ din cap. Un gând lăaturalnic începe să-mi pătrundă spre frunte.

"La ultimul număr a apărut un sportiv, săritorul cu prăjina Ladislau Szabo, chiar pe coperta revistei."

Din nou îi răspund afirmativ.

"Ei bine, cred că știi acum. Sportivul avea pe piept tricolorul național. Dar tricolorul a apărut numai în două culori. De ce nu ai folosit și a treia culoare?"

Am simțit, pentru prima oară după atîta timp, ce înseamnă fericirea. Am izbucnit în rîs. Nu mă puteam

stăpîni. Rîdeam cu lacrimi. Eram salvat. Rîdeam de fericire. Eram, cred, unicul deţinut care a rîs în beciurile închisorii politice Uranus.

Capitolul 7

De ce nu am folosit și cea de-a treia culoare !

Cam în mijlocul lunii iunie a anului 1958 au avut loc în București Campionatele internaționale de atletism. Unul dintre atleții români a doborât recordul la săritura cu prăjina. Numele acestui atlet? Ladislau Szabo!

În acea perioadă eram secretar general de redacție la revista sportivă Stadion. Am hotărât să publicăm pe coperta revistei fotografia respectivului săritor cu prăjina. Atletul român era din regiunea de nord a Ardealului, o regiune unde există mulți maghiari și unde, de altfel, se vorbește mult limba maghiară. Am trimis un fotograf să-i facă un portret. Fotografia era foarte bună. Campionul la săritura cu prăjina purta un tricou alb, care în dreptul pieptului avea o dungă orizontală cu cele trei culori ale steagului românesc.

Și aici începe toată povestea. Toată povestea care pare mai mult o nebunie, un coșmar, un vis fantasmagoric.

Revista Stadion se tipărea numai în două culori. Cum în România nu puteai să tipărești nimic fără aprobarea cenzurii, și numărul culorilor trebuia aprobat de acest for. Deci, revista trebuia tipărită numai în două culori și numai în acele culori stabilite de cenzori. Directorul cenzurii era Iosif Ardeleanu. Mic de statură, gras, cu părul roșu, cu pistrui mari pe obraz, acest Iosif Ardeleanu era numit "cîinele roșu". Porecla se datora pe jumătate culorii sale, pe jumătate renumelui său de om "bun". Românește vorbea stricat...

Atunci cînd s-au fixat cele două culori s-a ridicat o problemă. Cum va apărea steagul românesc? Am cercetat reviste similare din Cehoslovacia și Polonia și am văzut că pe nimeni nu interesa, în materie de reviste sportive, cum apar culorile naționale. Deoarece culorile reale nu puteau fi redată exact, s-a stabilit un sistem de tipar în două culori, cu nuanțe suprapuse. Sistemul a fost apoi aprobat de cenzură.

Întîmplarea a făcut ca la acest număr, în care apărea pe coperta revistei Ladislau Szabo, să nu fiu în București. Fusesem trimis pentru un reportaj în provincie. Deci, responsabilitatea apariției revenise unui alt redactor.

M-am înapoiat în București după vreo două-trei zile.

Scandal. Toate publicațiile sportive aveau atunci un director unic. Directorul mi-a dat noaptea un telefon.

"Este o nenorocire! O adevărată nenorocire!"

Am crezut că i-a murit cineva în familie. Omul mi-a răspuns, enervat, să mă las de glume. E soarta mea în joc. Nu a lui.

"Dar ce s-a întîmplat?"

Ascultam explicațiile și nu-mi venea să cred. Iosif Ardeleanu, șeful cenzurii, făcuse un raport Comitetului

Central. Scia acolo că ne-am bătut joc de culorile românești. Și cerea ca vinovații să fie aspru pedepsiți. Un prieten m-a informat că eu eram acuzat de instigare la șovinism maghiar, deoarece culorile apărute sînt mai apropiate de steagul maghiar decît de cel românesc.

Am început să rîd. Cu hohotel

Totul mi se părea o nebunie. Steagul maghiar avea cu totul altă formă. Apoi nici măcar nu era vorba de vreun steag. Erau numai niște dungî subțiri orizontale pe un tricou sportiv. Iar steagul românesc are dungile verticale. Totul era bazat pe asemenea aberații, încît nici nu le-am dat atenție. În plus, nici nu fusesem în București cînd se tipărise revista.

Mi-am văzut de lucru mai departe. Pregăteam numărul următor.

Au trecut cîteva zile. Am fost chemat, împreună cu directorul meu, la o discuție cu Iosif Ardeleanu.

Ne-a primit în biroul lui.

"Cum ați putut face o asemenea greșeală?"

Întrebarea a ținut loc de bună ziua. Am încercat să nu mă enervez. I-am explicat că nu e vorba de nici un fel de greșeală. Revista fusese tipărită în absolut aceleași culori ca și pînă atunci. Sportivi în tricouri naționale mai apăruseră pe copertă. Nimeni nu spusese nimic. Iosif Ardeleanu mă privea încruntat.

"Cum? Dumneata nu consideri că este o gravă greșeală politică? Nu ești de părere că este o încurajare a șovinismului maghiar?"

L-am privit cu atenție. Îl știam ca un om rău. Îl știam că nu-l interesează ziaristica. Îl știam că îi disprețuiește pe cei pasionați de profesia aceasta. Nu-l știam însă nebun. L-am privit cu un zîmbet care în nici un caz nu putea fi luat

un semn de măgulire.

"Cred că glumiți, tovarășe Ardeleanu. Genul acesta de tipar l-a aprobat chiar cenzura. Deci, direct sau indirect, chiar dumneavoastră. Și eu nu-mi pot permite să vă acuz că încurajați șovinismul maghiar!"

Probabil că n-a gustat gluma mea. A încheiat întâlnirea, s-a ridicat și ne-a dat bună ziua, băgându-și mâinile în buzunar. Era un fel de afront. Nu voia să ne strângă mîna, obicei care în România este aproape întotdeauna respectat.

Coborînd pe scări, directorul meu mi-a suflat printre dinți:

"Vezi că ăsta e un individ destul de periculos!"

Nu i-am răspuns pe loc. Am așteptat să ajungem pe stradă.

"Ce o să-mi poată face? Totul s-a tipărit conform unor aprobări vechi. Acuzația cu șovinismul maghiar este o invenție nebunească. În plus, eu nici n-am fost prezent la toată această afacere, fiind plecat oficial în provincie. Ce-o să-mi poată face? N-avea nici o grijă!"

Dar directorul meu a făcut o mutră destul de îngrijorată. Eu îmi păstram însă umorul. Nu știam că în acel moment Iosif Ardeleanu începuse să dicteze o scrisoare către Comitetul Central, în care cerea să fiu arestat imediat.

Au trecut cîteva zile.

Stăteam în tipografie și urmăream așezarea în pagină a revistei. Deodată, apărui un curier cu răsuflarea tăiată. Sînt chemat la Comitetul Central, la o ședință cu Nicolae Ceaușescu. N-aș putea spune c-am sărit în sus de bucurie. Nicolae Ceaușescu era în perioada aceea unul dintre secretarii Comitetului Central al P.C.R. Dar, tot în

perioada aceea, Nicolae Ceaușescu avea o poreclă care îi provoca fiori: "Biciul lui Gheorghiu-Dej".

Am simțit că lucrurile încep să ia o întorsătură periculoasă. Dar poate e mai bine așa. Ceaușescu se va lămuri că nu există nici un fel de intenție, că procedeul a fost întocmai cu aprobările existente... și gata. Da! E mai bine așa!

Sedința a început la ora patru după-amiază. M-am uitat împrejur. Colegii mei erau destul de galbeni la față. Erau prezenți și ceilalți redactori-șefi ai publicațiilor sportive. Toți erau extrem de neliniștiți. Buzele livide. Privirea pierdută. Mai erau vreo șapte-opt indivizi pe care nu-i văzusem niciodată. Ceaușescu a intrat însoțit de unul dintre consilierii săi, un fost învățător, Gheorghe Florea. Primul a luat cuvîntul Florea.

"Tovarăși, s-a întâmplat un fapt grav. Nu spun o greșeală, fiindcă noi credem că n-ar fi vorba de o greșeală. Ci de un fapt intenționat. În revista Stadion, culorile naționale românești au apărut deformate. Vrem o explicație. Acum!"

Am simțit că-mi vine sîngele în obraz. M-am uitat cu atenție la acest om, care era absolventul unei facultăți. Dacă pe un conducător al partidului îl ascultai cu indiferență atunci cînd spunea "pe cer este nori", de la un om trecut prin liceu și posesor al unei diplome universitare pretindeai să aibă mai multă înțelegere. Să se exprime conform realității. Să deosebească cu discernămint un lucru de celălalt.

În sală s-a așternut o liniște de moarte. Nimeni n-a îndrăznit să ia cuvîntul. Prezența lui Ceaușescu îi paraliza pe toți. Mi-am dat seama că se face o mare greșeală. Omul trebuia lămurit, că altfel, cine știe ce dracu' se mai

putea întâmpla. M-am uitat din nou în jurul meu. Era clar că nimeni nu voia să spună o vorbă. Preferau să tacă. Preferau să rămână lucrurile așa cum erau, decât să vorbească și, Doamne ferește, să le fie interpretate cuvintele pe dos. M-am ridicat în picioare.

"Tovarășe Ceaușescu..."

Mi-a făcut semn din cap și cu mîna că am cuvîntul și că mă ascultă.

"Acum vreo zece luni am primit permisiunea de la controlul presei să tipărim revista în două culori. Aprobarea respectivă există la noi, în dosarele conducerii..."

Ceaușescu făcu un gest de nerăbdare.

"Vrei să începi cu povestea din secolul trecut? Treci la fapte!" mă repezi el.

O clipă l-am privit mirat. Și nu m-am stăpînit...

"Dacă mă lăsați să vorbesc, veți constata singur adevărul. Și veți constata că aceia care m-au adus aici au greșit."

Mi-am întors privirea către Iosif Ardeleanu, șeful cenzurii. Apoi am continuat:

"Tovarășul Ardeleanu, care se găsește aici de față, și-a pus iscălitura pe actul respectiv. Atunci, acum zece luni, s-a discutat problema reproducerii culorilor naționale. Și s-a obiectat că nu se poate reda exact tricolorul românesc, care după cum știm cu toții, are trei culori. I s-a cerut tovarășului Ardeleanu, din cauza aceasta, să aprobe tipărirea în trei culori. A refuzat..."

"Și ce ați făcut atunci?" întreabă Ceaușescu.

"Fotografia aceasta, care a apărut acum cu dunga tricoloră, nu este prima. Prima a apărut acum șapte luni. Au mai apărut încă vreo zece la fel. Prima dată cînd a

trebuit să apărem cu o asemenea fotografie, am făcut un exemplar de probă, am fost la cenzură și am obținut o aprobare care preciza că de câte ori avem de tipărit un asemenea gen de copertă o putem tipări, dar în aceleași condițiuni. Ceea ce am și făcut!"

Ceaușescu se uită o clipă la mine. Apoi întreabă:

"Bine... dar de ce nu ai tipărit și a treia culoare?"

Am simțit că mi se strepezesc dinții. Am tras aer în piept și am luat-o de la început.

"Tovarășe Ceaușescu! Prin ordinul cenzurii nu avem voie să tipărim în trei culori. Prin ordinul cenzurii nu avem voie să folosim decît o mașină care tipărește numai două culori. Așa apărem de zece luni de zile. Am fost clar de ce am apărut în două culori?"

"Da", îmi răspunde Ceaușescu, uitîndu-se la o hîrtie de pe masa lui. Apoi ridică ochii, îndreptîndu-i spre mine:

"Dar de ce nu ai tipărit și în cea de a treia culoare?"

Capitolul 8

"În primul rînd sînt ofițer de securitate ! Și apoi medic!"

Mă trîntesc în pat. Nu-mi mai pasă de regulament. Au trecut multe zile de cînd i-am explicat anchetatorului care este adevărul în legătură cu prostia asta în două sau trei culori. Între timp, stau și ascult poveștile celorlalți. Nu prea îmi vine să cred. Prea seamănă toate a propagandă de proastă calitate. Fiu care și-a denunțat tatăl. Un funcționar a vrut să-și îndepărteze superiorul. Să-i ia locul. I-a băgat un microfon în bibliotecă. Apoi l-a provocat la discuții, înjurîndu-i pe ruși. Apoi l-a denunțat. Stau treaz, totuși pe jumătate adormit. Aud, așa ca prin vis, o voce înceată sușotind:

"Mie mi-e suspect băiatul ăsta, cu povestea lui cu culorile. De cînd a fost dus la anchetă, a devenit tăcut ca un melc. Mi-e că l-au băgat special printre noi. Să asculte ce vorbim și să ne denunțe!"

Apoi, puțină liniște.

"Nu cred!"

Recunosc vocea celui care nu credea. Este Roland Pupăză. Pictor și chitarist. Douăzeci și șapte de ani. Desenator de filme animate. Închid ochii. Mă gândesc cât de absurzi sînt oamenii. Să-i denunț! Ce să-i denunț? Că unul crede în vise? Că altul le tălmăcește? Că altul plînge după iubita lui? Îmi devine totul din ce în ce mai indiferent. Ba chiar îmi pare bine. Dacă vorbesc așa, înseamnă cel puțin că ei nu sînt periculoși. Că nu sînt turnători. Cel puțin eu pot vorbi liniștit.

Se apropie vizita medicală.

De trei ori pe săptămînă, apare un doctor. Bineînțeles, un doctor ofițer. Are gradul de maior. Umeri lați. Un început de chelie și niște ochelari negri îi dau o anumită distincție. Cel puțin așa mi se pare.

Nasul este coroiat. Urechile mari. Are înfățișarea clasică a evreului caricaturizat de presa hitleristă. Nu răspîndește simpatie. Nu provoacă antipatie. Totuși, privirile tuturor se îndreaptă cu speranță spre el. Vine luni, miercuri și vineri. Paznicul bate de două ori în ușă. Știm, deci, că urmează vizita medicală. Apoi ușa se deschide. Apare doctorul. Are un halat alb peste uniformă.

"Este cineva bolnav?"

Privește la noi ca la niște insecte cu miros supărător. Nu l-am văzut încă vorbind cu blîndețe cu cineva. Îi spui ce ai și după o zi-două paznicul îți aduce medicamentele. Dacă ți le aduce. Avocatul Săndulescu zace bolnav de o săptămînă. Are întepături în inimă și slăbiciuni. I-a explicat medicului ce are. N-a primit pînă astăzi nimic. Între timp, am aflat că pe doctor îl cheamă Lewy. Doctorul Lewy.

Se aud două bătăi în ușă. Mă duc lîngă Săndulescu.

"Domnule avocat... dormiți?"

"Nul Ce s-a întâmplat, dragă?"

Vorbește greu. Pare slăbit.

"Vedeți că vine doctorul. Reclamați că nu v-a trimis medicamentele. Trebuie să vi le trimită."

Dă din cap abătut. Se vedea cu claritate cât suferea.

"Nu sînt prima oară bolnav în închisoare. Speranța e în
Ăl de sus."

Eram două generații deosebite. Nu negam forța divinității. Dar eram dispus să pun umărul s-o ajut.

Se deschide ușa. Apare doctorul nostru, flancat, ca de obicei, de doi paznici.

"E careva bolnav aici?"

Mă ridic în picioare.

"Domnule doctor..."

"Da!"

"Domnule doctor. E aici un bolnav de inimă. Îi e rău. L-ați văzut acum șase zile. N-a primit încă medicamentele."

Se uită la mine ca la un perete. Parcă n-ar fi stat nimeni în fața lui. Parcă nu i-ar fi vorbit nîr. ani.

"Domnule doctor, acest bolnav n-a primit nici un fel de medicament..."

Îl privesc direct în ochi. Paznicii stăteau indiferenți. Sau păreau că sînt indiferenți. Doctorul capătă deodată o expresie de enervare.

"Ei, și ce e...?"

Nu-mi venea să cred. Încă nu auzisem un medic vorbind așa.

"Domnule doctor, dar se simte rău. Uitați-l... nu se poate ridica!"

Doctorul se dădu cu un pas îndărăt.

"Ei, și? O să moară? Nici o pagubă!"

M-am uitat la el năucit.

"Cum vorbești așa?... Doar sînteți medic?!"

O clipă de tăcere. Se mai dă o jumătate de pas înapoi, apucă ușa cu mîna. Se pregătește s-o închidă!

"Medic? În primul rînd sînt ofițer de securitate! Și apoi medic!"

Capitolul 9

Chitara lui Roland Pupăză I

Astăzi, 27 noiembrie 1958, Roland Pupăză a împlinit douăzeci și șapte de ani. Sînt în celulă aici, în Uranus, de aproape două luni. El a fost arestat cu trei săptămîni înaintea mea.

Roland Pupăză are o înfățișare de dansator. Subțire ca o trestie. Este brunet. Ochii îi sînt mari, negri. Părul încîrlionțat. Poartă o mustață la modă cu vreo cincizeci de ani înainte. Îngustă, paralelă cu buza superioară. Roland zîmbește aproape toată ziua. M-am întrebat la început ce meserie o fi avînd. Mîinile lui sînt bizare. Extrem de osoase, lungi, cu degetele fine, pușin tremurînde. Roland îmi înțelege privirea:

"Am un început de reumatism deformant!"

Ce ciudat. La un om atît de tînăr. Mi-a povestit într-o zi că a fost la cîțiva medici. A citit mult material de specialitate. Maladia asta, spune Roland, n-ar fi vindecabilă. Dar poate fi ameliorată. Însă nu există

medicamente. Și cum n-are cunoscuți în străinătate, a renunțat să se mai gîndească la reumatismul lui.

Roland Pupăză a dus viața unui tînăr sărac. Tatăl lui, muncitor feroviar din Arad, este acum scos la pensie. Roland își terminase liceul, dar n-a mai putut urma o facultate. În tot timpul liceului fusese pasionat după pictură. Își făcuse chiar un atelier propriu. Pasiunea lui, care dăduse ocazia multor scene de nervi părinților, și-a găsit însă o aplicare practică. Roland a fost angajat desenator la studioul de filme de desene animate din București. Muncea cu pasiune. Iar după lucru cînta la chitară. Altă pasiune. Își alcătuisese chiar o orchestră de amatori. Avea uneori angajamente și cîștiga bani. Și-a plătit un profesor și a făcut progrese. A dat un concert și la radio. Mai avea un vis. Să-și cumpere o chitară... Nu mai țîn minte marca. Și iată că într-o zi, într-un magazin în care se vindeau lucruri vechi, apare în vitrină visul lui: chitara. Prețul era uriaș: 2 800 de lei. Roland avea un salariu de 800 de lei. A alergat în dreapta, a alergat în stînga. S-a rugat de prieteni. Și, în sfîrșit, a adunat suma. Chitara nu avea cutie. A plecat cu ea învelită într-un ziar. Dar nu era nimeni mai fericit ca el.

La birou le spunea colegilor că este cel mai norocos om din lume. În sfîrșit, poate țîne o dietă ca lumea. Toți se uitau puțin speriați la el. Și așa Roland Pupăză era numai piele și os. Dar el le explica că din salariul de opt sute de lei are de plătit datorii. Timp de cinci luni trebuie să plătească cîte patru sute de lei pentru chitara pe care a cumpărat-o.

"Dar cine nu plătește pentru a-și țîne în brațe în fiecare zi iubita?!" glumea Roland.

Într-o zi este mutat din birou. I se spune că trebuie

făcute reparații camerei și timp de trei zile nu se va lucra în ea. Apoi Roland își reia lucrul. Încet, încet, unul dintre colegii săi, un fost aviator, se împrietenește cu el. Îl roagă să-i arate, să-i explice tehnica animării. Nu mai are brevet de pilot și vrea să-și câștige o pâine. A bătut la o ușă deschisă. Roland știa ce înseamnă foamea. A stat zile întregi după programul de lucru. I-a explicat fiecare lucru care se poate explica. Îl urmărea în timpul zilei lucrul și-i modifica greșelile care se puteau modifica. Cum este firesc, între ei s-a format o anumită intimitate.

"De ce nu mai poți zbura?" I-a întrebat Roland...

Colegul lui (numele îmi scapă) s-a uitat în dreapta, s-a uitat în stînga. I-a răspuns șușotînd:

"Ticăloșii ăștia mi-au anulat dreptul de zbor!"

Roland Pupăză înțelese. Doar văzuse destul de multă suferință în jurul lui.

"Ce crezi, Roland, scăpăm vreodată de ei? Scăpăm vreodată de ruși?"

Pusese punctul pe rana dureroasă.

"Trebuie să scăpăm! Ne chinuiesc de ani de zile!"
răspunse Roland Pupăză. Și adăugă:

"Tito a făcut într-adevăr ceva pentru poporul lui. Este singura țară comunistă neajupuită de ruși. La noi, conducătorii sînt niște servitori ai Moscovei!"

Și după o pauză:

"Dar să lăsăm discuțiile astea. Sînt periculoase. Mai bine să ne vedem de treabă!"

Este duminică. Avem voie de la ora șase după amiază să ne întindem pe pat. Știm că este de serviciu un paznic bețiv, care nu ne mai controlează. Roland Pupăză îmi povestește.

"Ancheta mea a început cam la o lună după ce m-au

arestat. M-am chinuit zi și noapte să înțeleg ce s-a întâmplat. Fusesem în dragoste cu o femeie. Apoi am părăsit-o. M-am gândit întâi că de răzbunare mi-a făcut cine știe ce denunțuri. Altceva nu putea fi. Când, în sfârșit, m-au anunțat că va începe ancheta, am fost fericit. Cel puțin voi ști despre ce este vorba. În camera de anchetă erau trei. Din altă cameră se auzeau țipetele unei fete. Erau îngrozitoare țipetele acelea. Am amețit. Îmi vuia capul. Mi s-a făcut o frică cum nu mi-a fost vreodată. Unul dintre ei m-a întrebat ce posturi străine am ascultat și cui am povestit, cu cine am comentat transmisiunile. <<N-am radiol>> le-am răspuns. Au râs. <<Deci nu ascuți posturi străine. Nu comentezi dușmănos. Ești un adevărat înger!>> Nu era cazul să spun nimic. Am vrut, totuși, să întreb de ce m-au arestat. Dar unul dintre ei i-a făcut semn unui sergent, care m-a luat. M-a adus în celulă. Timp de douăzeci și cinci de zile nu m-a întrebat nimeni nimic. Înnebuneam de frământare. De ce m-au arestat? Și într-o zi m-au chemat din nou."

"Să ne spui de ce i-ai insultat pe sovietici. Și, bineînțeles, de ce i-ai insultat pe conducătorii noștri?" Am ridicat din umeri.

"N-am insultat pe nimeni!"

Au început să mă bată cu vîna de bou. Au fost dureri îngrozitoare. Am început să plîng. M-au trimis din nou în celulă. După zece zile m-au adus din nou.

"Ei, te-ai gândit? Ți-ai adus aminte cînd i-ai insultat pe conducătorii noștri iubiți?"

Am văzut că pune iar mîna pe vîna de bou. I-am spus că recunosc orice. Semnez orice. S-a așezat pe scaun. S-a uitat la mine. Aș zice chiar cu dispreț.

"Măi, Roland Pupăză, ia să ascultăm împreună puțină

muzică!"

Am crezut că-i beat. A scos un magnetofon, l-a pus pe masă și i-a dat drumul. Am auzit un zgomot neclar, ca un fel de mers al unui om într-o cameră și apoi următoarea conversație.

"De ce nu mai poți zbura?"

O mică pauză. Apoi o altă voce...

"Ticăloșii ăștia mi-au anulat dreptul de zbor."

Din nou, o mică pauză.

"Ce crezi, Roland, scăpăm vreodată de ei? Scăpăm vreodată de ruși?"

Mi-am dat seama că urmează ani de închisoare. Dar am devenit mai calm. Am ascultat și răspunsul meu:

"Trebuie să scăpăm! Ne chinuiesc de ani de zile. Tito a făcut ceva pentru poporul lui. Este singura țară comunistă neșutată de ruși. La noi, conducătorii sînt niște servitori ai Moscovei..."

Toată conversația mea cu acel aviator, cu acel coleg pentru care mi-am pierdut zile și nopți să-l ajut să-și însușească o meserie. Iată de ce m-au mutat din cameră pentru cîteva zile, ca să introducă un microfon.

"Domnule anchetator – m-am adresat eu ofițerului – scrieți ce vreți. Îscălesc orice. Numai să scap odată de aici!"

Începu să rîdă satisfăcut.

"Stai, mă Roland. Nu te speria. Ce ai făcut tu e floare la ureche pe lîngă ce au făcut alții. Las' că îți fac eu un act de acuzare... așa ușor... încît să iei maximum trei ani de închisoare. Dacă ai fi fost încăpățînat îți dădeam șapte ani. Dar așa..."

Trei ani? Mă uitam la el aiurit? De ce trei ani? Am vrut să spun ceva... dar nu știam ce. Apoi mi-am adus aminte.

Auzisem că în cazurile acestea se confiscă și averea celui condamnat. Mi-a confirmat. L-am rugat să facă ceva pentru mine. Să nu mi se ia chitara și cele patru cămăși pe care tocmai mi le cumpărasem.

"N-avea nici o grijă. Cuvîntul e cuvînt. Numai să nu faci pe nebunul la proces. Să recunoști tot ce o să scriu eu aici. Și atunciiei numai trei ani. Iar chitara și cămășile vor fi ale tale."

Roland i-a mulțumit și i-a promis că va recunoaște totul.

Și așa a și făcut. A semnat totul. Și la proces a recunoscut, de asemenea, totu! Deși era înnebunit la gîndul că va trebui să stea trei ani închis. Dar cel puțin și-a salvat chitara!

A fost condamnat la șapte ani închisoare! Și, în plus, tribunalul a ordonat confiscarea chitarei și a celor patru cămăși noi!

Bineînțeles... totul în folosul statului!

Capitolul 10

Nu uitați acest nume: Gheorghe Moisă !

În 1958 este numit locotenent major! În securitate. Când vorbește, cu greu își trage respirația! Când își închide nasturii de la uniformă, o gușă i se revarsă peste guler. Părul este blond. Scurt. Ochii, ca două puncte. N-am văzut încă un om care să aibă ochi așa de mici. Avea în fața lui mai multe pagini liniate.

"Întrebare!" spune el cu voce tare, uitându-se indiferent la mine. Apoi începe să scrie. Literă cu literă. "În... tre... bare". Repetă literele în gând, iar limba se plimbă în dreapta și în stînga pe buze. Apoi privește satisfăcut.

"Ce activitate ai avut împotriva securității statului?"

Este prima oară că îmi pune o asemenea întrebare. Am încetat de mult să mai cred că pe aici oamenii pot glumi. Îl urmăresc cum își scrie întrebarea. Trec cîteva minute bune. Apoi se uită la mine.

"Ei?"

Ridic din umeri.

"Ei? Nu știi românește? Ce activitate ai avut împotriva securității statului?"

Ridic din umeri. Cum se poate răspunde serios la o asemenea întrebare?

Se înroșește!

"Nu vrei să răspunzi? Ai?"

Ochii îi sînt amenințători. Sîngele i-a venit în obraji. Trebuie să răspund.

"Nici una, domnule locotenent!"

Rîde scurt. Se uită batjocoritor la mine.

"Nici una? Binee..."

Și, calm, începe să-mi scrie răspunsul. "Ni... ci... u.. na!" Apoi, mai recitește o dată tot ce a scris. De aproape, atent... și apoi încă o dată, îndepărtîndu-și capul.

Se ridică. Mă uit speriat la el. Își ia hîrtia, se apropie de mine și mi-o întinde.

"Iscălește-o!"

O iau. Stă lipit de mine. Mi se taie respirația. Citesc. A scris exact ce am vorbit, exact ce m-a întrebat, exact ce i-am răspuns. Dar, Doamne, cu cîte greșeli de gramatică. Iscălesc. Cheamă un soldat.

"Du-l jos!"

Reîncepe operația. Pune ochelarii negri. Trei pași înainte. Unul la dreapta. Coborî patru scări. Apoi faci încă doi pași. Urci două scări. La stînga. Intră.

Sînt în celulă. Parcă mă simt mai bine. Celula a devenit un fel de locuință, un fel de cămin. Sînt acasă. Mă simt mai în siguranță. Mă așez pe patul meu. În stînga, o figură nouă. Îmbrăcat ca la țară. Haine ponosite. O figură brăzdată de muncă. De vînt. Sprîncene stufoase. Îmi ghicește întrebarea.

"Nu. Nu sînt proaspăt arestat. Stau aici, în Uranus, de

peste șase luni. M-am mutat acum o jumătate de oră din altă celulă."

Îl privesc bănuitor. Chiar așa să fie?

"Mă numesc Gheorghe Bunea. Dar dumneata?"

Îi spun cum mă cheamă.

"Cine te anchetează?" mă întreabă curios Bunea.

"Unul... Gheorghe Moisă!"

Văd că l se oprește respirația. Duce mîna la gură. Mă privește vădit speriat. Se așază lîngă mine. Îmi pune mîna pe umeri.

"Și cum a fost... domnu' Max?"

"Cum să fie? Nimic. M-a întrebat. Am răspuns. Mi-a cerut să iscălesc. Am iscălit. Și gata."

Oftează.

"Domnu' Max!"

"Da!"

"Domnu' Max... fii foarte atent. Gheorghe Moisă este un criminal. L-a ucis pe văru-meu. Aici, în Uranus. Fii foarte atent, domnu' Max!"

Vocea omului tremura. Aproape nu mai putea vorbi.

"Ne-au adus pe amîndoi deodată. Pe Cornel au început să-l bată în fiecare zi. De ce? De ce, Doamne? L-au legat de mîini și de picioare și l-au atîrnat, sălbaticii, ca pe o vită de un drug. Apoi l-au bătut cu bicele pe unde apucau. Și în special la tălpi. Nu putea bietul să mai meargă în celulă. Ultima oară l-au dus la anchetă acum trei luni. Și n-a mai apărut. A venit un gardian de i-a luat hainele. Întotdeauna se procedează așa cînd moare un deținut în bătai. Și schingiuirea era condusă de acest criminal Gheorghe Moisă. L-au omorît pe bietul Cornel. Am aflat mai tîrziu, de la unul din sat care a fost arestat, că doctorul i-a făcut un act că a murit de inimă. La 27 de

ani, voinic cît un munte! Și nu cred că este singurul omorît de Gheorghe Moisa.

*

N.A. Gheorghe Bunea nu este numele adevărat al deținutului de care a fost vorba aici. Dar n-aș vrea să fie victima vreunei răzbunări.

Capitolul 11

Prietenii...

Au trecut sărbătorile Crăciunului. A trecut și revelionul. A trecut și Sfântul Ion.

Astăzi este 8 ianuarie 1959. Sînt arestat de aproape patru luni. După comportarea anchetatorului, încep să înțeleg că a renunțat la acuzația cu culorile. Deținuții mai vechi îmi explică un fapt de necrezut. Dacă ai fost arestat pentru o acuzație care nu se poate dovedi, sau dacă a reieșit că acuzația este complet nereală, atunci nu ești eliberat. Se schimbă conținutul anchetei. Se caută alte acuzații. Că ai insultat guvernul. Că i-ai insultat pe sovietici. Că i-ai înjurat pe conducătorii partidului. Că ai spus cuvinte nerespectuoase la adresa marii noastre prietene. Sau că ai preamărit viața occidentală! Sau toate la un loc!

Sînt liniștit! Plin de optimism chiar! Dacă este

Într-adevăr așa, atunci înțeleg de ce durează atât de mult ancheta. Stimatul domn Gheorghe Moisă nu poate găsi pe nimeni care să facă asemenea afirmații. Cu străini n-am stat niciodată de vorbă. Numai cu prieteni. Ne-am mărturisit unul altuia frământările! Uneori chiar gândurile noastre cele mai intime. Dar asta s-a întâmplat numai între prieteni.

Ușa se deschide.

"Deținutul Max Bănuș!"

Gardianul de serviciu nu spune mai mult. Sîntem deja obișnuiți. Urmează ancheta.

Stau de zece minute în fața lui Gheorghe Moisă. El citește niște foi și se uită la mine zîmbind.

"Deci, zici că n-ai insultat niciodată conducătorii noștri? Bineeee!"

Continuă să citească. Pare extrem de satisfăcut. Mie mi se pare însă un teatru de proastă calitate. Sînt destul de liniștit.

Anchetatorul se uită la mine satisfăcut.

"Ia să te vedem acum. Cunoști pe unul Valeriu Chiose?"

Cum să nu-l cunosc? Valeriu Chiose, un sărman student la medicină, a intrat colaborator în redacția noastră cînd era în anul doi. L-am ajutat să-și termine studiile. I-am cumpărat haine. A locuit cu mine, în aceeași cameră, luni de zile. Era originar din Basarabia, din regiunea luată de ruși după război. Pe noul lui buletin de identitate scria "născut în URSS". Avea ascuns acasă actul de naștere original, pe care scria "născut în România". Conform legii, trebuia să fi distrus acest act. Era un grav delict penal. Dar nu eram în vremea aceea

chiar atât de speriați. Cu timpul, Valeriu Chiose a fost angajat în redacție. Vorbea curent limba rusă. Traducea cu o mare ușurință și devenise și un redactor capabil. A reușit să-și termine și facultatea. L-am ajutat cum am putut, pînă a terminat. Eram prieteni intimi. Îl apreciam pentru inteligența lui vioaie. Pentru ușurința cu care scria. Pentru talentul lui de medic. Lucra zilnic patru ore la Spitalul de Urgență și se specializa în chirurgia specifică accidentelor de muncă. Reprezenta o forță profesională. Putea fi un ziarist curajos, fiindcă avea și a doua profesie de bază. Nimic nu-l obliga să facă vreo concesie de conștiință. Îl invidiam pentru independența aceasta. Valeriu Chiose? Prostii! Îl cunosc prea bine! Valeriu Chiose nu poate spune nimic împotriva mea!

"Deci, îl cunoști pe Valeriu Chiose? Ziaristul de la Sportul Popular și medicul de la Spitalul de Urgență? Sînteți prieteni? Nu?"

Îi răspund afirmativ.

"Bine, stimate domn Bănuș", îmi răspunde cu satisfacție Gheorghe Moisă. "Ia fă bine și citește!"

Îmi întinde trei pagini de hîrtie. Încep să le citesc. Nu! Nu poate fi Valeriu Chiose. Caut febril la sfîrșitul celei de a treia pagini. Privesc iscălitura. Mă uit atent. Nici o îndoială. Îi aparține lui.

Hîrtia era scrisă sub formă de declarație.

"Îl cunosc pe Max Bănuș. Se îmbrăca întotdeauna elegant. Numai în costume străine. Purta numai cravate străine. L-am auzit spunînd că produsele românești sînt proaste. A insultat pe conducătorii partidului nostru. Eram lîngă el anul trecut (1957), la masa presei, în timpul Campionatelor internaționale de atletism. În fața noastră

erau portretele conducătorilor noștri de partid. Max Bănuș a început să-i înjure, spunînd că sînt criminali. Max Bănuș proslăvea industria occidentală. A spus că primul tren cu o singură șină a fost construit în Abisinia de către o firmă vest-germană."

Aveam deja o experiență de deținut și cunoșteam o mare parte din legile pe care nu le putea cunoaște un om liber. Niciodată nu se găsea în librării Codul Penal și modificările lui ulterioare. Nimeni nu-l putea cumpăra ca să se documenteze și să știe cum să se ferească de ferocele condamnări politice. Mărturia îmi apărea clară. Scrisă de un specialist. Cu multe stele pe epoleți. De altfel, numai iscălitura era a doctorului Valeriu Chiose. Restul era un alt scris. Îmi apărea totul clar.

Produsele românești sînt proaste = denigrarea valōrilor naționale (condamnare între trei și cinci ani).

Insultarea conducătorilor partidului = crimă de subminare a securității statului (în jur de douăzeci de ani închisoare).

Proslăvirea occidentului = pînă la opt ani închisoare.

Cum a putut Valeriu Chiose, prietenul meu, să semneze așa ceva? Toate erau minciuni odioase. Cum a putut să semneze așa ceva? De ce a inventat asemenea absurdități? Cel puțin chestia cu insultarea liderilor de partid apărea ca declarația unui nebun. Sau a unui idiot. Cine să facă o asemenea inconștiență? Și așa, în amiaza mare, la o masă, împreună cu zeci de oameni care te pot auzi. Cad puțin pe gînduri. Exact. Rîd în mine însumi. Dar nu trădez nimic pe fața mea. În 1957, cînd s-au desfășurat Campionatele internaționale de atletism în București, eu eram în Cehoslovacia, pentru a face niște reportaje la

fabricile de bere de la Pilzen.

"Ei... recunoști ce ne-a spus despre tine prietenul tău, Valeriu Chiose? E doar prietenul tău."

Am strâns din dinți.

"Nu recunosc nimic. Totul este neadevărat!"

A început să mă privească de-a dreptul fioros. Avea acum figura pe care mi-o descria țăranul Gheorghe Bunea. Începu să-mi vorbească mai mult șuierînd.

"Faci pe nebunul? Crezi c-o să-ți meargă? Tot ce a declarat Chiose este adevărat!"

Simt că mă cuprinde groaza. Dacă refuz să iscălesc că recunosc, criminalul ăsta este în stare de orice. Îmi fac o socoteală rapidă. Nu vreau să cedez cu ușurință. Dar nici nu sînt dispus să mă las schingiuit. Voi încerca. Neg totul. Refuz să recunosc. Să văd ce se întîmplă. Cîțiva pumni nu reprezintă cea mai mare nenorocire în viață. În momentul în care îmi dau seama că nu mai rezist... atunci semnez orice. Apoi la proces voi nega totul.

"Nu este nimic adevărat și nu semnez nimic în legătură cu declarația lui Valeriu Chiose!"

Locotenentul Moisă se uită cu dispreț la mine.

"Ești inconștient! Să vezi ce o să pățești!"

Și iar se uită la mine. Cu privirea unui om care are foarte mult timp la dispoziția lui.

"Ei? Recunoști?"

Fac din cap semn că nu.

"Bine, domnule Max Bănuș. Ia spune-mi, atunci... cunoști un ziarist Toma Răbșan?"

Sînt eu bolnav? Sau toată lumea din jurul meu a înnebunit? Nu mai înțeleg nimic! Toma Răbșan? Îmi vine să-mi zic că este imposibil. Dar Gheorghe Moisă mă

privește atît de triumfător!

"Îl cunoști pe Toma Răbșan?"

Toma Răbșan, un muncitor din Ardeal, fusese numit director la "Uj Sport". De fapt, acest ziar era traducerea în limba maghiară a cotidianului "Sportul Popular". Toma Răbșan era mulțumit de norocul care dăduse peste el. Fusese zidar pînă atunci. Deși membru de partid, nu reușise să-și aranjeze o viață mai bună. Norocul lui a fost că vorbea curent limba maghiară. Deci, iată-l directorul unui ziar de limbă maghiară. De fapt, noi doi n-am fost prieteni. Dar lucrînd în aceeași clădire, ne-am cunoscut. Venea deseori să stea de vorbă cu mine. Îl interesau problemele tehnice de tipografie. Fiind un om isteț, și-a dat repede seama că în ziaristica propriu-zisă nu va putea învăța nimic. Lipsa liceului și a unei pregătiri universitare erau de neînlocuit. Deci, începuse să pună accentul pe partea grafică. Se documenta în tehnica tipografică, în paginație, în tiparul color. În vremea aceea, treceam drept unul dintre specialiștii în tiparul în culori. De fapt, eram un fel de chior în țara orbilor. L-am ajutat, însă, cît am putut, și-mi făcea plăcere că omul se străduia să învețe. Cu timpul, s-a creat între noi un fel de legătură sufletească, firească între doi tineri care lucrează în aceeași profesie. Într-o zi, într-o după-amiază, vine în redacția mea și-mi spune șoptind:

"Am o chestie grozavă!"

Mă uit la el întrebător. Dar nu-l întrerup. Îl las să continue. Scoate din haină o foaie mototolită.

"Știi despre ce e vorba? N-ai cum să știi! E moarte de om dacă vede cineva fișuica asta!"

O iau și o cercetez. Era o filă cu titlul "secret", de la

Agenția Română de Presă. Conținea un rezumat al criticilor din presa occidentală împotriva Uniunii Sovietice.

"Mă, Toma, ești nebun? Cum ai scos așa ceva din agenție? Ești în aer dacă află cineva. Mai bine distruge-o imediat. Nu ești în toate mințile."

Am început să citesc pagina. Erau comentariile ziarelor din Statele Unite și Anglia în legătură cu produsele pe care rușii le cărau din țara noastră. Rezumate, știri și grafice. Ce mărfuri, ce cantități, la ce prețuri. Cine știa în țară de treburile astea? Și dacă de fapt erau numai niște minciuni?

"Nu e nici un fel de minciună. Totul e adevărat. Știu eu încă multe lucruri pe care ni le iau rușii."

Ia să-i fac eu puțină palpație stimabilului Răbșan! Îmi iau un aer serios.

"Tovarășe Răbșan! Sînt revoltat de atitudinea dumitale împotriva marii noastre prietene, Uniunea Sovietică! Cred că voi fi nevoit să aduc la cunoștința organizației de partid..."

N-am putut continua, fiindcă am izbucnit în rîs. Toma Răbșan se uită la mine încruntat. Părea realmente supărat.

"Distruge mai bine hîrtia și nu vorbi prostii!"

Am făcut-o bucățele și i-am dat și foc cu un chibrit. De atunci, Toma Răbșan nu a mai venit în redacție cu asemenea file. Dar regulat avea grijă să mă informeze de tot ce a mai apărut. El, în calitate de director de ziar, avea acces la documentarea respectivă a Agenției de Presă. În ultimul timp, parcă se înnegrise la față. Îmi povestea că înnebunește gîndindu-se la ce fac rușii cu produsele noastre.

Recitesc primele rînduri. Nici nu înțeleg ce scrie...

"Eu, Toma Răbșan, director al ziarului "Uj Sport", declar că Max Bănuș rîdea de realizările partidului, de realizările țării noastre. Într-o zi am venit la redacție cu o haină nouă de piele. << Ce-i așa urîță? – m-a întrebat Max Bănuș – parcă ar fi făcută în țara noastră! >> În altă zi, l-am auzit bătîndu-și joc și de produsele Uniunii Sovietice. A spus că piesele de la automobilul Pobeda nu sînt bune pentru automobilul B.M.W. Făcea, de asemenea, glume la adresa partidului. Am intrat într-o zi brusc în odaia în care era el. Max Bănuș tocmai termina o frază, cînd ceilalți au izbucnit în rîs. Sînt sigur că își bătea joc de partidul nostru."

Ochii mei fugeau pe rînduri. Voiam să văd ce va spune despre fila aceea, scoasă pe furiș de la Agerpres. Nici un cuvînt însă. Absolut nici un cuvînt. Deci din nou denigrarea produselor naționale, batjocorirea industriei sovietice, insulte la adresa partidului.

"Ei, Max, recunoști acuzațiile lui Toma Răbșan?"

Răspund din cap că nu.

"Mă banditule, tu ai merita să te jupoi de viu!"

Îl credeam pe cuvînt. Mă pregăteam aproape să recunosc și să iscălesc ce voiau ei să recunosc. Dar Gheorghe Moisă nu era grăbit!

"Max, degeaba. Mai sînt doi prieteni de-ai tăi care s-au dovedit oameni cinstiți. Atașați partidului! Conștienți de misiunea pe care o au!"

Da. Mai erau doi. Primul: Octavian Gîngu! Violonist. Eram într-adevăr prieteni. M-a auzit cînd l-am insultat pe Gheorghiu-Dej. M-a auzit cînd am spus că țăranul român o duce în mizerie. M-a auzit cînd am spus că nu mă

îmbrac decît în stofe străine. Că alea românești ar fi prea proaste. Mai era cineva de față cînd m-a auzit? Nu. Nu mai era nimeni de față. De fapt, și Chiose și Răbșan precizau același lucru. Atunci cînd am stat de vorbă nu mai era nimeni de față. Îmi apare o rază de speranță. Deci, niciodată nu au fost doi martori. Știu că dreptul internațional prevede că o acuzație este valabilă numai cînd există doi martori.

Aceeași ciudățenie și la Teodor Roibu. Teodor Roibu, un tînăr muncitor de douăzeci de ani, fusese trimis în redacție de organizația orășenească de partid. Avea 4 clase primare. Nu citise nimic în viața lui. Bineînțeles, și cu gramatica era foarte certat. Un tînăr calm, liniștit, simpatic. Părea dornic să învețe ceva. M-a rugat să-l ajut să învețe tehnica laboratorului fotografic. Ceea ce am făcut. După patru luni, lucra ca laborant. De cîte ori mă vedea, îmi mulțumea că l-am ajutat. Cînd erau de față străini, mă lăuda. Mă simțeam de-a dreptul stînjinit. Repeta mereu că nu va uita niciodată ceea ce am făcut pentru el.

Și Teodor Roibu n-a uitat!

Și el m-a auzit insultîndu-l pe Gheorghiu-Dej. Și el m-a auzit denigrînd produsele naționale. Și el m-a auzit lăudînd automobilele occidentale. Și el m-a auzit rîzînd de marea noastră aliată, Uniunea Sovietică. Și el a stat de vorbă cu mine, numai cu mine, nefiind nici un fel de alt martor de față.

Mă uit la locotenentul Gheorghe Moisă. Probabil că-mi citise disperarea pe față.

"Probabil că nu recunoști nici acuzațiile lui Teodor Roibu?"

"Nu, nu le recunosc."

"Bine! Vei vedea ce o să pățești! În loc să iei patru ani închisoare, vei lua opt ani! Iscălește aici jos, cum că nu recunoști nimic din cele scrise."

Am iscălit, după ce am mai citit încă o dată cu atenție ceea ce era scris.

Gheorghe Moisă își șterse fruntea de sudoare.

"Ar fi trebuit să te rup în bătaie pentru încăpățînarea ta. Pentru fanatismul tău."

Îl ascultam. Nu clipeam și-i urmăream fiecare mișcare. Se uită încă o dată la hîrtii. Apoi privirea i se îndreaptă metalică spre mine.

"Te-ai bazat pe lucruri pe care nu trebuie să te bazezi!" Iar se uită la hîrtii.

"Ți-ai închipuit că n-o să găsim ziariști cinstiți?"

Făcu o mică pauză și-și suflă nasul.

"Ai văzut că există, totuși, ziariști cinstiți?"

Nu spun da. Nu spun nu. Nu-mi dau seama unde vrea să ajungă. Ziariști cinstiți însemnau pentru el Valeriu Chiose, Toma Răbșan, Octavian Gîngu și Teodor Roibu.

"Dar mai sînt și bandiți printre voi, ziariștii. Noi nu vom uita cum s-au comportat și cum au vorbit cu noi Radu Urziceanu și Romeo Villara!"

Vasăzică și Radu Urziceanu și Romeo Villara au fost chemați la securitate și au refuzat să semneze declarații împotriva mea. Nu-i voi uita nici eu.

"O să vadă domnul Aurel Neagu. Și Iacint Manoliu. Și Jack Berariu. O să vadă domnii ăștia pentru felul cum au refuzat să colaboreze cu securitatea!"

Mai am timp să mă uit la el cîteva secunde. A sunat după un gardian, ca să fiu dus în celulă. Încerc să mă uit

În ochii lui Gheorghe Moisă. Imposibil. Face o mutră îngreșată. Privește atent niște hîrtii. Gardianul se apropie de mine și-mi pune ochelarii negri. Înainte de a mi-i pune îmi străfulgeră un gînd. Dacă anchetatorul a vrut astfel să-mi spună cine a refuzat să vină martor împotriva mea? Dacă a făcut-o intenționat? Să fi fost și el cuprins de admirație în fața acestor cinci băieți curajoși? Acesta să fie oare adevărul?

Dar adevărul nu-l voi ști, cu siguranță, niciodată!

Capitolul 12

Cele treizeci de secunde de necrezut !

Procesul.

Dimineată vine un frizer și mă rade. Prima oară după unsprezece zile.

Din nou ochelarii negri.

Sînt băgat într-o dubă. Duba este de fapt o închisoare pe patru roți. Fiecare stă în cușca lui și nu poate lua legătura cu ceilalți.

Ajungem. Probabil la tribunal. Aud în jurul meu zgomotul unei mulțimi imense. Strigăte de femei. Plîsete.

Sînt scos printr-un coridor. Conduc într-o sală mică. Sîntem circa patruzeci. Înconjuțați de gardieni cu arme automate. N-avem voie să vorbim unul cu celălalt, deși nu facem parte din același proces. Un țăran nu respectă ordinul. Este pus în lanțuri.

Aștept vreo două ore. Îmi calculez toate argumentele cu care voi demonstra invențiile martorilor. Nu înțeleg de ce Chiose nu a spus fapte adevărate, care

În fond erau pedepsite de lege. Cu mulți ani înainte, cînd stătea la mine, ascultam în fiecare seară "Vocea Americii". Despre asta n-a pomenit un cuvînt. Probabil că-i era frică că o să-l amestec și pe el. Sau poate se temea de o întrebare firească: de ce nu ai anunțat imediat securitatea?

Important este că nici unul dintre martori nu a avut încă un altul care să audă "crimele" mele. Deci, neexistînd doi martori, cu siguranță voi zdrobi aproape toate acuzațiile. Dacă ridică din nou chestia cu culorile, am argumentul imediat. Am fost plecat în delegație oficială. În plus, voi cere șapte martori ai apărării pentru a dovedi netemeinicia celor mai grave afirmații.

Totul este să fiu calm. Va fi un moment greu cînd îmi voi vedea soția. De aproape șase luni nu știu dacă trăiește. Nici ea nu poate ști nimic despre mine.

Sînt chemat în sala procesului. O văd. Îi fac semn să fie curajoasă. Mă așez la locul meu. În spate, la jumătate de metru, un gardian cu armă automată îndreptată spre capul meu. Este clar că totul este organizat pentru a aduce într-o stare de disperare pe cel care urmează să fie judecat.

Încep să ascult actul de acuzare. E citit de un procuror care pare să fi trecut printr-o facultate. Mi-e jenă de modul în care e redactat.

"Acuzatul este un individ înrăit. Fanatic. N-a vrut să recunoască nimic în timpul anchetei. De mult a pregătit un sabotaj. A tipărit revista Stadion în două culori în loc s-o tipărească în trei culori. A procedat așa, special ca să-și bată joc de culorile românești. Lăuda viața occidentală. Denigra produsele naționale. A insultat pe conducătorii noștri iubiți. A insultat marea Uniune Sovietică. Este un

dușman al poporului."

"Acuzat, recunoști acuzația?"

Bineînțelele că nu recunosc.

Am cerut un creion și hîrtie să-mi iau note. Răspunsul a fost "binevoitor". Cică n-am nevoie.

Am cerut să vorbesc cu avocatul meu. Nu-l cunoșteam. Nu vorbisem niciodată cu el pînă atunci. Dar presupuneam că soția mea a angajat pe cineva. Răspunsul procurorului veni senin.

"Vrei să vorbești cu apărătorul? Bine! Ai treizeci de secunde!"

Un tînăr s-a apropiat de mine. Era apărătorul meu. Discuția s-a petrecut în viteză.

"Nu există la nici o acuzație doi martori" i-am spus eu.

"Nu-mi permit să nu-ți spun adevărul. Există o lege secretă care precizează că poți fi condamnat și cu un singur martor al acuzării."

"Atunci ne pierdem timpul. Totul este aranjat dinainte."

Tînărul meu apărător nu-mi răspunse nimic.

"Sînt acuzat că l-am înjurat pe Gheorghiu-Dej, cînd de fapt eram plecat în Cehoslovacia."

"Foarte bine. Voi folosi argumentul!"

"Vreau să chemi următorii martori..."

"Voi face întocmai. Dar n-avem șansă să ne aprobe! Fii însă sigur că voi vorbi cu curaj și voi cere să fii achitat!"

Nu eram sigur. Auzisem de mulți avocați cărora li se purtea în vedere să nu ceară achitarea clientului lor.

Dar m-am înșelat. A vorbit cu curaj. A demonstrat și unui surd că martorii mint. Că nu există doi martori și deci, conform Codului Penal oficial în vigoare, totul n-are nici o valoare. A cerut punerea mea în libertate. A fost o pladoarie de mare curaj. Mi-am dat seama de asta de fapt

mult mai târziu. Pe avocat îl cheama Mărculescu.

Mi s-a dat ultimul cuvânt. Apoi brusc am fost întrerupt și scos din sală. Procesul se încurcase. Martorii acuzării n-au mai ținut minte ce scriseseră în acuzația predată securității. Mie nu mi-au aprobat martori pentru a-mi susține apărarea. Mi-am dat, însă, seama că planurile securității se încurcaseră. "Am deci mari șanse să fiu achitat."

.....

Am fost condamnat la cinci ani închisoare!

Capitolul 13

Secretul iaurtului

Sînt scos din închisoarea Uranus.

Mi s-a comunicat acum o oră că voi fi mutat. Să-mi fac bagajele. Adică să-mi pun toate lucrurile pe care nu le port într-un sac. Îmi iau rămas bun de la toți. De la Roland Pupăză, de la avocatul Săndulescu, de la ceilalți care au fost aduși între timp în celula noastră.

Scenele cu ochelarii negri se repetă. Sînt introdus într-o dubă. E noapte. Nu-mi dau seama încotro călătorim. Dar parcă n-am mers mai mult de zece minute.

Mi se dă ordin să cobor. Observ că sînt într-o curte mare, cît un teren de fotbal. Aud un zgomot de tramvai. Deci sînt tot în București. Orașul cel mai apropiat în care există tramvaie se află la cel puțin o sută de kilometri.

Din nou ochelarii negri. Din nou percheziție. Apoi din nou ochelarii negri. Dar m-am obișnuit. Am căpătat un nou instinct. Merg cu siguranță, știu cînd să încetinesc, îmi dau seama cînd trebuie să mă opresc. Sînt în fața unei

uși. Gardianul bagă cheia în broască. Deschide ușa.

"Fă doi pași înainte."

Îi fac.

"Scoate ochelarii și dă-mi-i!"

Îmi scot ochelarii. În celulă mai era un deținut, care stătea în picioare, cu spatele întors la noi. Așa este regulamentul. Când auzi o cheie că se învîrtește în broască, tu, cel din celulă, ești obligat să te ridici în picioare, să stai cu spatele la ușă și să închizi ochii. Ca să nu vezi culoarul, să nu-l vezi pe gardian, să nu vezi nimic. Nu ai voie să părăsești poziția asta pînă nu auzi că se închide ușa.

Aud gardianul învîrtind pe dinafară cheia în broască. Mă așez pe marginea patului. Celălalt se întoarce încet. Este un om cam de 45-50 de ani. Slab. Cu nas acvilin. Negricios. Își împreunează mîinile în dreptul pieptului, închide ochii și cade în genunchi. Începe să murmure cu o voce înceată, ca o rugăciune:

"Doamne... îți mulțumesc, Dumnezeu! Ești puternic. Ești mare. Îți mulțumesc că mi-ai ascultat ruga. Îți mulțumesc că mi l-ai trimis."

Dacă urechea nu mă înșeală, individul ăsta mă consideră drept vreun trimis al Domnului. Nu-mi place toată combinația asta. Acum vreo două mii de ani, un strămoș de-al meu a fost luat tot drept trimisul Domnului și a sfîrșit-o rău.

Mă uit cu milă, și cu neliniște, la cel cu care va trebui să împart celula. Pentru cît timp? Cine poate răspunde? Desigur că e un om bolnav, cu mințile rătăcite. Mă uit din nou la el. Nici nu-i pasă de prezența mea. Se roagă înainte. Îi mulțumește Domnului că i-a ascultat rugile.

Mă așez mai bine pe un colț de pat.

Celălalt, brusc, își întrerupe rugăciunea. Sau poate a terminat-o. Se apropie de mine. Îmi întinde mîna.

"Mă numesc Antonescu: Ion Antonescu."

Îi strîng mîna. Mă recomand și eu. Dar mă uit cu o anumită prudență la el.

"Domnule Bănuș, nu te speria. Nu sînt nebun. Sau cel puțin nu sînt încă!"

Nu-i răspund nimic. Mă uit la el șters... așa... fără nici o expresie. A mai văzut cineva un nebun care să recunoască că-i nebun?

"Domnule Bănuș, crede-mă. Sînt încă în toate mințile. Și nici mie nu-mi vine să cred. Dar sînt în toate mințile!"

Îi tremură mîinile. Încep să-i curgă lacrimile.

"Sînt singur, sînt singur în celulă. Sînt de paisprezece luni singur. Ești primul om cu care stau de vorbă de paisprezece luni. Crede-mă că sînt în toate mințile. Dar cum, Doamne, am putut rezista timp de paisprezece luni? De paisprezece luni mă rog zilnic lui Dumnezeu să-mi trimită o ființă să stea cu mine!"

.....

În noaptea aceea n-am dormit. Am ascultat povestea lui Ion Antonescu.

Avea o profesie rară. Specialist în iaurt. În limba română, a fi specialist în iaurt sună ca o glumă. Dar Ion Antonescu era un pasionat. Chiar găsisese cîteva cărți despre prepararea laptelui. Nu știa limbi străine. Era fiul unui țaran sărac din Dobrogea. Muncise greu și plătitise unui pensionar să-i traducă pasajele care se ocupau de fabricarea iaurtului. Umblase prin sate și cumpărase de la bătrîni rețete speciale pentru iaurturi cu diverse gusturi. Un prieten mai înstărit l-a ajutat să închirieze o mică prăvălioară în Piața Amzei, în București. În Piața Amzei se

găsea unul dintre cele mai celebre teatre românești. Tot acolo era una din primăriile Capitalei. De asemenea, zeci de magazine.

Ion Antonescu și-a câștigat fulgerător un renume. Are cel mai bun iaurt din România. În fiecare zi prepară cel puțin zece-douăsprezece feluri de iaurt, cu fel de fel de arome.

În puțin timp, mica lui prăvălie devenise unul din locurile unde se întâlneau actori, care spuneau zîmbind:

"Hai la Antonescu, să <<ciocnim>> un pahar de... iaurt!"

Căpătase o clientelă renumită. Își adunase o sumă frumoasă de bani.

Într-o zi, îi intră în magazin un om cu hainele ponosite. Îi spune că n-are bani. Îl roagă să-i dea un pahar de iaurt. Antonescu îi face semn să se așeze la o masă și-i servește cu o porție dublă. Îi dă și o bucată mare de pîine. Îl cercetează cu privirea. Țsta nu este cerșetor de profesie.

"Ce-i cu dumneata?"

Omul se oprește din mîncat și se uită puțin speriat la Antonescu.

"Mănîncă, domnule, înainte. Să fii sănătos. Te-am întrebat așa, într-o doară. Fiindcă îmi dau seama că nu ești un cerșetor."

Celălalt nu spune nimic. Mănîncă înainte. Termină și-și privește ciudat farfuria. Pare evident că ar mai vrea.

Antonescu nu-l întreabă nimic și-i mai aduce o farfurie.

"Poți să ai încredere în mine. Ce s-a întîmplat?"

Nu se întîmplase nimic. Terminase o condamnare politică de patru ani. Acasă nu mai era nimeni. Apartamentul îi fusese ocupat chiar de anchetatori. Nu

găsește de lucru.

Antonescu i-a spus să vină în fiecare zi la prînz. Va găsi întotdeauna o farfurie cu mîncare.

Acuzația care i s-a adus specialistului în iaurt: A ajutat elemente politice dușmănoase statului.

"M-au bătut – povestește Antonescu – ca să semnez că l-am ajutat în mod special pe individul acela. Ce înseamnă în mod special? Doar ajutam orice sărac ce îmi intra în prăvălie. N-am rezistat la bătaie. În cele din urmă am semnat. Cică ar fi fost un legionar care își terminase pedeapsa și tocmai ieșise din închisoare.

Apoi, mi-au cerut să le dau rețetele mele de iaurt... Asta era o nerușinare pe care nu o puteam suporta. Am refuzat din nou... dar... cîinii... m-au bătut din nou. Le-am spus că oricît mă vor bate... eu tot nu-i învăț cum să facă iaurt. Chiar dacă mă vor condamna la închisoare pe viață!"

Dar nu s-a întîmplat așa!

Specialistul în iaurt din Piața Amzei a fost condamnat la... numai... cinci ani închisoare!

Capitolul 14

Guvernul din Grădina Cișmigiu

Dacă o să luați cel mai amănunțit atlas din lume tot n-o să găsiți "Grădina Cișmigiu". Nu este un stat. Nu este o regiune. Nu este nici măcar un oraș. Grădina Cișmigiu este o simplă grădină din București.

Bucureștiul are circa un milion și jumătate de locuitori. Arhitecții români, talentați zice-se, nu s-au ocupat însă de spațiile verzi ale capitalei lor. Acest oraș, care în lunile de vară numără peste două milioane de locuitori, are, mari și late, trei parcuri.

Cel mai vechi este Cișmigiu.

Situat astăzi în plin centrul orașului, el avea în secolul trecut aspectul unei localități balneare. Locuitorii Bucureștiului luau caleașca și făceau ore întregi pentru a veni în acest parc, să se recreeze în perioadele de odihnă. Civilizația, bogăția, materialele de construcții și ingeniozitatea oamenilor au scurtat imens distanțele între continente.

Putea oare Cișmigiul să rămână atît de departe?

Orașul s-a dezvoltat. A înghițit o mare parte din parcul Cișmigiu. L-a ciopîrțit. L-a înconjurat de blocuri pătrate. Cu apartamente. Cu mansarde. Cu vile. Cîțiva tradiționaliști romantici au insistat ca parcul, bătrînul parc Cișmigiu, să nu fie complet părăsit lăcomiei constructorilor.

Și iată-l astăzi o mică grădină, cu un lac nu prea adînc, cu lebede, cu rațe, cu pești înfometaji care cerșesc o fărîmitură de pîine.

Cu scaune unde vin pensionarii să-și odihnească oasele obosite.

Cu vizitatori de un tip cu totul nou.

Și aici începe tragedia!

Pe o bancă în acest Parc Cișmigiu!

Erau cinci prieteni. Cel mai tînăr avea 68 de ani. Cel mai bătrîn, respectat de toți, 73 de ani. În ordinea vîrstei: Dumitru Rădulescu, Victor Popescu, Nae Gheorghiu, Ion Popescu (nici un fel de rudenie cu celălalt Popescu) și Constantin Caragiu.

Ieșiseră demult la pensie. Unii de trei-patru ani. Alții de șase-șapte. Erau obosiți. Anii de muncă, anii de griji, anii de necazuri și de lipsuri lăsaseră brazde adînci pe obrajii lor. Amărăciune în suflet. Dorința de a retrăi, măcar în visuri, tinerețea lor plină de speranțe.

Erau toți licențiați în drept.

Constantin Caragiu era și doctor în filologie. Scrisese și cîteva cărți despre istoria și evoluția termenilor juridici.

Dar mai demult.

Astăzi erau toți pensionari.

Priveau cu speranțe spre cer. O rază de soare făcea întotdeauna reumatismul mai ușor de suportat.

De ani de zile, discuțiile, povestirile epuizaseră

amintirile din tinerețe, din barou, din călătorii. Apoi le luaseră de la început. Printr-o înțelegere, așa, tacită, se făceau că ascultă pentru prima oară povestea de atâtea ori ascultată a celuilalt.

Și, într-o zi, spre începutul toamnei lui 1958, Dumitru Rădulescu, cel care tocmai își sărbătorea cea de a 68-a aniversare, a avut o idee.

"Ce-ar fi să constituim un guvern. Un guvern de alternativă!"

Ceilalți îl priviră cu gura căscată. , zburcâră în rîs. Ce idee năstrușnică. Dar nu e rău. Este o ocupație pasionantă. Vor face planuri organizatorice. Pentru refacerea administrației țării. Pentru refacerea industriei, a finanțelor. Pentru vitalizarea economiei naționale. Cine ar trebui să fie prim-ministru?

"Eu!" răspunse Constantin Caragiu.

"De ce?" întrebare treia deodată. Apoi se uită puțin speriați unul la celălalt.

"De ce? Foarte simplu! Sînt cel mai mare! Deci, am cea mai îndelungă experiență!"

Jocul generă într-o discuție serioasă.

Dumitru Rădulescu, 68 de ani: "În primul rînd, asta nu este o lege. Și ce dacă ești cel mai în vîrstă? Nu înseamnă nimic. Dimpotrivă!"

Victor Popescu, cam aceeași vîrstă: "A fi <<prim>> nu-i o treabă ușoară. Cere și o muncă dublă. Apoi, tu ai fost întotdeauna un individ care n-a înțeles generația tînă..."

Nae Gheorghiu, 70 de ani: "Fugi, mă, cu prostiile astea. Tu ai 73 de ani și o lipsă de maleabilitate ca la 173. Nu va fi nimeni prim-ministru. Deocamdată să împărțim portofoliile principale!"

Ion Popescu, 70 de ani, fu de acord cu Nae

Gheorghiu.

Și ceilalți acceptară. Ministerul Justiției reveni lui Constantin Caragiu, Victor Popescu luă Finanțele, Dumitru Rădulescu deveni ministru al Comerțului, Nae Gheorghiu preluă refacerea industriei și Ion Popescu, Ministerul Construcțiilor.

Cei cinci pensionari începură să întinerească. Jocul deveni pasionant. În loc de o dată pe săptămână, se întâlneau de trei ori pe zi. Concepură planuri. Discuții. Refacerea acestor planuri. Ocupația aceasta atât de interesantă trezi resurse nebănuite. Ingeniozitatea își făcea și ea apariția. Fiecare propunere era discutată pe față și pe dos. Țineau seama de realitatea cea de toate zilele. Mergeau pe premiza că s-ar putea, totuși, ca aceste planuri să fie utile într-o zi. Fiecare pas ce trebuia făcut era însoțit de diagrame. Fiecare dosar se îngroșa zilnic cu douăzeci-treizeci de file.

Dar un ochi hain observă această bruscă preocupare a bătrânilor pensionari. Interesul lor. Buna lor dispoziție.

Lîngă banca visurilor lor fu instalat un microfon mic. Foarte mic.

Dosarul căpătă titlul: "Guvernul din Grădina Cișmigiului!"

Dar nu în glumă. Nu în ironie. Nu în rîs!

În mod serios! Într-un mod groaznic de serios!

Constantin Caragiu, opt ani închisoare.

Ion Popescu, șapte ani închisoare.

Nae Gheorghiu, șapte ani închisoare.

Victor Popescu, șapte ani închisoare.

Dumitru Rădulescu, cinci ani închisoare.

I-am văzut prima oară, în prima zi cînd m-au transportat în închisoarea Jilava. În aprilie 1959.

Eram vreo trei sute, adunați jos, în curtea închisorii.

Așteptam să ne repartizeze pe celule.

Comandantul închisorii, un maior înalt și cu o înfățișare de gorilă, se apropie de grup.

"Care ești, mă, Constantin Caragiu?"

Un bătrîn înalt, încovoiat, cu cearcăne grele în jurul ochilor se ridică cu greutate. Mișcîndu-și încet picioarele, se apropie de maior.

"Eu sînt... domnule... maior!"

Nici nu am văzut pumnul maiorului. L-a lovit așa de repede în gură, în ceafă, în piept, încît m-am întrebat dacă într-adevăr l-a lovit cineva pe bătrînul autor al cărților despre istoria terminologiei juridice internaționale.

L-am dus pe brațe în celulă.

După zece zile, din cei cinci pensionari numai patru mai erau în viață.

Capitolul 15

Camera 25

Jilava este un nume care provoacă fiori în România.

Istoria acestei închisori începe prin perioada primului război mondial. După aceea, o comisie a Ministerului Sănătății a constatat că există o asemenea umezeală, încît orice deținut este condamnat în același timp și la o tuberculoză sigură.

Pînă prin anii 1935-1936 a servit la diverse scopuri.

Apoi au fost închiși aici primii condamnați pentru activitate comunistă.

După cel de al doilea război mondial, după ce partidul comunist a preluat conducerea României, închisoarea Jilava a căpătat rezonanțe hidoase. Toți deținuții politici treceau pe aici, după ce erau condamnați definitiv. De aici s-au îndreptat spre Canal, Salcia, Delta Dunării și diverse alte locuri. Din cei peste șase sute de mii de deținuți politici morți în anii înțeleptei conduceri comuniste, o mare parte a făcut cunoștință și cu Jilava.

Închisoarea se găsește la aproximativ zece-doisprezece kilometri de București. În fața ei a fost construită o fabrică uriașă de cauciuc, "Cauciucul Quadrat".

În Jilava se făceau execuțiile politice.

Nu prin spânzurătoare.

Nu prin execuție în fața unui pluton.

Mult mai simplu.

Un sergent te lua din celula zero. Era o celulă rezervată deținuților politici condamnați la moarte.

Te lua. Te obliga să-ți scoți bocancii. Să nu se audă încotro te duce.

Mergeați împreună cam șapte-opt sute de metri. Lîngă un zid de piatră. Aici erai așezat cu fața la perete.

Apoi gardianul scotea pistolul, îl apropia de ceafa ta și trăgea.

Un singur foc.

Apoi te țîra într-o groapă.

Apoi arunca pămînt peste tine.

Apoi bătătorea pămîntul. Și-l aranja cu mîna. Fără cruce. Fără nume.

Apoi se ducea la casierie și primea cinci sute de lei.

Apoi făcea socoteala ce va cumpăra cu banii. Ceva lucruri pentru soție. Jucării pentru copii. Doar era un om respectabil. Își iubea nevasta. Își adora copiii.

.....
Mi s-au dat hainele de deținut. Maro, cu dungi închise verticale. Mă uitam la mine și-mi venea să rîd. Ce comedie mi-a fost dat să trăiesc?

Camera 25. Repartizat în camera 25.

Ajung în cameră.

Simt că mă sufoc. Aer. Nu e aer. Dumnezeuule, nu e

aer!

O să mă obișnuiesc. Așa mi se spune. Trebuie să-i cred, nu am ce face.

Cum pot dormi oamenii aici?

Cum pot sta?

Cum pot mânca?

Cum pot respira?

Am măsurat camera cu privirea. Nu era nevoie. Ceilalți îi cunosc de mult toate dimensiunile.

Are 5 metri lungime, 4,50 lățime.

Sînt patru rînduri de paturi de fiecare parte. Deci, opt rînduri de paturi. Două lipite de perete, două lipite între ele. Fiecare rînd are trei etaje de paturi. În total sînt douăzeci și patru de paturi.

Patul este lung de 1,80 m și lat de 0,95 m.

În fiecare pat dorm cîte doi deținuți.

În cameră sîntem, deci, patruzeci și opt de deținuți.

Pentru necesitățile fizice, avem un butoi. Butoiul se scoate o dată pe zi.

Pentru potolirea setei avem un alt butoi. Cu apă și cu o cană. Nu avem voie să avem cană particulară.

Opt dintre noi sînt tuberculoși.

Trei au eczeme la gură.

Am auzit că foarte mulți au eczeme pe corp.

Pentru prima oară în viața mea simt pericolul morții!

Capitolul 16

"Eu sînt Iisus !"

L-am cunoscut prin luna martie a anului 1959.

Paturile din celula noastră erau și ele împărțite pe valori bine stabilite. Cele mai bune erau cele de jos. În primul rînd, puteai oricînd să te întinzi puțin; fără să te observe gardienii. Apoi îți aveai diversele lucruri la îndemîină. Dintre paturile de jos, cel mai căutat era cel lipit de peretele ușii. Acest pat nu intra în cîmpul vizual al gardianului care te pîndea prin vizieră. Deci, te puteai întinde, neavînd riscul asprelor pedepse care se dădeau celor ce nu respectau regulamentul. Cînd erai prins în timpul zilei întins în pat, erai condamnat la cel puțin 24 de ore în celula cu apă. Adică o îngrozitoare închisoare în cadrul unei închisori.

În patul de jos de lîngă perete stătea un individ mic de statură, chel și cu o mustață groasă căzută jos la marginea buzelor. O mustață "à la Ghinghis Han".

Găsisem rătăcit – și ca prin minune scăpat de

percheziții – un ciot de creion. Încercam să mi-l amintesc pe Cicero. În clasa a cincea de liceu, profesorul de latină ne-a asasinat cu scandarea versurilor latine din "De amicitiae".

Cu greu îmi aminteam primele cuvinte. Da... parcă.

Notam totul pe perete.

"Prietenia este ca o lumânare aprinsă în întunericul singurătății. Inima ta vede această lumină, care face parte chiar din inima ta. Prietenia este..."

Am simțit o mînă ușoară pe umăr. M-am întors mirat. Era posesorul celui mai bun pat din cameră.

"Vrei să te nenorocești?"

N-am răspuns nimic. Ce puteam răspunde la o asemenea întrebare?

"Pentru ce scrii pe perete?"

Am dat din umeri.

"Așa... simt nevoia să scriu. Să scriu cîteva cuvinte. Știu eu?"

Mi-a luat creionul. L-a sfărîmat. L-a fărîmițat cu tocul ghetei. L-a strîns apoi cu grijă și l-a aruncat în butoiul din colțul camerei. Apoi cu mîna, plin de atenție, a început să frece peretele. Încet, încet, a dispărut tot ce am scris. M-am uitat cu atenție. Nici nu mai puteai observa că s-a scris vreodată ceva.

"Văd că ai experiență... crezi că pățeam ceva dacă mă prindeau gardienii că am scris pe perete?"

Nu mi-a răspuns nimic. Aș putea spune că m-a privit chiar disprețuitor.

"Vă mulțumesc foarte mult."

De fapt, dacă mă întreba, nu știam exact de ce i-am mulțumit. Dar simțeam că omul a vrut să mă ferească de o nenorocire.

Fără să-mi spună un cuvînt s-a retras pe patul lui, și-a încrucișat mîinile la piept și a căzut pe gînduri.

Am făcut cîțiva pași și m-am sprijinit de fereastră. Nu puteam vedea decît ramurile superioare ale unui copac și un colț de cer. Un țaran bătrîn îmi dădu cu cotul.

"Ei... te bucuri de cinste și încredere... Ți-a vorbit Iisus."

Mă uit la el încruntat. Nu-mi vine să cred că băuse ceva. Cel mult apă.

"Iisus?"

Omul îmi explică. De fapt, și el este nou aici, în Jilava. Numai de patru luni. I-au povestit alții că există în celulă un nebun. Pretinde că este Iisus. Paznicii rîd. Pîna acum un an îl băteau în fiecare săptămînă. De ce? Nici el nu știe. Dar de cînd bietul om, cel din patul de lîngă ușa, a început să-și zică Iisus, au început să-l lase în pace. De ce? Poate cred că e nebun. Poate li s-a făcut și lor frică. Pentru ce e condamnat? În primul rînd nu-i condamnat. Apoi, pare-se că este un fost inspector de poliție din timpul anilor 1940-1944. De cînd e arestat? Cine știe? Numai el... Iisus. Și el nu stă de vorbă cu nimeni. Oamenii zic că totuși este nebun. Și probabil că chiar așa este.

Mă răsucesc și-l mai privesc o dată pe omul acesta care mi-a smuls creionul și a șters atît de îndemînatîc peretele. Își mîngîie mustața lui mongolică. Privește absent, undeva.

Mă apropiu de el.

Îmi face semn să stau lîngă el. Stau cu spatele la ușa, dar știu că nu pot fi observat de gardian. Aș vrea să-l întreb de cînd e aici. Dar vorbește el primul.

"Ții așa de mult să scrii?"

"Da. Mult. Ce pot face altceva? Îmi vine

să înnebunesc."

Pe fața lui apare un zîmbet crud.

"Nu-ți face iluzii. Nu se înnebunește așa ușor aici. Trebuie să suferi bine întâi."

Ce vrea oare să zică?

"În sfîrșit, te privește. Am să te învăț. Nu acum. Poate mai tîrziu. Poate mîine. Ai o pereche de pantofi în sacul tău? O pereche de pantofi pe care nu o mai porți?"

"Am."

"Bine. O să te învăț cum să o ungi cu săpun. O să-ți fac un ac dintr-o sîrmă. Cînd săpunul se usucă, așa, cam într-o jumătate de oră, poți scrie ce vrei cu acul. E greu să te prindă vreodată. Dar nu-i imposibil."

Îl ascultam cu atenție. Chiar atît de tragică este viața în această Jilava? Pe fața lui văd un zîmbet. Înțeleg că se pregătește să mă întrebe ceva ce-l amuză.

"Ți-au spus ceilalți că sînt nebun?"

Neg, încercînd să fac o figură revoltată.

"Minți. Ți-au spus. Crede-i. E mai sănătos. Ești evreu?"

Îi răspund din cap afirmativ. Îl aud murmurînd.

"Ciudat. Au început să aresteze și evrei."

Mă fac că n-am auzit ce a spus.

"De cît timp sînteți aici?"

Pare mirat de întrebare. Apoi zîmbește. Mai mult un început de zîmbet. Dar îmi răspunde:

"De treisprezece ani."

Treisprezece ani? Sîntem în 1959. Adică l-au arestat în 1946. Și-l țin neanchetat. Necondamnat.

Nu-mi dau seama că întreaga celulă a amuțit. Că toți au încetat brusc să mai șușotească. Îi văd însă fața că se crispează. Privirea îi devine amenințătoare. Începe să tipe.

"Să nu îndrăznești să-mi vorbești. Eu sînt Iisus. Voi m-ați răstignit!"

Mă scol buimac. Mă retrag cu spatele. Inima îmi bate. O simt și în gură. Și în tîmple. Mă întorc.

Încremenesc.

În spatele meu un gardian. Intrase încet. N-avea cizme. Era în ciorapi. De aceea încetaseră toți să mai vorbească. Mi-au povestit mai tîrziu că le-a făcut semn că n-au voie să scoată vreun cuvînt, că n-au voie să-mi atragă atenția. Voia să ne surprindă. Să ne audă ce vorbim. Îmi dau seama că sînt alb la față. Gărdianul se uită la mine încruntat și-mi șuieră:

"Marș la locul tău. Și lasă-l în pace pe viitor, că-ți fărîm oasele. E bolnav. E nebun!"

Capitolul 17

Excelentul restaurant Montecattini din Roma

"Domnule colonel, sînteți la rînd la spălatul podelei."

Cel care vorbea era un țaran, ales de gardieni ca șef al camerei. El împărțea mîncarea. El organiza rîndul la diverse corvezi. Pe el îl băteau cînd vreun deținut nu respecta regulamentul. Bineînțeles, deținutul respectiv nu era nici el scutit de pumnii gardienilor.

"Domnule colonel, îmi pare rău, dar dumneavoastră trebuie astăzi să spălați podelele."

Mă uit la "domnul colonel". Are cel puțin 60 de ani. Fața îi este brăzdată de cutele nemiloase ale vîrstei. Privește absent. Oftează. Se mișcă cu greutate. Dar n-are nici o infirmitate. Pare amărît. Poate puțin prea amărît. Dar nimeni n-are timp pentru sufletul celuiilalt. E la rînd? Atunci n-are decît să spele.

Omul se uită de jur împrejur. Parcă ar spera ca cineva să se ofere să facă această corvoadă în locul lui. Apoi zîmbește amar. Se așază pe vine și începe să frece

podeaua. Pare chiar îndemînatic. Și este și iute. Trag concluzia că face de mult treaba asta. Și că nu s-au prea oferit alții să lucreze în locul lui. De fapt, sînt nădrept. N-a spus nici un cuvînt. N-a cerut nimic. Poate numai mie mi-a făcut impresia că ar dori treaba asta. Aud o voce lîngă mine. O voce supărată.

"Ce se tot uită în jur? Tot n-a învățat că trebuie să muncească? Aici nu există colonei, nu există doctori, nu există profesori. Există numai deținuți."

Vasăzică, impresia mea n-a fost greșită. Totuși, omul ăsta, "domnul colonel", e de două ori mai mare ca mine. Aș vrea să-l ajut. Dar ce-o să zică ceilalți. Am început să învăț că aici în închisoare fiecare trebuie să-și vadă de treaba lui. Și numai de a lui. Orice inițiativă îți poate provoca în cel mai bun caz numai dureri de cap. Totuși...

"Domnule colonel."

Omul se ridică greoi, gîfîind.

"Știți, eu sînt nou. Ce-ar fi să vă ajut. În felul ăsta învăț cum trebuie făcută treaba asta. Și cînd îmi vine rîndul mă ajutați și dumneavoastră."

E de acord. Fără mulțumiri, fără oftaturi. Demn. Terminăm repede. Sper să ne împrietenim puțin și să-mi povestească durerea lui. Fiindcă fiecare are una. Și putea să fie interesantă. Sînt o mulțime de foști ofițeri arestați. Toți care au făcut parte din jandarmerie, toți din garda regală, toți care au lucrat pe la serviciile de specialitate.

Pe colonelul meu îl cheamă Radu Zaharescu. A făcut parte din garda regală.

"Domnule colonel, sînteți condamnat?"

Capătă o figură amărîtă. Îmi răspunde afirmativ din cap.

"Da. Mi-au dat cincisprezece ani temniță grea!"

Cincisprezece ani temniță grea? Mă înfior.

"De ce o asemenea pedeapsă, domnule colonel? De ce?"

"Simplu. Pentru că am făcut parte din garda regală. De altfel, n-a scăpat nici unul dintre ofițerii noștri. Sau au fost omorâți... adică au dispărut... Ăi de sus știe unde... sau au fost azvîrliți în temnițe.

Tac o clipă. Orizontul tragediilor începe să mi se mărească din ce în ce mai mult.

"Cînd ați fost arestat, domnule colonel?"

Se uită la mine și ridică din umeri.

"Nu știu."

Probabil că n-am auzit bine. Sau el n-a înțeles întrebarea mea.

"Cînd ați fost arestat, domnule colonel?"

Mă privi intrigat. Apoi se uită indiferent la piciorul patului.

"Nu sînt surd. Am înțeles foarte bine întrebarea dumitale. Și îți repet. Nu știu! Desigur că un asemenea răspuns necesită o explicație. Fiindcă la mijloc e o poveste. O poveste greu de crezut. Ai răbdare să o asculți?"

Auzi întrebare? Bineînțeles că am răbdare. Mai ales că sînt intrigat. Era evident, colonelul nu glumea.

"După cum vezi, sînt cu o generație, să zicem, puțin mai înaintea dumitale. Cum am învățat, cum am avansat, nu-i prea interesant. Am ajuns însă în garda regală. În 1944, eram în Italia cu o misiune. Sînt luat prizonier în 1945 de armata americană și după cîteva luni eliberat. Familia din România îmi scrie să nu mai vin. În 1946, îmi dau seama că trebuie să renunț la locurile unde m-am născut. Îi scriu soției mele să vină. Prin niște prieteni, ea

obține – ce minune, Doamnel – pașaportul și sosește în Italia în 1949. Începuse arestarea foștilor ofițeri. Cîțiva din colegii mei se și găseau în închisoare. Fără mandate, fără judecată, fără ordinul procurorului. Copii n-aveam. Devenisem refugiați cu un fel de acte italienești prin 1950. Am învățat limba. Am învățat o profesie nouă, contabilitatea. Îmi cîștigam o existență modestă. Dar, mulțumesc lui Dumnezeu, nu muream de foame. Însă sufletul îmi era totul o rană. Mi-era dor de strada unde m-am născut. Mi-era dor de București. De Calea Victoriei. De cafeneaua de pe Brătianu, colț cu Maria Rosetti. Mi-era dor de țuca noastră. De parcurile Bucureștiului. De lacul Herăstrău. De tramvaiele noastre murdare. De controlorii noștri obraznici. De studentele noastre frumoase.

Locuiam la Roma. Era acolo un restaurant, Montecattini, unde ne întâlneam noi, românii. Făceam planuri copilărești. Că va cădea guvernul comunist. Că ne vom înapoia la casele noastre. Că ne vom relua viața normală. Restaurantul ăsta Montecattini avea un patron, un mare șmecher. Avea toate bunătățile pur românești. Țică, vin Cotnari, șerbet de trandafiri, ghiveci original călugăreșc. De unde dracu' și le procura? Îmi era imposibil pe vremea aceea să înțeleg. Dar o dată pe săptămîină eram nelipsit de la acest grozav restaurant. De fapt, era mai mult o bodegă situată la marginea orașului. Sîmbătă seara se întindea o masă de douăzeci de persoane. Se punea un tricolor românesc pe ea. Cîntam cîntece populare. Patronul apărea cîteodată cu plăci noi din București. Un prieten mi-a atras atenția odată că s-ar putea ca individul acesta să aibă anumite legături cu legația guvernului comunist din București. Prostii. Ce

importantă avea?

Într-o seară, am primit un telefon de la patron. Să vin că i-a sosit un vin românesc grozav. Am trecut pe la restaurant. Eram singur. Numai sîmbăta veneam cu nevastă-mea. M-am așezat la una din mesele lungi. Mai erau trei care vorbeau românește. Am intrat în discuții. Mi-au povestit că erau fugiți din 1945, că lucrează în Germania și că sînt în trecere prin Roma. Au auzit de restaurantul Montecattini și au venit să ciocnească un pahar de vin românesc. Am flecărit fel și fel. Am băut cu băieții ăștia. Erau foarte simpatici. Deodată am simțit un junghi în stomac. Am început să amețesc. L-am apucat pe unul de mîină. Mi-era din ce în ce mai rău. L-am văzut pe patron că se apropie de noi. Mi-a căzut capul pe masă. L-am mai auzit pe cel de lîngă mine spunîndu-i: <<Lăs' că ne ocupăm noi de el>>

Apoi m-am trezit la Jilava!

Zău că nu știu cînd am fost arestat!"

*

N.A. Numele colonelului și al restaurantului din Roma nu sînt cele reale.

Capitolul 18

"Și apoi, unul cîte unul, am semnat!"

În patul din stînga stă un tînăr. Un tînăr slab, înalt, cu nas acvilin, cu capul prelung, cu urechi mari, inestetice. Privirea îi este, însă, scînteietoare. Are 26 de ani. Asistent universitar la Institutul Politehnic Militar. În același timp, cercetător la Institutul de Istorie Militară.

Adrian Ionescu se trage dintr-o familie săracă. Dotat cu o inteligență remarcabilă, a luptat în școală și în facultate cu singura armă pe care o avea la dispoziție. A fost cel mai bun din clasă. La Facultatea de Istorie, a fost șef de promoție. Așa a ajuns cercetător la Institutul de Istorie Militară.

În fiecare după-amiază, se așază turcește în pat și ne ține cîte o lecție de istorie. E mai tînăr decît mine cu aproape șase ani. Dar îl ascult fermecat. În fața mea apar împărații, regii, micii domnitori! Nu ca niște figuri eroice, luptînd ca zmeii. Ci numai ca simpli muritori, cu idealuri, chinuți de moravurile înapoiate, frămîntați de problemele

economice, revoltați de vecinii țîlhari. Sînt sigur că studenții îl adora. Nu întâlnești în fiecare zi un profesor atît de bine pregătît și cu un asemenea talent de povestitor.

"Cîți ani ai lucrat la Institutul de Istorie Militară?"

A terminat facultatea la 22 de ani și imediat a fost angajat ca asistent universitar. Profesorii lui și-au dat repede seama că au de-a face cu un element excepțional. Dar, în perioada aceea, nimeni nu putea deveni asistent universitar dacă nu era membru de partid.

"Bineînțeles că eram! M-am înscris în partid în anul 1954!"

Mă uit la el. Nu zîmbește. Nu trădează nici revoltă. Nici regret. Nici sentimentul că a fost înșelat. Pare conștient că se află în locul meritat, în locul așteptat.

Au trecut două săptămîni.

M-am împrietenit cu acest Adrian Ionescu.

Nu ne mai ține nici un fel de lecție de istorie.

Nu se simte bine. Stă lungit în pat și respiră cu multă greutate.

"Adriane! Cum ai ajuns tu aici? Ce ai făcut? Sau n-ai făcut nimic?"

Adrian privește gînditor spre una din miile de muște care ne chinuie zilnic.

"Astăzi îmi dau seama că am făcut ceva. Ceva important, înălțător, obligatoriu pentru cine crede că are suflet. Atunci, însă, am crezut că nu fac absolut nimic. Am crezut că era un simplu studiu de istorie."

Mă uit la el și zîmbesc.

"Studiu de istorie? Și cît ți-au dat pentru acest studiu de istorie?"

"Zece ani închisoare grea!"

Îmi pierd pentru o clipă respirația. Eu sînt condamnat la cinci ani închisoare... să-i zicem închisoare simplă. Dar zece ani? Carceră grea? Cei mai vechi de aici spun că Jilava este considerată o simplă închisoare. Mă gîndesc cu groază ce poate însemna această carceră grea. Cum poate scăpa cu viață un om care trebuie să stea acolo zece ani? Cine poate rezista zece ani în Jilava? Darmită... într-o închisoare mult mai grea?

"Adriane, nici tu n-o să faci zece ani, nici eu cinci! Asta este sigurl!"

Mă privește ironic.

"Uîți că sînt profesor de istorie? Cunosoc deci istoria mai bine ca tine! Greșești! Nu fi așa optimist! Amnistie politică?! De unsprezece ani, de cînd e la putere partidul comunist în țara noastră, n-a dat nici un fel de amnistie politică. Ce s-a întîmplat în Uniunea Sovietică... mai bine să nu-ți povestesc. Te-ar apuca groaza, amice! Și eu o să stau în închisoare zece ani, și tu cinci!"

Dar Adrian Ionescu, în ciuda cunoștințelor sale profunde de istorie a greșit atunci. Nici el n-a stat zece, și nici eu cinci ani.

Renunț la discuția asta. Tot nu-i dăm noi acum de capăt. Schimb complet subiectul.

"Ți-ai văzut părinții la proces?"

"Nu! Nici nu mă așteptam. Tatăl meu stă la patru sute de kilometri de București. De unde să aibă el bani să vină, să se intereseze? Doar știi foarte bine. Rudele noastre nu sînt anunțate cînd urmează să fim judecați. Numai cei din București pot afla, dacă vin în fiecare zi să citească avizierul din hol. Și asta în tot timpul anchetei. Eu am stat în anchetă șase luni. De unde dracu' să ia bătrînul banii necesari pentru biletele de tren. Toată viața lui a fost un

țăran sărac. Muncea ca să existe. Nici măcar bani de școală nu mi-a putut da. Dacă nu era o mătușă, cu tradiționalele economii ale mătușilor, nu știu zău ce aș fi făcut. Mătușa îmi spunea mereu: "Adriane, eu îți dau bani ca să înveți. Eu n-am pensie. Tu o să înveți și când îmbătrânesc tu o să mă întreții. Tu vei fi pensia mea..."

Vocea îi tremura puțin. Îi înțelegeam durerea.

"Pensia ei? Îi trimiteam în fiecare lună un sfert din leafă. Și două sute bătrînului. Pensia ei? Va cerși probabil..."

Cădeam amîndoi pe gînduri. Afurisită treabă. În afară de chinurile de aici, ne mai chinuiesc și gîndurile. Gîndurile pentru cei rămași acasă. Gîndurile astea te chinuiesc și în același timp te întăresc. Adrian are lacrimi în ochi. Poate și eu. Dar strîng din dinți. Mă fac că nu-l observ. Sînt sigur că și el se face că nu mă observă. Tac. Închid ochii.

"Max, dormi?"

Îi fac semn cu mîna că nu.

"De ce ai fost arestat? Sau de ce presupui că ai fost arestat și condamnat?"

Îi povestesc pe scurt. Acum totul începe să mi se pară banal. La început mă credeam un caz extraordinar. Îi redau și procesul.

"Dar tu de ce ai fost condamnat?"

Parcă îl văd. Își încrucișează mîinile sub cap și se întinde comod în pat. De fapt, el are voie. Medicul l-a controlat dimineată și a constatat că are temperatură. Își sprijină picioarele pe capul patului. Pretinde că așa are o senzație de ușurare. Poate.

"Nu mi-ai răspuns! Tu de ce ai fost condamnat?"

"Trebuie s-o iau de la Adam și Eva. Adică de la

terminarea facultății. Am fost întotdeauna pasionat de istorie. Încă din liceu, cînd răscoleam arhivele muzeelor pentru a citi vreun hrisov, încercam niște sentimente ciudate. Nu citeam despre domnitorii noștri, despre voievozi sau despre regi. Chiar trăiam printre ei. Îi vedeam, îi înțelegeam, îi admiram sau îi disprețuiam. Probabil din cauza pasiunii mele, în timpul facultății nu m-a putut întrece nimeni. De fapt, asta e o prostie. Dar ambiția era singura mea armă. Bani n-aveam. Hainele mele erau cele mai ponosite din toată facultatea. Sătul n-am fost niciodată. În schimb, cînd mi-am luat diploma de stat, în aceeași zi, am primit o invitație la Institutul de Istorie Militară a țării. Am plecat de acolo cu un contract în buzunar. De a doua zi eram angajat ca cercetător.

Institutul acesta este extrem de interesant. Face cercetări în legătură cu toată activitatea militară a țării noastre din perioada primelor voievodate. Se refac uniforme, armele, legile. Se stabilește care erau regulamentele. Cum era organizarea armatelor noastre. Care era sistemul de antrenament, cum erau înzestrate aceste armate. În sfîrșit, toate problemele economice legate de întreținerea și de instruirea acestor armate, care uneori nu numărau mai mult de cinci sute de soldați. Am lucrat la început cu o echipă care se ocupa de istoria militară a Olteniei. Nici nu-ți poți da seama cîte lucruri pot apărea. Am colecționat din biblioteci și muzee scrisori, obiecte, arme. Le-am fotografiat, bineînțeles. Apoi am colindat cele mai vechi sate din regiune. Am stat de vorbă cu cei bătrîni. Am notat legende, povestiri. Multe dintre ele s-au dovedit mai tîrziu fapte adevărate. Vedeam, zi de zi, cum din munca noastră se făurește o cronică, poate cea mai interesantă cronică pe care aș fi putut-o scrie

vreodată..."

Nu-mi pot stăpîni o ironie.

"Totuși, pînă acum nu văd nimic care să motiveze faptul că ai fost declarat dușman al poporului."

Îmi făcu semn cu mîna că nici n-a auzit ce i-am spus.

"Într-o zi, directorul mă cheamă. Mă felicită în numele lui și în numele organizației de partid pentru munca depusă. Lucram de trei ani la treaba asta și eram convins că laudele erau meritate. Îmi spuse că de săptămîna care urmează mi s-a dat o sarcină extraordinară. Voi conduce secția care adună documentele și scrie istoria relațiilor dintre armata sovietică și cea română..."

Aici Adrian Ionescu se întrerupe puțin. Îl privesc și încep să zăresc o primă rază de lumină. Tema era primejdioasă.

"Puteam să zic că nu primesc? Cum aș fi putut justifica un asemenea refuz? Și apoi, drept să-ți spun, nici nu vedeam de ce n-am face o asemenea lucrare. Nu eram un naiv. Îmi dădeam seama că subiectul nu va fi pasionant nici pentru generația actuală, nici pentru cea viitoare. Dar era totuși o lucrare, un document. Merita să fie cercetat. Aici a început nenorocirea mea..."

Tăcu. De fapt, nici nu mai era nevoie să vorbească. Totul apărea acum clar.

"Îți jur că am fost extrem de cinstit. Dar cercetînd și citind mi-am format o imagine în care nu-mi venea nici mie să cred. Personal, nu condamnam pe nimeni. Unde ai văzut, de-a lungul istoriei, ca o putere mare să trateze de la egal pe vecinul cel mic? Cu Basarabia era un întreg scandal. Aveam sarcină de la Comitetul Central să dovedim prin documente și studii că era o regiune pur rusească. Cum poți face așa ceva, cînd și ultimul copil a

auzit de domnitorul Alexandru Basarab? Domnitorul român după al cărui nume a căpătat și această regiune numele de Basarabia. Aveam o atitudine dîră în aceste probleme! Le explicam că nu putem falsifica nimic. Fiindcă în cele din urmă, mai devreme sau mai tîrziu, totul iese la iveală. Restul este neinteresant. Într-o noapte, pe la ora 12, m-au arestat!"

Da. Adrian avea dreptate. Restul era însă nu neinteresant, ci tipic. Arestat la 12 noaptea, bătut timp de șase luni în anchetă. La proces, însă, Adrian Ionescu a fost unul dintre cei mai curajoși deținuți. Le-a vorbit membrilor tribunalului despre istorie, despre adevăr, despre minciună și despre falsuri.

A fost condamnat la zece ani închisoare grea, căpătînd calificativul primejdios de "dușman al poporului".

Adrian se află de aproape un an în închisoare. Și-a recăpătat forța sufletească. Mai ales cînd vorbește de istorie. Acum, însă, pare bolnav. Au trecut patru zile de la ultima vizită a doctorului. Nici n-a trimis medicamente, nici nu i-a spus ce are. A precizat numai că are temperatură.

În celula noastră se află și un bătrîn medic. Nici nu știu cum îl cheamă. L-a controlat pe Adrian. I-a ascultat respirația.

"Ce are, doctore?"

Dă din umeri. Nu spune nimic. După vreo oră mă cheamă lîngă el.

"Are o pneumonie la plămînul drept. E foarte simplu. Trebuie dus la spital și cu două-trei injecții este din nou pe picioare."

Așteptăm.

Mai trec două zile. Medicul închisorii nu apare.

Seara, cînd vine gardianul în control, bătrînul medic

din celulă iese la raport.

"Domnule gardian. Avem aici un bolnav care are pneumonie și trebuie dus la spital."

Gardianul se face că nu aude. Parcă n-ar fi vorbit nimeni.

"Domnule gardian, avem un bolnav care trebuie dus la spital."

Gardianul se apropie de bătrînul nostru medic și-l apucă de guler.

"De unde știi tu... bă... că e bolnav și trebuie dus la spital?"

"Sînt medic, domnule gardian!"

"Medic?"

Gardianul izbucni într-un rîs grosolan.

"Medic... aaa? Mă, tu ești un simplu bandit. Atîta tot. În celula asta nu există medici, nu există ingineri. Nu există decît bandiți."

Apoi i-a dat un brînci bătrînului medic, a ieșit și a închis ușa.

De trei zile, Adrian nu mai poate vorbi. Stă întins în pat și respiră greu. Foarte greu. Bătrînul medic ne spune că pneumonia s-a întins și la celălalt plămîn. Și că în cîteva zile lichidul se va ridica și-l va sufoca. Nu va mai putea să respire.

Un fapt bizar. Gardienii au devenit interesați de Adrian.

Intră cîte unul la fiecare două-trei ore.

"Cum? Banditul mai rezistă?"

Dar Adrian n-a rezistat mult. După o săptămînă a închis definitiv ochii.

Apoi a venit comandantul închisorii și ne-a ținut un discurs.

"Ei, copil, a murit un bandit. Un bandit care a insultat

Uniunea Sovietică. Cu toate acestea noi l-am îngrijit, i-am dat de mâncare, i-am dat medicamente."

Nu înțeleg ce vrea. Îl văd că scoate din servietă o foaie de hîrtie bătută la mașină.

"Uitați aici o declarație prin care toți din celula asta atestați că a primit o atentă îngrijire medicală și medicamente. O veți semna toți!"

Am rămas înțepenit pe locul meu. Comandantul se apleacă spre gardian.

"Ziceai că-i un medic aici. Care-i ăla?"

Gardianul făcu semn bătrînului medic să se apropie. Acesta se apropie încet. Se opri cam la un metru în fața comandantului. Acesta îi întinse hîrtia.

"Uite, semnează tu primul."

Bătrînul medic se uită calm la hîrtie. O citi. Apoi o înapoie comandantului.

"N-a primit nici un fel de îngrijire medicală. Nici măcar cel mai simplu medicament. Nu pot semna așa ceva, fiindcă..."

Dar nu apucă să termine fraza. Comandantul se năpusti ca o fiară peste el. Îl lovi cu pumnii, cu picioarele. Într-o clipă, bătrînul era la pămînt, plin de sînge, fără cunoștință.

"Lasă că semnează el la urmă. N-am nici o grijă!" rînji comandantul.

L-am privit cu atenție. Nu-l văzusem niciodată. Era într-adevăr comandantul Jilavei? Avea grad de locotenent colonel. Era înalt și gras și congestionat la față.

"Ia vino tu încoace!"

Făcu semn unui țăran. Acesta se apropie încruntat.

"Nici dacă mă omori, domnule comandant, nu mă fac părtaș la crima asta!" Comandantul îl privi cu ochii pe

jumătate închiși. Făcu semn gardianului să-l scoată din celulă. Cum se închise ușa în spatele lui, se auziră niște lovituri și urlete îngrozitoare.

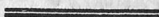
"Ia mai bine să scurtăm noi treaba. Cine nu vrea să semneze să vină încoace!"

Ne-am ultat îngroziți unii la alții. Să semnăm... să acceptăm această odioasă minciună? Am plecat ochii în pământ.

Și apoi, unul câte unul, am semnat! Toți!

Și bătrînul medic!

Și curajosul țaran!

Capitolul 19

Cel 11 Leibovici I

În București există o stradă destul de centrală: Calea Văcăreștil. Purtînd numele unui vechi cărturar român, Văcărescu, această stradă a devenit cu timpul, în mod ciudat, simbolul ghetoului evreiesc. Casele mici, cu multe subsoluri, prost aerisite, cu exterioarele neîngrijite și interioarele și mai neîngrijite, adăposteau aici cele mai sărace familii de evrei. Înghesuți cîte trei-patru într-o cameră, cu closetul în curte, cu baia numai în vis, evreii, evreii săraci, duceau aici o existență mizerabilă. O baie publică mai ajuta puțin suferințele acestui lumpen-proletariat, care mai trebuia să se lupte și cu accesele antisemite ale unor perioade dificile pentru liderii politici. Cum se scumpea viața, cum trebuiau introduse noi impozite, o raită studentască prin acest cartier se solda cu geamuri sparte, cu bătrîni bătuți, cu mici incendii care răcoreau totuși sufletele destul de chinuite de lipsuri ale

unei părți din populația creștină.

Calea Văcărești a reprezentat și subiectul multor cărți. Unii scriitori au fost impresionați de rolul jucat de această amărîtă stradă. Au căutat explicații. Au încercat să pătrundă în încîlceala cauzelor. Au bîjbîit după soluții.

Dar Calea Văcărești rămînea mai departe dezolantă. Murdară. Dărăpănată. Simbol al ghetoului bucureștean al evreului.

Pe Calea Văcărești locuia familia Leibovici. Locuiau, desigur, mai multe familii. Dar eu am cunoscut numai o singură familie. Pe cea a cizmarului Leibovici. A bătrînului cizmar Așer Leibovici. Cizmar, poate e prea mult spus. Așer Leibovici era un fel de cîrpaci. Făcea numai reparații. Punea un vîrf de pantof. Cosea o ruptură. Și, după întîi ale lunii, cînd oamenii mai aveau bani din leafa primită, Așer Leibovici al nostru mai punea și cîte un toc. Evenimentul se discuta cu toate detaliile la masa de sîmbătă.

Și Așer Leibovici a avut un băiat. Să nu rîdeți. Tot Leibovici îl chema. David, mi se pare. Bătrînul Leibovici s-a străduit să-i dea o meserie bună, serioasă, care să-l ducă la mal în timp de orice furtună.

De aceea, Leibovici cel tînăr a învățat cizmăria! Anii au trecut.

Tînărul Leibovici s-a însurat.

Ca orice familie de evrei săraci, Leibovicii erau religioși.

De cîte ori nora lui Leibovici rămînea însărcinată, toată familia îi mulțumea lui Dumnezeu.

"E voia Țlui de sus. Încă un evreu pe lume!"

În sfîrșit, tînărul Leibovici îl mai sprijinea pe "Țl de sus".

așa cum știa el și familia se tot mărea. Noul născut era salutat cu urale.

"Bine ai venit! Unde mănîncă atîtea guri, o să mănînci și tu!"

În primăvara anului 1942 începe propriu-zis povestea mea.

Care nu este însă deloc o povestel

Bunicul Leibovici avea aproape 70 de ani. Soția lui, vreo 66.

Tînărul Leibovici avea 46 de ani.

Copiii erau în număr de 7.

Cel mai mare avea 24 de ani. Cel mai mic, o fetiță, avea 11 luni.

O familie numeroasă. Leibovicii numărau, deci, unsprezece suflete.

În martie 1942, Bucureștiul era acoperit cu zăpadă. Era, într-adevăr, numai un strat subțire. Dar bătea un vînt rece. Iarna se lupta încă împotriva venirii primăverii.

Era într-o luni. În prima săptămînă a lunii martie.

În ușa cizmăriei apare un comisar. Era vremea prînzului. Erau toți Leibovicii acasă. Leibovici fiul, care tocmai împlinise 46 de ani, îl privi înghețat. I se înfioră pielea pe el. Îl cunoștea. Era comisarul-șef al cartierului.

Leibovici se ridică temător în picioare.

"Să trăiți, domnule comisar!"

Comisarul se uită la el. Nu-i răspunse decît dînd aprobator din cap. Trecu în camera cealaltă, unde întreaga familie stătea în jurul mesei. O oală mare de supă răspîndea un miros care nu părea să fie prea plăcut pentru nasul domnului comisar. Acesta examinează cu silă

evidentă paturile, masa, cuverturile, pereții scorjiți.

Fetița din leagăn dormea, nepăsătoare la tot ce se întâmpla în jurul ei. Comisarul se mai uită o dată de jur împrejur. Apoi se înapoie în cizmărie. Mai intraseră între timp încă doi comisari. Tăceau și se uitau încruntați la Leibovici, care încremenise aplecat deasupra unei ghetе cu o gaură în talpă.

Comisarul își șterse niște fire de praf invizibile de pe tunică.

"Leibovici!"

"Da, domnule comisar!"

"Leibovici, voi stați foarte înghesuiți pe aici!"

Leibovici nu-i răspunse. Nu înțelegea. Nu se pomenise încă așa o minune. Un comisar să fie atât de grijuliu cu viața unor nenorociți de evrei. Leibovici îl privi în ochi pe comisar. Parcă plutea o nenorocire în aer.

Comisarul se înțepea deodată în călcâie.

"Leibovici, diseară, cu toată familia, adică toți unsprezece, plecați în Transnistria. Ordinul mareșalului!"

Leibovici îl privi cu ochi mari. Scăpă gheata din mână. Începu să urle.

"Mamăăă... ne depositează!"

Comisarul se repezi la el și-i dădu o palmă.

"Ce urli, mă? Acolo o să aveți spațiu mai larg, o să aveți unde dormi. Unde lucra. Ce urli?"

Dar Leibovici o ținea întruna.

"Mamăăă... ne depositează, mamă!"

Comisarul îl apucă de șorț și începu să-l scuture.

"Ce faci, mă, atmosferă, că te ucid. Ce urli? Și apoi nu înțelegi. Voi sînteți unsprezece. În locul vostru ar fi trebuit

să trimit alte trei familii. Fii uman, mă. Nu înțelegeți?"

Dar Leibovici nu înțelegea. Urla înainte.

.....

Un jandarm s-a postat la ieșire. Nimeni n-avea voie să intre. Nimeni n-avea voie să iasă.

Spre seară, cei unsprezece Leibovici, începînd cu bătrînul de 70 de ani și terminînd cu fetița de 11 luni, s-au îndreptat, păziți de jandarmi, spre gară. Toți au fost înghesuiți într-un singur compartiment.

Așa a început călătoria cea lungă a vieții lor. Trenul înainta cu o viteză de circa 80 de kilometri pe zi. Se mai oprea prin gări marginale, să mai încarce evrei. Mareșalul Antonescu, dictatorul de atunci al României, hotărîse să deporteze evrei în regiunea numită Transnistria. Era regiunea de dincolo de Nistru, ocupată de trupele românești și de cele hitleriste. Acolo mareșalul Antonescu începuse să-i deporteze pe evrei. Dar și pe țigani. Erau populațiile considerate cele mai primitive de vestita teorie a arianismului.

Este puțin probabil că vreunul din familia Leibovici auzise despre această teorie. O simțeau însă pe propria lor piele. După trei zile de călătorie, erau încă departe de țintă. Fetița cea mică, Mașa, capătă temperatură. Nu mai vrea să mănînce. Plînge toată ziua. Apoi geme numai. Ceilalți sînt disperați. Medici nu sînt. De medicamente să nu mai vorbim. Unul dintre băieți s-a rugat într-o stație de un jandarm să-i dea voie să se dea jos să caute un medic prin alte vagoane. A primit un pumn care l-a amețit.

Țipetele l-au adus pe un locotenent de jandarmi să vadă ce s-a întâmplat. Nici n-a avut răbdare să asculte explicațiile copilului, care mai mult plîngea decît vorbea.

După masă, trenul s-a urnit din loc. Era frig. Geamul era închis. Fetița stătea în brațele mamei. Spre seară și-au dat seama că s-a întâmplat ceva.

Fetița era rece.

Murise.

Din nou unul dintre băieți s-a dus la paznici.

"A murit, domnule jandarmi!"

Jandarmul se uită la el uimit. Uitase complet despre ce era vorba.

"Cine a murit, mă?"

"Sora mea", veni răspunsul printre sughituri.

Jandarmul, tacticos, predă arma altuia. Se ridică și se îndreaptă spre compartiment. Îl deschide și face o figură îngreșoasă. Întîi se îndreaptă spre fereastră și o trage jos.

"Să intre și puțin aer curat!"

Apoi se uită cu atenție la femeie. Strîngea fetița în brațe. Plîngea. Umerii i se scuturau. Dar nu scotea nici un cuvînt. Niciunul.

"A murit?"

Nu primi nici un răspuns. Puse mîna pe fetiță. Era complet rece. Toți se uitau îngroziți la el.

"Dă-mi-o miel!" spuse el cu blîndețe mamei.

Trenul înainta încet în întuneric.

Jandarmul luă fetița cu mișcări îndemînatice. Se cunoștea că avea copii. Știa să umble cu ei. Apoi, cu o mișcare rapidă, trase fereastra și mai jos și o aruncă peste fereastră. Cu un salt, ieși rîzînd din compartiment.

Dar apucă să audă răgetul de vită înjunghiată al mamei.

.....

Cei zece Leibovici ajung în Transnistria după încă trei zile de mers. De două zile nu mai au nimic de mâncare. În gări se închid geamurile și ușile. Nu au voie să ceară. Nu au voie să cerșească.

De la ultima gară se mai târăsc pe jos încă zece kilometri pînă la lagăr. E frig. E ger. Un ger uscat. Zăpada scîrîie, iar vîntul suflă nu prea tare, dar tot timpul.

Sînt în lagăr. Epuizați. Primesc ceva de mâncare. Fiecare dă din puținul lui. Noii veniți par la capătul puterilor.

Povestea vieții din lagăr este lungă. Un șir de chinuri. Epidemii. Cei bolnavi sînt luați de trupele germane și executați. Bătrînul Leibovici refuză însă să se îmbolnăvească. La fel și soția lui. Apoi sînt luați și duși în alt lagăr. Apoi, în altul. La începutul lui 1944, se găsesc în lagărul Berezowska. Toți cred în voința lui Dumnezeu. Toți sînt sănătoși. Și bunicul, și bunica, și fiul lor, și nora lor, și nepoții lor.

Și, într-o dimineată, apare o unitate SS. Înconjoară o aripă întreagă a lagărului. Îi scoate pe toți afară. Îi numără. Erau opt sute opt evrei. Îi încolonează și încep să meargă. Li s-a spus să nu ia nimic cu ei. Se vor întoarce seara înapoi. Toți cei zece Leibovici sînt printre ei. Sînt strînși în jurul bătrînului. Să-l ajute dacă îi va fi prea greu la mers. Dar nu merg mult. Cam două ore. Se opresc în fața unei case mari părăsite. Parcă era un castel vechi de sute de ani.

Li se ordonă să intre înăuntru. Toți. Pînă la ultimul.

Cei zece Leibovici stau strînși unul lîngă altul. Bunicii, părinții, cei cinci băieți și cele două fete. Bunicul strînge lîngă el pe Așer, nepotul care îi poartă numele. Așer are 14 ani. Așer se ține de mîină cu David, care are 16 ani.

Așer se uită pe fereastră să vadă ce se întîmplă. În jurul casei, la circa 50 de metri, se instalează mitraliere. Așa se făcea întotdeauna în jurul lagărului. Nu-i nimic îngrijorător. În ciuda vîrstei lui, Așer s-a învățat să fie ager. Se uită în toate părțile. Peste tot sînt mitraliere. Numai într-un singur loc, unde este o mică rîpă, n-au instalat nimic. Dar în direcția aceea nu-i nici o ușă și nici fereastră. Numai la etajul întîi este o fereastră.

Între cei opt sute opt evrei sînt patru rabini. Oamenii îi privesc cu nădejde. De la ei speră liniștea. Poate chiar salvarea.

Cei de la ferestre încep să strige. Fiecare se înghesuie să vadă ce se întîmplă. Patru cisterne uriașe se îndreaptă cu viteză spre castel. Se opresc, soldații scot furtunele și încep să stropască zidurile. Apoi sparg ferestrele și stropesc înăuntru. Un puternic miros de benzină îi înecă pe cei mai apropiați.

Ca un fulger, fiecare înțelege. Dar n-au timp. Chibrituri aprinse sînt aruncate pe dîra de benzină. Șerpi de foc înaintează și castelul este cuprins de flăcări din patru direcții. Cînd flăcările ajung la pereți, se produc și explozii. Înăuntru totul începe să ardă.

Cei patru rabini se strîng unul lîngă altul și încep să se roage. Așer cel mic îi mai vede cum îi cuprind flăcările. Zgomotul flăcărilor și urletele de groază și de durere ale oamenilor se amestecă într-un scrîșnit infernal.

De afară se aude tîcîitul mitralierelor care ucid pe cei ce încearcă să iasă din casă.

.....

Așer se trezește în rîpă. Nu știe ce s-a întîmplat. Nu știe ce a făcut. Nu știe cum a ajuns aici. În jurul lui, miros de scrum. Rafalele de vînt aduc adieri de carne arsă. Lîngă el, David. E bine. Privește pierdut. Așer îl apucă de mîină. David îi face semn să tacă. Așer se uită în jurul lui. Sînt întinși pe jos încă șase. Doi par morți. Într-adevăr erau. Ceilalți își fac semne unul altuia să stea nemișcați.

Așer se întinde cu fața la pămînt. Hohotește. Mușcă de pămînt. Dar trebuie să tacă.

.....

După multe alte peregrinări prin diverse lagăre, ascunși sub nume false, Așer și David s-au înapoiat la București. Pe Calea Văcărești.

Vechea lor casă era ocupată. Și-au găsit alta. Nici mai bună și nici mai modernă ca aceea a părinților săi. Apoi s-au căsătorit. Și-au luat camere una lîngă alta. Tot pe Calea Văcărești.

Într-o zi, a sosit un ofițer de miliție. Prin vara anului 1958. Împreună cu el era un civil.

"Dînsul este președintele raionului."

Adică un fel de primar al unui sector din București.

"Trebuie să vă mutați din casă, fiindcă aici se va face clubul primăriei. Aveți timp patru săptămîni să vă găsiți altă casă."

David s-a uitat la ei și a zîmbit. Așer era însă mai iute de gură.

"Nici dacă o să mergeți în mîini n-o să ne mutăm de

aici. Toată familia mea a fost arsă în fața mea de fasciști. Acum începeți și voi să ne terorizați?"

David a fost condamnat la trei ani închisoare politică.

Așer, la cinci ani!

Acuzația: sabotarea instituțiilor politice ale clasei muncitoare!

.....
Am stat în închisoare împreună cu acești doi Leibovici timp de trei ani. La Jilava, Stoenеști și Salcia.

Capitolul 20

Deci, vom fi achitați !

Într-o zi din aprilie, vine un gardian și mă anunță. Mîine am recurs la proces.

Devin alt om. Desigur, familia a făcut apel. Falsitatea acuzațiilor era ușor de dovedit. Încerc să mă stăpînesc. Am învățat cît de dezastruoase sînt deziluziile în mizeria în care trăim. Totuși, speranța mă cuprinde. Dacă lucrurile se vor aranja?

A doua zi, la ora 7, vine tradiționalul bărbier. Mă rade și mă tunde.

Sînt dus la o magazie. Trebuie să predau zdrențele în care sînt îmbrăcat. Mi se dă o uniformă nouă de deținut. Cică să mă prezint decent în fața tribunalului. Seara trebuie s-o înapoiez. Mi se dă o listă, să semnez de primirea unor haine noi. Țin minte data. Trebuie s-o țin minte. Poate reprezintă ziua cea mare. 13 aprilie 1959. Gardianul îmi arată locul în care trebuie să-mi pun

semnătura. Deasupra mea citesc două nume: Leibovici Așer! Leibovici David!

Sîntem duși într-o mașină deschisă. Avem voie să vorbim unul cu altul. Frații Leibovici fac calcule. E 13? Estel Ni se dă voie să stăm de vorbă unul cu altul? Ni se dă! Gardienii se poartă frumos cu noi? Se poartă! Acuzațiile împotriva noastră sînt niște nebunii? Sînt!

Deci, vom fi achitați!

Strîng din dinți. N-aș vrea să țin seama de asemenea calcule, dar nu sînt în stare. Și dacă totuși...

Mă cuprinde o speranță din ce în ce mai mare!

Intru primul în sala tribunalului.

Mă întorc să văd pe cineva cunoscut în sală. Imposibil. Sînt sute de oameni.

Îl aud pe procuror repetînd poezia de la primul proces. Nici nu-l mai ascult. Ce ar putea spune altceva un procuror? Mă uit la componența tribunalului. Sînt șapte. Printre ei doi medici militari, doi juriști ofițeri. Ceilalți, tot în uniformă, n-au nici un fel de semne distinctive. Sînt, deci, ofițeri de securitate. Mi se dă cuvîntul. Încep să descriu falsitatea acuzațiilor. Președintele mă întrerupe cu blîndețe.

"Acuzat, cred că nu e necesară pledoaria dumatăle. Pentru procedura noastră, răspunde-mi la următoarea întrebare: consideri că acuzațiile sînt adevărate?"

"Nu, domnule președinte!"

Președintele face semn gardienilor să fiu scos din sală. Am convingerea că sînt salvat. Atitudinea președintelui nu mai poate ridica dubii. Așa te porți numai cu un deținut care urmează să fie achitat. Stau de vorbă cu gardianul care mă păzește. Este de aceeași părere. Am șanse să fiu achitat.

"Cînd mi se anunță decizia?"

El nu știe. Îmi spune că, după experiența lui, a doua sau a treia zi la Jilava.

"Deci, dacă mă achită, trebuie să mai stau două-trei zile în această închisoare?"

Gardianul rîde. Alții au stat ani. Să fiu mulțumit că scap așa. De ce nu țin seama că sînt niște forme administrative care au de făcut un drum destul de lung?"

Bine, voi ține seama. Simt că sînt alt om. În sfîrșit, adevărul pare să fi ieșit la lumină. Gardianul îmi atrage atenția cum să mă comport. Să nu stau de vorbă cu nimeni. Să nu accept mîncare sau țigări de la nimeni. L-am asigurat că n-o să aibă neazuri cu mine.

Și nici n-a avut.

Mult mai tîrziu am înțeles că gardienii aveau instrucțiuni să se comporte astfel cu toți deținuții chemați la recurs. În felul acesta strecurînd speranța achitării în sufletul oamenilor, se asigurau că aceștia nu vor încerca să evadeze pe drum. Că nu vor face scandal în incinta tribunalului.

După două luni de zile, a venit un grefier în celula noastră și mi-a anunțat rezultatul.

Ținînd seama de încăpățînarea acuzatului, tribunalul a admis recursul procurorului.

De la cinci ani închisoare, condamnarea s-a ridicat la opt ani!

Capitolul 21

"Nu! Nu sînt degeaba condamnat!"

După ce mi s-a anunțat condamnarea, au început o serie de mutări. Cei mai vechi îmi explică secretul. La cîteva luni o dată, deținuții sînt amestecați. Sînt mutați prin diverse alte celule. Scopul? Ca să nu se formeze nuclee de rezistență sau prietenii. Mi se pare o mare prostie. N-avem curajul nici să vorbim tare. Darmite să organizăm nuclee de rezistență? Explicația mi se pare complet absurdă. Însă am învățat să apreciez experiența celorlalți.

Sînt mutat în celula 18.

Se găsește tot la nivelul pămîntului. Fereastra este mai joasă ca în celula 25. Dă într-o curte cu un pom fructifer. Încerc să înțeleg despre ce fruct e vorba. Dar nu mă pricep. Un țăran îmi explică, zîmbind binevoitor față de nepriceperea mea. E un măr.

Celula 18 este formată din trei camere stil vagon. În fiecare cameră sînt cincizeci de deținuți. Cînd se împarte masa, aștept uneori două ore pînă îmi vine rîndul. Masa

este aceeași. Dimineața, o bucată de mămăligă și o cană cu un lichid negru ce poartă numele de cafea. La prînz, o supă și o bucată de mămăligă. Și o sută de grame de pîine. Seara, o bucată de mămăligă și o supă.

Eu stau în camera a doua.

Dorm în pat cu un medic. Îl cheamă Leonid Crespi. Ce nume o mai fi și ăsta? Are rezonanțe italiene.

Este medic stomatolog. Născut în Albania. A studiat în Italia, la Bari. Căsătorit cu o romîncă. A venit bucuros în Romînia. Era o viață infinit mai frumoasă decît în Albania. Mama lui mai trăiește și astăzi la Tirana.

Îl rog să-mi predea lecții de italiană.

După o lună de învățat, vorbesc binișor. Căpătasem un vocabular destul de bogat. Iată, deci, ce ușor se învață o limbă dacă te străduiești puțin. De fapt, învăț opt-nouă ore pe zi. În felul acesta îmi trece și timpul mult mai ușor.

Doctorul Leonid Crespi este condamnat la zece ani închisoare.

"De ce ai fost condamnat, doctore?"

Doctorul își bagă mîinile în buzunar. Ne-am împrietenit destul de bine în ultimul timp. Se uită la mine. Strînge din buze.

"Nu degeaba! Nu... nu m-au condamnat degeaba!"

Este prima oară că aud o asemenea afirmație. Îl privesc cu oarecare îngrijorare.

"Doctore, doctore, ai făcut parte din vreo organizație clandestină subversivă?"

Doctorul Leonid Crespi începe să rîdă.

"Nul Habar n-am de politică. Sînt clei în sectorul ăsta. Sînt pasionat numai după gingii bolnave."

Totuși, din cauza gingiilor n-a intrat nimeni în închisoare!

Nu, n-a intrat! Este adevărat! Doctorul Crespi îmi povestește ce s-a întâmplat. În iarna anului 1943, a cerut oficiului de locuințe să-i dea un apartament ca să-și deschidă un cabinet separat. A primit repartiția imediat. Era o casă locuită de evrei. Știa de la început că va primi un astfel de apartament. Când a primit repartiția, s-a dus la familia respectivă. Oamenii au sărit cu scandal. Unde să se ducă în mijlocul iernii? Cine le dă lor, unor evrei, o altă locuință? L-au rugat să fie om și să aștepte pînă în primăvară. Atunci ei, niște oameni săraci, se vor putea descurca mai bine.

Îl privesc pe acest medic atrăgător și simpatic. Povestea lui capătă un aspect tragic și deloc avantajos pentru el. De ce îmi spune toate aceste amănunte? Simt o anumită jenă ascultîndu-l.

"Dar n-am vrut să țin seama de nimic. M-am dus la comisariatul de poliție. În douăzeci și patru de ore, polițiștii au venit și au azvîrlit întreaga familie în stradă. Toate lucrurile le stăteau unul peste altul în zăpadă. Numele acestei familii era Herșcovici. Băiatul, să fi avut 14-15 ani, mi-a strigat: Să știi, doctore, că nu te voi uita! A primit o palmă de la un comisar! Dar nu m-a uitat! Am fost arestat de un ofițer de securitate, care se numea Herșcovici! Tînărul s-a răzbunat! Și nu s-a jenat! Mi-a spus că o să-mi aranjeze niște acuzații ca să-mi iau pedeapsa pentru fapta mea din iarna aceea.

Mă pot plînge că sînt arestat pe degeaba?

Capitolul 22

Flagrant delict de adulter

Se apropie a doua iarnă de cînd sînt arestat.

Va fi, deci, a doua iarnă la Jilava.

M-am obișnuit. Și cu țișetele deținuților schingiuiți. Și cu foamea. Și cu starea generală de oboseală. Mîncarea este atît de insuficientă, încît slăbesc fără a face totuși nimic.

Scularea este la ora 6.

Apoi, pe rînd, ne spălăm și mergem la w.c. Adică la butoiul din colțul drept al camerei. Din cămăși și chiloți rupți am făcut un fel de odaie separată pentru acest butoi. Pe o sfoară am a-dunat toate zdrențele donate de diverși deținuți. În sfîrșit, încercăm astfel să ne sugerăm că avem un w.c. separat.

Mi-am organizat viața. Pînă pe la ora 10 dimineața visez. Mă rezem de speteaza patului și evadez. Nimeni nu mă poate opri. Nimeni nu mă poate prinde. Nimeni nu mă poate urmări. Cînd închid ochii, îmi pot permite să fiu

ridicol, romantic, expansiv, timid sau îndrăzneț. Nimeni nu va râde de mine. Vizitez locuri pe care le-au vizitat alții. Merg la spectacole pe care nu le-am văzut niciodată. Citesc cărți despre a căror existență nici n-am auzit pînă atunci.

De la ora 10 intră în scenă maeștrii artei culinare. Începînd cu această oră te chinuie foamea. Cîțiva dintre noi sînt mari specialiști în preparate exigente, în sosuri orientale. Pînă la prînz ne adunăm în grupuri în jurul lor. Unul dintre deținuți a fost bucătar pe un vas de călători. Cu voce calmă ne descrie cum trebuie preparat păstrăvul prins cu muscă, nu cu rîmă. Cum trebuie pipărat sosul și din ce unghi trebuie stropit peștele.

Ascult și salivez. Împreună cu mine, încă vreo treizeci de deținuți din cameră.

Este și asta un mod de a-ți înșela foamea!

După-amiaza, mă atrage un alt spectacol.

O pereche de vrăbii și-au construit cuibul în camera noastră. În colțul de sus al ferestrei.

De o săptămîină, este un zgomot grozav acolo sus. Au apărut cinci cioculețe care zbiară din toate puterile. Doctorul Crespi, cu un zîmbet șăgalnic, mi-a atras atenția c-o să văd un lucru simpatic.

Nu știu despre ce e vorba. Dar e de-a dreptul pasionant să urmărești această familie. În primul rînd, simt un fel de invidie. Vrăbiile astea intră și ies printre zăbrele parcă nici n-ar exista. Dacă m-aș putea și eu transforma într-o vrabie. Să ies în timpul nopții. Să trag o raită pe străzi. O fugă pe acasă. Mi-e dor grozav de acasă. Prostii. Vrăbiile sînt sus în cuibul lor. Iar eu sînt jos și fără nici o șansă.

Am început să deosebesc vrabia-tată de vrabia-mamă.

Tatăl e puțin mai mare. Mai voinic. Este cel care aduce hrană. Mama e mai delicată. Mai feminină! În primele șapte zile, vrabia-mamă nu s-a mișcat din cuib. Tatăl, neobosit, dispărea și apărea după cinci-șase minute cu o insectă în cioc. Toți cei cinci pui începeau să urle. Din cuib apăreau afară cinci ciocuri, enorme pentru puținile zile de când văzuseră lumina zilei. Mama, calmă, nu ținea seama de nimic. Mîncarea se împărțea la rînd. Mă uitam uimit cu cîtă precizie știa ea pui urmează la rînd. Uneori insecta adusă de capul familiei era mică de tot. Din porția următoare mama rupea o bucățică pe care o dădea celui ce fusese nenorocos la ospățul anterior. Într-o zi am numărat de cîte ori vrăbioiul a sosit cu hrană. De o sută opt ori! De necrezut!

Exact după șase zile, am observat că numai patru ciocuri iesperate cînd apare tatăl cu prada.

"Să fii foarte atent – îmi spune doctorul Crespi. Vezi vedea ceva ce nu-ți va veni să crezi. Unul dintre pui e bolnav."

Într-adevăr, unul dintre pui părea bolnav. Vrabia mamă ciripea mai des. Puiul se plîngea din ce în ce mai încet. A doua zi după masă, o văd pe vrabie că cercetează ceva pe fundul cuibului. Apare cu puiul mort în cioc și-l aruncă jos.

Din nou începe gălăgia în cuibul de sus. Observ, de asemenea, cum în fiecare zi mama face curățenie în cuib. Aruncă totul jos la noi în celulă. Dar nu ne pare rău. Curățăm cu plăcere. Sus, acolo, sînt ființe libere, care nu trebuie împiedicate să-și ducă viața lor normală.

Grija de pui se manifestă în continuare. Dar seara, cînd încetează cursele, tatăl n-a scăpat de griji. Soția își cere dreptul la dragoste. Observ că vrăbiile sînt mari

amatoare de dragoste. O dată, de două ori, de trei ori. Își manifestă nemulțumirea scuturându-și toate penele, zburbindu-se. Tatăl este complet epuizat. Nu mai poate respira. De abia se târăște spre cuib. Consoarta este însă supărată. Îl ciocănește de cîteva ori cu ciocul, nervoasă.

Doctorul Crespi mă trage de mîneacă.

"Ei? Ce părere ai?"

Într-adevăr, este interesant. Încep să înțeleg că viața ființelor pe pămînt este foarte asemănătoare. Oare or fi avînd și vrăbile închisori? Și securitate? Și denunțatori?

"Cred că mîine o să vezi ceva și mai interesant!"

Observația doctorului mă trezește din visare. Răspund automat.

"Da? Adică ce?"

"Mîine s-ar putea să vină amantul!"

Amantul? Specialistul ăsta în gingivită crede că are și umor? Mă uit la el să văd dacă vorbește serios.

"Da, da! Mîine s-ar putea să vină amantul. Fiecare vrabie își are un amant. Se pare că la vrăbii există o criză. Sînt prea puține femele!"

De a doua zi la prînz sînt cu ochii pe cuib. Tatăl lipsește din ce în ce mai mult timp. Probabil că nu se mai găsesc insecte prin apropiere.

Acum a intrat cu o insectă mare. Cu aripi uriașe. Apoi pleacă. Nu trec nici zece secunde și-l văd că apare din nou.

"Uite-îl!" îmi spune șoptind doctorul Crespi. "Amantul!"

Mă uit surprins. Crezusem că-i tot tatăl. Îmi dau însă seama că-i alt vrăbiol. Parcă ceva mai mare. Și cu o mică pată maro pe coadă. Da. Era altul.

Doamna nu face multe fasoane. Dragostea începe sălbatic. Cu scîncete. Prin întreaga celulă trece un fior de

excitare. Mulți zîmbesc amuzați. Dar nimeni nu face zgomot și nici vreo mișcare bruscă. Nu vrem să-i deranjăm.

Apare în schimb tatăl.

O clipă, vrăbioiul se oprește parcă uimit. Apoi, furios, azvîrle insecta jos în urletele disperate ale puilor. Se năpustește sălbatic peste intrus. Zboară fulgii prin celulă. Oamenii aplaudă. Amantul reușește să fugă printre zăbrele, cu vrabia-tată după el. După vreo jumătate de minut, tatăl se reîntoarce. Fără insectă. Așteptăm cu răsufierea tăiată să vedem ce se întîmplă. Vrabia-doamnă începe să se scuture. Semn că ar fi amatoare de un pic de dragoste. Șeful familiei a uitat parcă de scandal. Plin de afecțiune, își face datoria. Parcă nimic nu s-ar fi întîmplat!

Doamne, întortochiate sînt căile Tale!

Capitolul 23

"Vom vedea soarele"

Vreau să muncesc!

Ei și? Ei și ce dacă vreau? Paznicii rîd de tine cînd ceri să vorbești cu comandantul.

"Luna de pe cer n-o vrei?"

Totuși vreau să muncesc.

În cele trei celule sîntem peste optzeci de deținuți. Dintre noi, numai zece sînt condamnați la închisoare așa-zis simplă. Restul sînt condamnați la muncă silnică.

Acum îmi dau seama că această "muncă silnică" este de fapt o salvare. Îți trece mai ușor timpul. Aici, în Jilava, nervii îți sînt distruși zilnic.

Te scoli la 6 dimineața. Numeri minutele. Secunde. Faci fel de fel de socoteli. Coși cu ace făcute din sîrmă. Nici azi nu înțeleg cum mîini îndemînatice și lipsite de unelte au putut, acolo, în închisoarea Jilava, să execute cu finețe gaura unui ac de cusut.

Coși. Coși de zor. Găuri prezente. Găuri viitoare. Găuri

imaginare. Desfaci un ciorap ca să ai ață de cusut. Apoi îl Țeși la loc. Fiindcă ai timp. Mult timp. Imens, îngrozitor de mult timp.

Cer să fii trimis la muncă. Și vecinul meu. Și vecinul vecinului lui. Încep să simt că înnebunesc. Trebuie să fii scos la muncă.

Deținuții vechi ne povestesc minuni. Cum e cînd muncești. Cum ți se dă o mîncare mai bună. Și la anumite perioade, așa, cam o lună la doi, trei ani, ți se pun la dispoziție și cărți de citit. Cultura cepei, sau istoria elefanților, sau istoria religiei. Sau diferite cărțulii politice tipărite cu zece ani înainte.

Dar ce importanță au titlurile? Totul e să mai poți ține o carte în mînă. Mai știi oare să citești?

Vreau să muncesc.

Un gardian a primit un ordin, sau poate a vrut să se distreze. A făcut o listă. Cine acceptă să meargă să lucreze în mine? Unul singur, doctorul Crespi, a spus că nu poate rezista la o muncă grea. În timpul anchetei a primit un picior în burtă și a căpătat o hernie aproape deschisă. Dar e dispus să lucreze în mină la cabinetul medical. E gata să facă tratamente zece ore pe zi.

Cei vechi privesc cu neîncredere lista aceasta. Ceilalți se agață cu speranțe deznădăjduite. Vom pleca la lucru. Sigur. Vom vedea soarele. Să ne bată puțin vîntul. Vom vedea flori, păsări, iarbă. Și fluturi. Doar n-o să dormim în mină. Mai ieșim și pe afară. Cei vechi sînt încă sceptici. Ei spun că de trei ani deținuții politici nu mai au voie să lucreze în mină. Așa c-o fi o nouă stratagemă pentru a ne strecura un pic de speranță în suflet. Pentru a ne calma.

Dar eu sînt convins că vom pleca la muncă.

Și așa a și fost!

Într-o zi, prin mai sau iunie 1960, ne-au scos în curte. Un gardian aproape negru la față a aranjat o masă în fața noastră. A scos un dosar.

"Cine declară că nu poate face muncă grea?"

Au ieșit din rînd cîțiva. Unul avea hernie. Altul un picior mai scurt. Unul era suferind de inimă. Fiecare, cu mult regret, a explicat de ce nu va fi în stare să facă o muncă grea.

Paznicul i-a măsurat cu un ochi expert.

"Lasă că vă vindecați voi acolo!"

Toată dimineața ne-am schimbat uniforme de deținuți cu hainele civile. Noaptea, la ora 12, ne-am îmbarcat în camioane deschise și ne-am îndreptat spre o gară a orașului. După doi ani am văzut pentru prima oară stelele. Uitasem cum arată.

Ne-am dus la gara Obor. Dar pe o linie îndepărtată, unde nu ajungeau civilii. Ne-au urcat în vagoane speciale. Pentru prima dată am văzut vagoane-închisoare.

Dar cîte erau?

Pe prima linie am numărat repede. Erau optsprezece vagoane. Dar mai erau cel puțin patru-cinci linii.

Îmi vine rîndul. Urc în compartiment. Mă uit uimit. Compartimentul are 1,50 m lungime. Două rînduri de bănci, atît de apropiate una de alta, încît stăm cu picioarele băgate unele într-altele. Sîntem cinci deținuți. Al șaselea loc este un scaun... closet.

Călătorim așa. Mîncăm în timp ce un altul stă pe closet. De dormit nu puteam dormi.

Nu știm în ce direcție mergem. Nu există geam. Nu există zăbrele. Sus în tavan există niște găuri de aerisire, dar și acelea indirecte.

Călătorim toată noaptea.

Trenul oprește rar prin gări. Dar nu auzim nimic. Probabil că sînt numai niște halte militare.

S-a făcut ziuă. Vedem lumina zilei pe sub ușă. Ne e sete. Dar avem ghinion. Paznicul e prost dispus. Refuză să ne dea apă. Unul dintre deținuți, probabil cu o veche experiență, bate cu piciorul în ușă și începe să amenințe că-l va reclama pe gardian comandantului. Îl privesc îngrozit.

Spre uimirea mea, scandalul a avut efect. Ni se aduce o cană cu apă. Cel care a făcut tot scandalul refuză să bea. Ne arată că are – prin ce minune, Doamne? – o ploscă cu apă de rezervă.

În timp ce noi ne potolim setea, îl văd pe el cum începe să examineze fereastra. Sau mai bine-zis locul ferestrei, astupat cu un capac ermetic.

"Cred că vă pierdeți timpul!" îi atrag eu atenția respectuos.

Se oprește din cercetare și se uită la mine disprețuitor. Nu spune nimic. Apoi își continuă controlul.

Sîntem lîngă un peron. Se aud voci de oameni. Voci de femei. Am o senzație de beatitudine.

"Am găsit!"

Era vocea celui care controla fereastra.

Într-adevăr, găsise ceva. O crăpătură. Cum este posibilă o asemenea neglijență la securității ăstia?

"Dar ce, parcă ei bat culele? Muncitorii s-or fi gîndit și la noi!"

Nici nu știu cine a vorbit. Deținutul care mă privise disprețuitor și care descoperise miraculoasa crăpătură începu o altă operație. Scoase din sacul lui un blacheu. Îl băgă în partea de sus a crăpăturii și apoi cu tocul ghetei îl forță încet pînă întră complet.

Uit să mai respir. Se vede! Se vede afară! Se vede peronul.

Privim pe rînd. Fiecare cîte 30 de secunde.

Eu am fost planificat ultimul. Fiindcă n-avusesem încredere în marele descoperitor. Am tăcut. În fond, trebuia cineva să fie ultimul.

Și acum eu. Emoția mă sugrumă.

Văd o femeie bătrînă. Fața îi e zbîrcită. Privește parcă îndurerată la vagon. Sau poate la amintirile ei. E îmbrăcată cu o rochie gri. Trec în goană... niște tineri. Era și o fată printre ei. Apare un hamal. E mic, vînjos. Trage un cărucior. Acum văd numai căruciorul. Trenul pornește. Îmi apar o serie de linii, garduri, sîrme... parcă stîlpi. Din ce în ce mai neclar. Nu mai înțeleg prea mult. Dar îmi dau seama de un lucru.

Ce frumoasă este viața! Libertatea!

Capitolul 24

"Coborîți, vă rog !"

Călătorim de trei zile.

Trenul s-a oprit. Auzim clipocitul apei. Desigur, este Dunărea. Pare-se, deci, că ne îndreptăm spre culesul stufului. Cei nou arestați povestesc că s-au înființat cîteva fabrici pentru prelucrarea stufului.

Deținuții înapoiați din spitale au avut ocazia să stea de vorbă cu "politicii" aduși acolo din întreaga țară. Ei susțin că ar fi, în total, peste 450 000 de deținuți. La stuf, munca este epuizantă. Condițiile de viață, oribile. Se doarme pe bacuri, mai rău ca în grajduri. Orice boală reprezintă o condamnare la moarte. O infimă parte dintre cei bolnavi sînt trimiși la spitale. Bineînțeles, la spitalele speciale, unde nimeni nu vede ce se întîmplă!

Totuși, nu mă interesează decît partea roz a chestiunii. Voi lucra. În aer liber. În soare. În vînt.

"Pregătiți-vă de coborîre!"

Strigățul gardianului, însoțit de obișnuita lovitură în ușa, îmi trezește noi senzații. Deci, vom coborî.

Îmi fac cu greutate bagajele. Adică îmi bag lucrurile în sacul de iută care cu ani înaintea adăpostise zahăr importat din Cuba. Cel puțin așa scria pe el. Orice mișcare îmi este însoțită de dureri în șale, în mușchi, în oase. Trei zile în poziția asta chircită reprezintă de-a dreptul un chin chinezesc. Numai noutatea călătoriei mă face să uit de amorțeli, de dureri.

Coborîm.

Sîntem pe malul Dunării. Nu am nici o îndoială.

La zece metri de noi, un bac uriaș. În spate, încă trei la fel.

Sîntem obligați să coborîm, jos, în bac.

Nu mai văd decît cerul. Este senin. Soarele dogorește cu putere.

"Mergem la stof?"

Arunc, așa, o întrebare soldatului care ne păzea și era aproape de mine. Mă privește absent, dar drept în ochi. Parcă nici n-a auzit întrebarea.

Dar din buze îmi răspunde: Nu!

Atunci unde sîntem duși?

Cînd m-am dat jos din tren, erau patru bacuri unul lîngă altul.

Mă uit în jurul meu. Din activitatea de ziarist sportiv am căpătat capacitatea să apreciez mulțimea. Sîntem cinci-șase sute de oameni în bacul acesta. Deci, patru bacuri, cam două mii de deținuți.

Unde pot avea nevoie de patru mii de brațe de muncă?

Dacă aș fi știut cifra reală a deținuților politici care

navigau la numai doi kilometri de noi, mirarea mea ar fi căpătat aspecte ridicole. Am aflat mai târziu că în aceeași zi pluteau pe Dunăre paisprezece bacuri, ducînd spre aceeași direcție opt mii de deținuți politici.

Trec cinci-șase ore.

Căldura devine de nesuportat.

Azvîrl toate hainele de pe mine.

Bacul are pereții de metal. Nu te poți apropia de ei. Cerem mereu apă. Soldații care ne păzesc sînt și ei lac de sudoare. Scot tot timpul apă din Dunăre cu găleata. Vrem să facem noi treaba asta. Sîntem refuzați. Să nu vedem ce se întîmplă în jurul nostru.

În sfîrșit, acostăm.

Ies din bac. Am impresia că sînt complet opărit.

Mă uit primprejur.

Este un cîmp pustiu. Un ponton primitiv. Cîțiva soldați din trupele de securitate păzesc ceva ce nu e clar.

Poate un depozit.

Poate pe noi.

Poate nimic.

Se văd și pomi. Înverziți. Sînt obișnuitele sălcii din jurul apelor.

Am traversat Dunărea spre vest. Dar parcă nu ne aflăm în Muntenia. S-ar putea să fie numai unul din zecile de brațe ale Dunării. S-ar putea să ne aflăm pe una din insulele aflate între nenumăratele brațe ale bătrînului fluviu.

Și așa era!

"Aveți timp o jumătate de oră să vă odihniți!"

Nici nu m-am mai uitat la cel ce ne anunțase hotărîrea aceasta. M-am trîntit pe jos. În plin praf. Sacul cu lucruri

sub cap. Jumătatea de oră s-ar putea să nu fie chiar o jumătate de oră. Mă uit la cei ce ne păzesc. Sînt cel puțin la fel de obosiți ca noi. Încerc să ațipesc. Știu că pot dormi cu ușurință în orice poziție și în orice fel de loc. 10-15 minute de somn m-ar reface. Ce bine ar fi să pot dormi puțin.

Ațipesc!

Mă trezesc buimac. Amețit. Strigătele gardienilor deveniseră sălbatice. Imediat... să ne încolonăm. Imediat... să fim gata de plecare. Unul de lîngă mine, îmi spune zîmbind:

"Ai noroc. Ai putut dormi!"

Dar cît timp! Nici el nu știe. N-a văzut de patru ani cum arată un ceas. După soare, crede că am stat cel puțin o jumătate de oră.

"Care știe unde ne aflăm?"

Nici unul.

Sînt și deținuți mai vechi. Sînt închiși de patru-cinci ani. Dar nu cunosc locul. N-au auzit despre ce ar putea fi vorba.

Ne încolonăm.

Bagajele sînt puse într-o căruță. Dar nu încap. Mai sînt aduse încă patru căruțe. Tot nu încap. Cei mai tineri sînt obligați să-și care singuri lucrurile.

Un ofițer ne ține un discurs. Mai mult urlă, decît vorbește. Cine va ieși din coloană, va fi împușcat pe loc. Trebuie să mergem în rînduri de cîte zece. Trebuie să ne ținem de braț.

Îl ascultăm.

Pornim.

După zece minute, nu mai pot merge. Ne despărțim.

Înaintăm fiecare cum putem. Mai mult ne tîrîm. Ofițerii strigă tot timpul. Cîinii, acești odioși cîini-paznici, latră fioros.

Au trecut două ore. Mulți nu mai pot merge. Sînt epuizați. Mă uit cu groază la ei. Ce vor păți? Dar nu pățesc nimic. Se face o pauză. Deci, trebuie să ajungem cu toții la locul fixat.

Unde se găsește acest loc?

Brusc vegetația se schimbă. Sălcile dispar. Apar cîmpii întinse. În zare se observă un dig.

"Înseamnă că regiunile astea sînt inundate de apele Dunării. În special primăvara după topirea zăpezii. Și toamna cînd încep ploile."

Vorbise un tînăr înalt, slab, negricios. Nu avea mai mult de 26-27 de ani.

"De unde trași concluzia asta cu inundația?"

Era inginer agronom. Lucra de cinci ani în irigații. Și tatăl lui tot inginer agronom era. Deci, avea probabil dreptate.

Spre seară, ajungem la un fel de cantonament părăsit. Un fel de cîmp de concentrare. Mai văzusem așa ceva în timpul lui Antonescu, cînd fusesem la un lagăr unde erau trimiși evrei. Cantonamentul era înconjurat cu două garduri paralele, alcătuite din bare de fier și sîrmă ghimpată. Avea o formă dreptunghiulară. În fiecare colț, o turelă înaltă, cu un soldat înarmat cu pușcă mitralieră.

Ne oprim în fața porții.

Trebuie să ne așezăm din nou în rînduri de cîte zece. Vom fi din nou numărați.

Apare un ofițer înalt și gras. Are trese de căpitan.

"Nimeni nu mai scoate un cuvînt. Vă vorbește domnul

comandant!"

Îl examinez pe cel ce va fi comandantul nostru. Este gras și congestionat la față. Probabil că este un fidel prieten al butoaielor de vin. Se uită la noi vădit supărat. Este nervos. Ne privește cu dezgust. Are o voce răgușită.

"Vă aflați la Stoenеști. Aici veți lucra. Aici veți avea mîncare bună. Dacă veți fi disciplinați și muncitori, vi se va scădea din pedeapsă."

Soarele era încă pe cer.

O rază puternică de speranță mi se strecoară în suflet.

Mă aflu pe drumul cel bun!

Capitolul 25

Drumul morții I

Stoenеști.

O hală imensă. Fără pereți. Acoperișul din carton asfaltat. Jumătate din hală este neacoperită. Un inginer dintre noi formează o echipă și începe să acopere partea cealaltă.

Closete nu există.

Nici baie. Nici bucătărie.

Nu înțeleg ce vor de la noi aici.

Dar apă? De unde putem lua apă? Unde sînt robinetele?

Nu există apă.

Un paznic formează o echipă de săpători. Se sapă o groapă în trepte. La doi metri adîncime se va găsi apă.

N-a mințit.

După trei ore de săpat, auzim strigăte.

"Apă... apă!"

Deci, ne aflăm la nivelul apelor Dunării. Sau poate sub

nivel. Apa are un gust îngrozitor. O combinație între amar, acru și miros de carne stricăță. Dar e rece! Și e... apă!

Tînărul inginer agronom spune că e periculoasă această apă. Că s-ar putea să nu fie bine filtrată de straturile naturale, prea nisipoase, și atunci ar exista microorganisme dăunătoare. Ne-am putea îmbolnăvi. Nu-l ascult. Mi-e sete.

Cercetez peretele săpat. Pămînt roșu, gras, cam patruzeci de centimetri. Apoi lut treizeci de centimetri. Și apoi nisip. Sîntem pe un banc uriaș de nisip.

Unul dintre gardieni începe să facă o listă. Cine e bucătar? Frizer? Medic? Constructor? Electrician?

A doua zi ni se aduce mîncarea din alt loc. Apare spre prînz un car cu boi. În car, un butoi imens. Carul este condus de un deținut din alt loc. E îmbrăcat în haine vărgate. Noi sîntem încă în hainele noastre civile. Ponosite, dar... nevărgate. La poartă, preia carul unul dintre noi. Au avut timpul să schimbe două-trei cuvinte.

O știre mă înfioară.

Sîntem, de fapt, la Salcia.

Satul Stoenеști nici nu există. Este un simplu lagăr de concentrare. Deținuții sînt aduși aici în perioada diferitelor munci temporare. Fiind mai aproape de locul de muncă, se economisesc orele drumurilor prea lungi.

Salcia este un nume cu rezonanță de groază.

Satul este vechi. Dar el a fost evacuat atunci cînd locul a fost preluat de Ministerul Securității.

Știam încă din libertate că aici există cîteva dintre cele mai îngrozitoare lagăre de exterminare politică. În 1952, Dunărea s-a revărsat puternic. Comandantul lagărului i-a obligat pe deținuți să monteze pereți de papură împletită și să sprijine cu corpurile lor năvala apei și a pămînturilor

împinse de forțe uriașe. Cine a refuzat, a fost împușcat pe loc.

Au fost împușcate cîteva zeci de deținuți.

Cine a ascultat ordinul, a pierit sub valuri sau sub malurile prăbușite.

Au murit atunci, într-o singură zi, aproape trei mii de deținuți politici.

Această insulă, unde se găsește Salcia, se află situată pe un cot al Dunării, la circa patruzeci de kilometri de Galați. De la Galați, Dunărea o ia la dreapta și în curînd prin vestita sa deltă se varsă în Marea Neagră.

.....

Sînt de trei luni la Stoenеști.

Lucrez la construcția unui dig. Toți lucrăm la această construcție.

Insula este rezervată agriculturii. Terenurile agricole, prezente și viitoare, totalizează 80 000 de hectare. Un dig înalt de 22 de metri trebuie să apere partea distrusă anual de revărsarea Dunării. Digul este elipsoidal și are o lungime totală de 27 de kilometri. Adică, va avea această lungime. Dacă noi vom fi cuminți, muncitori și nu vom cere prea multă mîncare, așa cum ne-a atras atenția la început comandantul. Deocamdată, s-a executat numai o mică parte din acest dig. După unele zvonuri, s-ar fi lucrat cu salariați. Unii afirmă că ar fi fost aduși aici lipovenii, o populație din Delta Dunării. Lipovenii sînt cunoscuți ca săpători extraordinari. Dar costul lucrului s-a ridicat la sume exorbitante.

Deci, s-a recurs la deținuții politici.

După prima săptămînă de lucru ni s-au comunicat normele pe care sîntem obligați să le îndeplinim.

Zilnic trebuie să săpăm și să cărăm cu roaba 3,2 m³

de pământ.

Nu mi se pare o cifră exagerată. De altfel, n-am lucrat niciodată la săpatul pământului.

La fața locului, la dig, problema capătă o altă înfățișare.

Sîntem împărțiți pe echipe de cîte șase. Ni se dau trei roabe și trei lopeți. Formăm subechipe de cîte doi. Unul sapă și încarcă roaba, altul o cară. Deci, unul trebuie să sape $6,4 \text{ m}^3$, iar celălalt trebuie să le care. Pîna sus pe dig sînt cam 150 metri. Inginerii ne interzic să săpăm mai de aproape ca să nu slăbim baza digului.

Sîntem slabi și neantrenați. Cu greu putem realiza 1 m^3 din douăsprezece roabe cărate. Drumul este din pământ. Urcușul pe dig este chinuitor. Deci, cel de la roabă trebuie să facă vreo șaptezeci și cinci de drumuri. Distanța totală este aproximativ 22 de kilometri. Jumătate cu roaba plină, jumătate cu roaba goală. Mă întreb dacă un om ar putea face drumul ăsta zilnic cu o roabă goală.

Cînd calculez toate aceste date mă apucă rîsul.

Cu greu aș putea face un sfert.

Prima pedeapsă. Primim mai puțină mîncare.

Tot nu putem îndeplini normele.

Comandantul se plimbă furios de la echipă la echipă. Ne amenință. Spumegă. Normele trebuie îndeplinite.

Bineînțeles, nici un rezultat.

Următoarele hotărîri. Cine nu-și va îndeplini normele, va fi bătut seara în colonie.

Greu de crezut!

O să bată două mii de oameni? Și apoi știm sigur că nu au voie să bată deținuți care lucrează. Să ni se dea mai bine de mîncare, ca să putem lucra. Mîncarea este mai proastă și mai insuficientă decît în închisoare.

A doua zi comandantul repetă amenințarea. Cine nu-și va îndeplini norma va fi bătut.

Seara, comandantul se ținu de cuvânt.

Erau patruzeci de brigăzi cu câte cincizeci de oameni. Comandantul a ales, la întâmplare, câte doi din fiecare brigadă.

Primii bătuți au fost cei doi frați Leibovici. Au fost dezbrăcați la piele, s-a pus un cearceaf ud peste ei. Apoi au fost bătuți cu vîna de bou.

Pîna la 3 dimineața s-a zguduit colonia de gemetele celor schingiuiți.

Capitolul 26

Ploile-noroiul

Prima mare nenorocire: ploile.

Aveam de mers de la colonie pînă la locul de muncă aproape opt kilometri. Două ore. Cel puțin.

Spre toamnă, au început ploile. Dimineața ploua mărunț. În mai puțin de jumătate de oră, eram complet ud. Nu era, totuși, lucrul cel mai grav.

Drumul era din lut. Lutul ți se lipea de bocanci. Fiecare gheață căpăta cîteva kilograme în plus. La fiecare zece metri trebuia să-ți cureți noroiul. Și apoi totul se repeta. Parcă fără sfîrșit.

Din cauza ploii, căratul cu roaba devenea imposibil.

Trebuia ca unul să împingă roaba, iar altul s-o tragă cu o sîrmă. Deseori, amîndoi cădeau epuizați. Atunci gardienii ne obligau să cărăm pămînt cu targa. De fapt, nu pămînt, ci noroi.

Ne rugam cerului să plouă cu găleata. Era ordin ca în caz de ploaie puternică să întrerupem lucrul și să ne

adăpostim. Sub pomi, sub roabe, sub ce puteam.

Dacă ploua mai încet, trebuia să reîncepem lucrul.

Pentru gardieni, niciodată ploaia nu cădea prea tare.

Pentru noi, niciodată prea încet.

Ne culcam uzi. Ne sculam umezi.

Cînd ploua, ne rugam să apară soarele.

Mai bine să muncim, decît să stăm așa uzi.

Cînd apărea soarele, parcă am fi vrut să plouă.

Mai bine să ne ude ploaia, decît să ne sufoce munca.

Capitolul 27

Imposibil?

Norma tot nu se putea face!

Gardienii ne-au împărțit în echipe de cîte patru. Unul să sape și să încarce roabele. Trei să care. Cel de la săpat trebuia să sape și să încarce 12,80 m³.

Imposibil.

Imposibil?

Nu există. Vom lucra în cămăși. Era frig. Vîntul bătea tăios printre sălcii.

"Așa n-o să mai puturoșiți. Veți munci ca să vă încălziți."

Gardienii umblau printre noi și-i băteau pe cel care își puneau un pulover sau tunică. Trebuie făcută norma. Trebuia lucrat în cămașă. La aproape 0 grade Celsius.

Imposibil.

Imposibil?

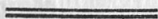
Am fost anunțați că vom fi bătuți la tălpi.

Adică seara te lua un gardian. După paisprezece ore

de muncă grea. Te întindea pe o masă. Îți fixa picioarele printre zăbrelele unui scaun, astfel încît numai tălpile să iasă pe partea cealaltă. Te legau bine. Gardienii erau conștiințioși la treburile din astea.

Apoi te biciuiau la tălpi.

Undeva, peste ocean, într-o mare citadelă, într-o mare și impozantă clădire, reprezentanții națiunilor mari și ai națiunilor mici continuau să discute despre sfintele drepturi ale omului.

Capitolul 28

"O porție dublă pentru domnul!"

Și totuși un pic de efect începe să se simtă.

Sîntem mai antrenaji. Muncim mai organizat. Rezultatele se văd. Se sapă mai mult. Cad bolnavi și mai mulți. Gardienii se felicită.

Pe noi ne chinuie foamea. Mulți, foarte mulți, se opresc din lucru în momentul în care ochiul paznicului nu mai este atent. Comandantul nu este încă mulțumit. Vrea să muncim mai mult. Și mai mult.

Și atunci se introduce o nouă organizare.

Sîntem împărțiți pe brigăzi. O brigadă are teoretic cincizeci de deținuți. Dar zilnic patru-cinci rămîn bolnavi în colonie. Fiecare are un șef numit de comandant. Bineînțeles, dintre deținuți.

Șeful este scutit de muncă.

Cei care muncesc primesc la prînz o porție de

mîncare, două sute de grame de mămăligă și o sută de grame de pîine.

Șeful primește două porții de mîncare. Și două sute de grame de pîine.

Șeful avea grijă să țipe toată ziua la noi. Să muncim.

Să muncim, că altfel seara face o listă cu cei pe care el îi propune comandantului să fie bătuți.

Să muncim, că el nu vrea să-și piardă poziția.

Să muncim, că lui îi e foame și nu poate trăi cu o singură porție de mîncare.

Mulți nu primeau această funcție. Preferau să meargă la muncile cele mai grele.

Medicul Ion Popa n-a preferat. A acceptat să fie brigadier. Cînd noi eram epuizați, el ne striga că sîntem puturoși. De zeci de ori a propus comandantului să bată pe deținuții din brigada lui.

Foștii lui colegi de facultate îl ocoleau. Făceau parte dintr-un grup de proaspeți absolvenți ai Facultății de Medicină din București și Cluj. Fuseseră toți arestați în anul 1958 și nu avuseseră timp să facă practică în calitate de medic nici măcar o zi. Trecuseră de atunci aproape doi ani. Se uitau toți îngroziți la Ion Popa. Cum putea să facă așa ceva? Un deținut politic. Un medic! Deci un om care trebuie să înțeleagă mai bine suferințele semenului său!

Îl cunosc pe Ion din închisoarea Uranus din București. Fusese arestat cu cîțva timp înaintea mea. Era căsătorit de opt luni. Avea de făcut o condamnare de cinci ani. Acuzația? Citise "Mein Kampf".

Într-o zi se întîlnește cu un coleg.

"Ioane, am o carte formidabilă!"

Ion Popa se gîndea la altceva. Precizarea veni pe

șoptite.

"Mein Kampf!"

Ochii îi deveniră strălucitori. Cartea era interzisă. Deci, cu atât mai interesantă. "Mein Kampf" s-a plimbat prin mai multe mîini.

Apoi, au fost toți arestați.

Martorul acuzării fu chiar colegul respectiv. El era în serviciul securității ca agent provocator. Și în perioada aceea, la mai puțin de un an de la revoluția din Ungaria, trebuia băgată spaima și în Facultatea de Medicină. Nu conta pentru nimeni dacă sînt azvîrliți în închisoare niște nevinovați. Nu erau primii. Probabil că nu aveau să fie nici ultimii.

În celula din Uranus ne-am jurat unul altuia că primul care va scăpa va merge la familia celuilalt.

La Stoenеști refuzam să înțeleg comportarea lui. Seara stăteam uneori de vorbă.

"Ioane, nu ți se pare că strigi cam prea tare?"

Rîdea. Zicea că are simțul umorului. Ridica din umeri.

"Dar Căpitanu strigă și mai tare. Îl auzi peste trei dealuri cum țipă la băieți!"

Avea dreptate. Exista un brigadier Ion Căpitanu, care urla toată ziua de te apuca groaza. Dar țipa numai la cei care munceau. Se apropia de tine și începea să țipe:

"Puturosule! Ce stai? Te trimit diseară să fii bătut!"

Gardienii erau mulțumiți. Știau că Ion Căpitanu era un individ energic. Știau că acest brigadier era toată ziua cu gura pe oameni.

Dar nu știau un mic amănunt. Înainte de a începe să-ți facă scandal, Ion Căpitanu îți făcea semn cu ochiul și apoi țipa uitîndu-se la pomul de lîngă tine sau la o lopată

rezemată de o roabă. Niciodată Ion Căpitanu n-a trimis un om să fie bătut.

"E același lucru, loane?"

Cădea pe gânduri.

"Mi-e groază că n-o să scap de aici. Mi-e o foame cumplită!"

Capitolul 29

"Claudius cel Bătrîn"

Unul dintre cei mai înțelepți miniștri romani a fost Claudius cel Bătrîn. A trăit prin secolul al doilea înainte de Cristos. Era recunoscut pentru cunoștințele lui în agricultură. De altfel, sub conducerea sa, agricultura Imperiului Roman a atins culmi extraordinare. Claudius cel Bătrîn a inițiat organizarea serelor și a făcut planurile unor întinse rețele de irigare.

Ministrul roman a iubit însă și pana.

A scris multe volume, majoritatea fiind în legătură cu specialitatea sa. Despre agricultură a scris trei volume cu același titlu: De agricultura!

Numai unul singur a rămas pînă în zilele noastre. Este volumul al doilea, care se ocupă de unelte.

Claudius cel Bătrîn, înțeleptul ministru roman, consideră drept unelte și sclaviil Sclavii, pentru acest demnitar roman, erau niște simple unelte!

Care sînt sfaturile experimentatului ministru al

Imperiului Roman?

Sclavii trebuie împărțiți pe brigăzi a câte o sută. Trebuie să le dea mîncare numai atît cît să poată munci. La terminarea muncii să fie deci epuizați. Și atunci să fie obligați să bea un pahar de oțet. Astfel nu vor putea fugi.

La fiecare brigadă trebuie să existe cîte un șef. Ales tot dintre sclavi, șeful va primi mîncare pe săturate. Șeful nu va munci. El trebuie să-i îndemne pe ceilalți să muncească. Eventual să-i și biciuie dacă e nevoie. Îi va îndemna, pentru că altfel știe că-și va pierde poziția. Îi va biciui, îi va înjura, le va scoate sufletul.

Cartea aceasta a lui Claudius cel Bătrîn am citit-o cu cîțiva ani înainte de a fi arestat.

Într-una din duminicile lunii decembrie din anul 1960, am povestit-o deținuților din dormitorul nr. 1 din Stoenеști.

N-a fost nimănui prea greu să-și dea seama de sclavia în care trăiește.

Doar era viața noastră de zi cu zi.

Luni dimineața am fost chemat la comandant.

"Pentru povestea ta de ieri vei sta șase zile în lanțuri. Marș afară!"

Am stat șase zile, nu în lanțuri, ci într-o închisoare care exista în cadrul închisorii noastre. Era de fapt o cameră cu două ferestre, dar fără geamuri.

Afară erau -10 grade.

Mi-au degerat patru degete de la picioare.

Unul dintre cei care mă ascultasera n-a putut rezista tentației.

Doar, orice denunț era răsplătit cu o farfurie de mîncare!

Capitolul 30

"Amariei avea dreptate"

Sînt bolnav.

Am o mîncărime îngrozitoare pe spate, pe pulpele picioarelor și pe brațe. Desigur, o eczemă.

Sînt speriat.

Nu există nici măcar o aspirină. De unde s-ar putea găsi un medicament complicat pentru o maladie, probabil, și mai complicată?

Nu suflu un cuvînt.

Am auzit de unul care și-a fracturat o mîină. A fost trimis la un spital special pentru deținuți politici. I s-a pus mîina în ghips. Dar s-a molipsit de hepatită de la un alt bolnav. A murit curînd după aceea.

N-aș vrea să am aceeași soartă.

De altfel, nu se grăbește nimeni să te trimită la spital. Mă întreb dacă există cu adevărat asemenea spitale și dacă nu cumva totul nu este decît o simplă poveste.

Mîncărima devine de nesuportat. Nu pot dormi. Poate

mai mult din cauza fricii.

Trebuie să vorbesc cu un medic. Îmi iau inima în dinți. Am mai mulți prieteni medici. Amariei, un tânăr scund din Cluj, mi se pare cel mai de încredere.

"Ce ai?"

Îi explic. Îi descriu durerile.

"Măi băiete, trebuie să și văd. Așa... după descrierea ta, nu înțeleg mare lucru."

Dar unde să mă dezbrac? Dacă vede cineva se poate afla că sînt bolnav și, Doamne ferește, mă mută Dumnezeu știe unde. Cădem de acord ca a doua zi dimineată să mergem împreună la closet. Acolo îmi voi scoate cămașa pentru ca să mă poată examina.

A doua zi am așteptat cu inima ticăind verdictul doctorului.

Amariei termină examinarea.

"De cînd nu te-ai spălat?"

Îl privesc, neînțelegîndu-i întrebarea.

"N-ai auzit bine? De cînd nu te-ai spălat?"

Glumește? Ce? El nu-i în aceeași situație? Îi răspund puțin supărat:

"Păi... de cînd nu te-ai spălat și tu. Sîntem în ianuarie. Nu ni s-a dat săpun din septembrie. Deci, patru luni bune!"

Se uită la mine tăcut. Poate chiar plictisit.

"Nu fi îngrijorat."

O piatră uriașă mi se ridică de pe suflet.

"Ai o simplă eczema din cauza jegului. Și alții sînt murdari. Dar tu ai probabil o piele mai sensibilă. Muncești, transpiri. Rufe curate n-avem. Praf în schimb din belșug. Încearcă să faci rost de săpun și apă caldă. Îți va trece în două-trei săptămîni."

Îl privesc neîncrezător. Și totuși plin de speranță. Nu-mi fac, însă, nici o iluzie. Săpun și apă caldă? Mai ușor câștigi la loterie fără să joci!

"Se poate agrava?"

Nu. Nu se poate agrava. A văzut oameni care au rezistat și un an cu asemenea eczeme. De fapt, nu sînt eczeme, ci numai niște iritații ale pielii. Porii sînt astupați.

Dar dacă tînărul medic din Cluj se înșeală?

Tînărul medic din Cluj nu s-a înșelat.

În martie, cînd mi s-a dat prima oară după șapte luni săpun și apă caldă, s-a întîmplat o adevărată minune. După primul duș m-am simțit alt om. După al doilea, cea mai mare parte din eczemă dispăruse.

Amariei avea dreptate. Un om poate trăi și un an fără săpun și apă caldă!

Capitolul 31

Profesorul Sîrbu

Munca merge ceva mai bine. Așa zic gardienii. Așa zice comandantul.

Probabil că așa o fi.

De aceea, ni s-a aprobat să ne odihnim toată duminica. Pînă acum aveam pauză numai duminică după-amiază. Am lucrat și în ziua de Anul Nou. Îmi cos ciorapii și diversele găuri din haine. Mii de șoareci mici cît o jucărie roiesc în jurul nostru. Ne rod saltelele, păturile, hainele.

Sper ca frigul să-i izgonească. Căutăm pe drum pisici. Am adus și eu una în lagăr. Stă și miaună la mine cînd îmi mănînc bucata de mămăligă. Se linge pe mustăți. Pare înfometată. La șoareci se uită cu indiferență. Ce fel de pisică o fi asta, Doamne?

Cîțiva organizează pentru duminică după-amiază conferințe. Stăm între paturi și șușotim, fiindcă ni s-a atras atenția că nu avem voie să ținem discuții colective. Noi le

ținem însă, în special datorită scriitorului Sîrbu, Dezideriu Sîrbu. Autor de piese de teatru, cronicar literar, Ion Dezideriu Sîrbu este și profesor de filosofie. Piesa lui "Cățelul" a reprezentat un spectacol de mare succes la Teatrul Tineretului din București. Tema piesei era o aluzie prea transparentă. Cică fiecare dulău are pe lângă el un cățel care se gudură și latră plin de admirație. Și atunci concluzia este că în ogradă nu se poate face nici un pas înainte. Cronicile dramatice și literare i-au adus un mare prestigiu profesorului Sîrbu. Dar și un an de închisoare. Un conducător al Uniunii Scriitorilor din vremea aceea s-a considerat jignit. Acuzații s-au găsit.

"Am fost, deci, vinovat de criticarea partidului în timp ce îmi prăjeam trei chiftele!" povestea zîmbind profesorul Sîrbu. Ce minciună! Mie nici nu-mi plac chiftelele!" adăuga el, încruntat.

A fost condamnat la un an închisoare, în primăvara anului 1957. Cu trei zile înainte de data eliberării, s-a deschis ușa celei. Apăru un gardian cu o hîrtie în mînă.

"Deținutul Dezideriu Sîrbu!"

Sîrbu se ridică.

"Probabil că mă anunță să mă pregătesc de eliberare", se gîndi el.

"Eu sînt!"

Gardianul nici nu se uită la el.

"Ți s-a ridicat condamnarea de la un an, la șapte ani închisoare".

.....

Încerc să mă împrietenesc cu acest Sîrbu. În jurul lui se adunaseră cele mai valoroase minți din colonie. Discutau probleme delicate. Conflicte religioase, caracterul național al Ardealului, dezvoltarea teatrului

românesc, zbuciumul scriitorului. Fiecare duminică reprezenta, astfel, un regal sufletesc. Nu luam parte la discuții. Îi simțeam pe acești tineri intelectuali români profund jigniți în sentimentul lor național de ceea ce se petrecea atunci în țară. Eram sigur că nu se bucurau de prezența mea și că ar fi preferat să nu vin. Antisemitismul era într-o mare efervescentă în toată țara și nici un fel de explicație logică nu servea la nimic.

Eu aveam însă nevoie să fiu lângă ei. Și apoi tinerii intelectuali români din colonia Stoenеști făceau parte dintr-o generație evoluată. Când i-am cunoscut mai bine, i-am apreciat pentru spiritul lor deosebit, pentru mentalitatea lor evoluată, pentru conștiința lor puternică.

Profesorul Sîrbu era îndrumătorul lor.

"Mă gîndesc cu multă durere la tatăl meu", îmi spune Sîrbu într-o zi. Eu am 46 de ani. El are 71. A muncit toată viața în minele din Petroșani. A făcut economii sălbatice ca și eu și fratele meu să putem învăța. Și să-l ajutăm la bătrînețe!"

Sîrbu avea ochii plini de lacrimi.

Încerc să-l consolez.

"Pîna ieși din închisoare, îl va ajuta cu siguranță fratele dumitale!"

Mă privește absent.

"Fratele meu a emigrat în Brazilia. De doi ani este închis, din cauză că a activat pentru partidul comunist. Eu sînt închis, fiind acuzat că am activat împotriva partidului..."

Capitolul 32

"Ave Maria I"

Trei tineri, mai mult copii decît tineri, făceau armata.

Titi, Tudor și Fredi.

În 1958, avea fiecare 19 ani.

Fredi terminase liceul comercial la Constanța. Nu avea tată. Cînd intraseră rușii în România, în 1944, familia lui cunoscuse prima tragedie. Erau de origine germană. Cu trei sute de ani înainte un strămoș de-al lor din Saxonia venise în aceste locuri. Ei nici nu mai știau limba germană. Dar asta n-a contat.

Într-o noapte, l-au luat pe tatăl lui. L-au deportat în Siberia. Fredi era convins că tatăl lui nu mai este în viață.

Tudor era strungar în Craiova. Tatăl lui era tot strungar.

Titi absolvise liceul teoretic din Craiova.

Făceau armata la aceeași unitate.

Seara, ca să le mai treacă timpul, jucau cărți.

Odată Fredi le-a spus:

"Vreți să ascultați o muzică grozavă?"

Bineînțeles că voiau.

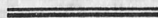
Fredi a început să cotrobăiască la radio. În sfârșit, a găsit ce căuta. Era postul german Deutsche Welle. Transmitea Ave Maria.

Au ascultat emoționați. Și ceilalți care erau de față. În seara aceea au renunțat să mai joace.

Fredi a fost condamnat la șapte ani închisoare.

Titi la cinci ani.

Tudor a fost cel mai norocos. S-a ținut seama că este de origine muncitorească. A fost condamnat numai la trei ani închisoare și îi făcea ca strungar în atelierul mecanic de la Stoenеști.

Capitolul 33

"Nimeni n-are voie să iasă viu pe poarta asta

Primul a fost un țăran din Oltenia. Un om, așa, la v 50 de ani.

L-am văzut de cîteva ori că iese la rapo comandantului.

Am întrebat și eu pe alții. Eram curios.

"Ce tot vrea omul ăsta?"

Mare lucru nu voia. Suferea de diabet. Îl ruga comandant să-l pună la munci ușoare. Să facă curat, spele closete, să spele rufele soldaților. Adică o muncă colonie. Fiindcă se simte des rău. Fiind în colonie, se putea tîrî pînă în patul lui să se odihnească.

"Ai prea mult zahăr?" îl întreabă comandantul.

Săteanul nostru îi răspunse afirmativ. Și-i adăugă to povestea lui. Comandantul era însă grăbit.

"Lasă că te vindecî. Nu te poți plînge că noi îți dăm

mănînci zahăr."

De data aceasta, comandantul nu mințea deloc. Gardienii din jurul lui începură să rîdă.

Apoi veni întîmplarea pe care nu vreau s-o uit. De altfel, nici nu pot.

Lucrez la un cot al digului. Trebuie să scot pămîntul din niște gropi adînci de cel puțin doi metri. Trudesc să-mi fac scări. Voi avea toată ziua de ieșit și de intrat de atîtea ori, încît nu există nici o altă posibilitate. Este necesar să pot ieși fără nici un fel de efort. Îmi sap și în perete o mică grotă. Dacă va ploua să am unde să mă adăpostesc. E un loc bun și împotriva soarelui care nu-i cu nimic mai blînd decît ploaia. Iar din cauza gropii, paznicii mă puteau vedea cu greu.

Aveam de făcut un lucru special.

În ziua aceea, inginerul care conducea lucrul ne-a atras atenția că nu-l interesează cantitatea, ci numai calitatea. În anul anterior, inundațiile au spart cotul digului și acum trebuie construită o căptușeală puternică. De trei zile lucrăm în același punct.

Sîntem într-o sîmbătă.

Gardienii par plictisiți. Paza în cîmp este destul de obositoare și pentru ei.

Se întîmplă o minune. Se aude fluierațul care marchează sfîrșitul zilei de muncă. Trebuia să lucrăm unsprezece ore pe zi. Dar nu trecuseră nici zece. Mă minunam de bunăvoința acestor oameni cu suflet de cîine. Mai tîrziu, am aflat adevărul. Aveau o serată dansantă.

De fapt, aceasta a fost cauza întregii nenorociri.

Înainte de a pleca de la locul de lucru, eram numărați. Și înainte de a intra în colonie. Lipsa unuia ar fi fost deci

semnalată la o diferență de maximum două ore.

La plecare, socoteala ieșise perfect!

La sosirea în colonie, lipsea unul!

Faptul nu era considerat niciodată prea grav. Gardienii noștri stăteau prost cu aritmetica. În fiecare zi greșeau numărătoarea. Uneori reieșea că sînt zece-cincisprezece mai mulți deținuți. Alteori lipseau cîțiva.

Deodată unul din brigadieri strigă:

"Mie îmi lipsește!"

Un nou control! Lipsea țăranul care se plîngea că suferă de zahăr. Brigadierul nu înțelegea ce se întîmplase. În momentul plecării de la locul de muncă era prezent. Să i se fi făcut rău pe drum? Să fi căzut fără să-l observe nimeni? Să fi fugit?

Patru deținuți și doi soldați s-au înapoiat în fugă la cotul digului. Într-o groapă zăcea omul nostru, gemînd. Îi era rău. Cei patru deținuți îl luară pe sus. Pe drum mai dădu o mîină de ajutor și unul dintre soldați.

Cînd ajunseră la colonie, îl luară în primire gardienii. Cu pumni, lovituri de picioare, palme. Bolnavul căzu inconștient la pămînt. De altfel, și așa nu putea sta în picioare.

Se făcu noapte. Se pare că serata se dusesese dracului.

Sărmanul țăran bolnav fu legat cu lanțuri la mîini și la picioare, deși nu-și revenise în simțiri. Îl tîrîră într-o cameră. Îl stropiră cu apă. Apoi îl bătură sălbatic.

Pe la miezul nopții, omul își dădu sufletul.

Dimineață, la ora 6, cînd plecam la muncă, am văzut cu surprindere un fapt bizar. Cei doi medici ieșeau cu noi ca simpli săpători la dig. Mai erau și alți medici care lucrau de mult la munci fizice grele. Numai în brigada în care

eram eu erau încă nouă. La cabinetul medical erau însă doi medici, deținuți bineînțelese, aleși de mult. Ei aveau o excelentă experiență specifică. Ceva se întâmplase!

Într-adevăr, ceva s-a întâmplat! Gardienii ceruseră medicilor să semneze un certificat de deces din cauza diabetului. Sau un deces din cauza unui atac de inimă. Sau de insolație. Sau de ce maladie vor ei. Cei doi medici au refuzat. Au rezistat celor mai feroase amenințări. Dimineața au fost trimiși la cea mai grea muncă, la săpături pentru dig.

Sînt apoi chemați alți medici. Li se promite că semnînd actul de deces primesc invidiatul post de medic al coloniei. Deci, feriți de muncă grea, de ploaie, de ninsoare. Mîncare cît vor dori. Nimeni n-a acceptat!

A doua zi se fac preparativele de înmormîntare.

Din lădițe de marmeladă se construiește un coșciug. Gardianul care supraveghează pe cei ce fac coșciugul dă un ordin ciudat.

"Aici, în dreptul burții, faceți o gaură în capac!"

Oamenii își făcură cruce. N-auziseră în viața lor de așa ceva. Dar executară ordinul.

În colonie este adusă o căruță. Privesc înfiorat toată operația. Coșciugul este suit în căruță. Un deținut se suie pe capră și conduce căruța pînă la poartă. Alți doi merg pe jos cu lopeți în mînă. Sînt cei care vor săpa groapa.

Căruța iese pe poartă. Mă apropiu. Un gardian vine și face semn celui de pe capră să oprească. Caii, cumiști, se opresc.

Apare un alt gardian.

Are în mînă un cuțit enorm. Cred că avea o jumătate de metru. Mă lipesc de gard să văd ce se întâmplă.

Gardianul, plin de bună dispoziție, caută gaura din capacul coșciugului. Apoi, cu o icnire, bagă cuțitul în coșciug pînă iese pe partea cealaltă.

Stau cu degetele încheștate de sîrma gardului. Gardianul îmi vede privirea îngrozită.

"Ce vrei, bă? Trebuie să controlăm! Nimeni n-are voie să iasă viu pe poarta asta!"

Capitolul 34

"Ceea ce știu este că sînt din nou burlac!"

Într-o seară, cînd ne-am înapoiat de la lucru, vîd că în curte a apărut o gheretă. Fusese construită în timpul zilei, de către doi dintre tîmplarii noștri.

"Ce-i cu asta?"

Nici ei nu știau. Primiseră scînduri noi. Nu văzuseră așa ceva de ani de zile. Mîine trebuie să termine ușa, ferestrele, o masă și două scaune.

"Ce minune s-o fi întîmplat?"

Discutam între noi.

În primul rînd, învinse optimismul.

Vine, deci, cineva din București. Să ancheteze. Să se refacă procesele absurde.

Sau poate e vorba de o amnistie?

Cei vechi dădeau din cap neîncrezători.

Amnistie? La deținuți politici?

De doisprezece ani nu s-a auzit de așa ceva.

A doua zi, ghereta era complet gata. Avea și geamuri. Fu

vopsită. Apoi ușa fu încuiată cu un lacăt mare.

Trecură opt zile. Ghereta devenise un decor obișnuit în curtea lagărului. Nu-i mai dădeam atenție.

Într-o sîmbătă, înainte de a intra în colonie, se apropie de noi un sergent. O figură necunoscută. Avea în mînă niște hîrtii.

"Cine își va auzi numele să se prezinte imediat la grefă!"

Grefă? La noi? Sergentul ăsta vorbește serios?

Vorbea serios! Chiar foarte serios!

Citi vreo douăzeci de nume.

Era și unul din echipa mea. Un medic, Cornel Dobrogeanu.

"Cornele! Poate pleci acasă?"

Îl invidiam. În fond, nu-i exclusă o veste bună. Era și timpul. Fie o amnistie individuală. Fie o revizuire a procesului. Să-ți permită măcar să aduci doi-trei martori pentru a demonstra țesătura de minciuni din jurul tău. Cornel stătea în închisoare de doi ani. Pentru nimic. Oare nu ajunge?

Desigur că da! Cu vîrf și îndesat!

Intrăm în colonie.

Ce o fi înțeles sergentul prin "grefă"?

Privesc în jurul meu în curte.

Totuși, ce o fi înțeles sergentul prin "grefă"?

Aha! Ghereta purta o firmă mare: GREFA! Înăuntru, un ofițer stătea în fața unui maldăr de hîrtii.

Încerc să mă apropiu. Imposibil. Toți voiau să vadă ce se întîmplă.

Cei strigați la poartă se încolonară în fața gheretei. Era, însă, un vacarm asurzitor. Eram sute. Fiecare își dădea cu părerea.

"Este amnistie. Sigur."

Îmi mușcam buzele. Eu nu eram pe lista celor douăzeci.

"Este amnistie. Sigur. Nu vezi cum este aranjată lista? Zece muncitori, opt țărani, doi intelectuali. Ca întotdeauna. E clar!"

Da. Mi se părea și mie clar.

Gardienii dădeau semne de enervare. Ofițerul dinăuntru părea și el supărat. Nimeni nu putea intra în gheretă din cauza dezordinii.

Un gardian țipă.

"Bandiților! Dacă în două minute rămân aici și alții în afara celor chemați, toată lumea nu mai capătă astăzi mîncare!"

Îl cred pe cuvînt. Nu numai eu, ci și ceilalți. S-a mai întîmplat treaba asta o dată. N-am putut dormi toată noaptea de foame. Mă retrag la vreo cincizeci de metri de gheretă. Apoi mă plictisesc. Oboseala învinge curiozitatea. Mă duc în patul meu. O să-mi povestească Cornel despre ce este vorba.

Trece un timp.

Se apropie unul dintre gardieni. Îl cunoșteam mai bine. Era un om cu care mai puteai schimba un cuvînt din cînd în cînd.

"Domnule gardian, domnule gardian, crezi că este vorba de o amnistie?"

Simt că mă privește ca pe un nebun.

"Vorbești prostii!"

Tăcu. Apoi se uită direct în ochii mei.

"Și chiar dacă ar fi așa, tot nu ți-aș spune!"

Nu știu ce să cred.

Chiar vis-à-vis de mine se înapoiază unul care fusese chemat. Era un muncitor textil. Nici nu știu cum îl cheamă. Omul nu scoase un cuvînt. Se întinse pe pat. E alb la față. Cîțiva vin la patul lui și încep să șușotească.

Despre ce-o fi vorba?

Mal trece o oră. Vine și Cornel Dobrogeanu, medicul, care lucra cu mine la dig. Parcă e negru la față. Are privirea împietrită.

"Cornele, e grav?"

Se așază lângă mine. Își trece mîna peste gură. Înghite în sec. Zîmbește cu amărăciune.

"Nu știu încă! Ceea ce știu însă e că sînt din nou burlac."

Nu înțeleg. Apoi înțeleg.

"Soția ta... a divorțat?"

Da. Divorțase. Soția lui era inginer geolog la un institut de cercetări din București. Se căsătoriseră în timp ce erau amîndoi studenți.

"Și cellalți?"

Toți erau în aceeași situație. Douăzeci de divorțuri. Veniseră hotărîrile definitive ale tribunalului. Fiecare a fost chemat numai ca să semneze că a fost încunoștiințat. Atît.

"Cum asta? Fără să fii chemat și tu la proces? Fără să poți spune nimic? Fără să poți combate argumentele soției?"

Argumentul era însă unul singur: condamnarea politică. Decizia se dădea în douăzeci și patru de ore.

Timp de o lună, zilnic, a fost aglomerație în fața gheretei de lemn. Sute de deținuți intrau să semneze hîrtiuța aceea mică, tipărită!

"Parcă ți se duce ultimul colac de salvare. Ultima speranță."

Unii plîngeau.

Unii se încruntau.

Unii zîmbeau. Amar.

Noaptea, toți oftau.

Nu reușesc să înțeleg cum așa, deodată, sute de femei,

tinere sau în vîrstă, divorțează.

Mai tîrziu, am înțeles.

Dacă lucrau, erau chemate la organizația de partid.

"Tovarășă, dacă mai vrei să lucrezi între noi, trebuie să divorțezi."

Unde își va mai găsi de lucru? Cu ce va cumpăra de mîncare copiilor?

Dacă își căuta de lucru, nici nu voiau să audă de ea, cînd aflau că este măritată cu un deținut politic.

Dacă era studentă, nu mai era primită la examene, pînă nu prezenta actul de divorț.

Dacă era pensionară, nu-și mai primea pensia.

Capitolul 35

Iată pentru ce muncim noi !

Plecăm la Salcia.

Mă scol, ca de obicei, pe la 4 dimineața. Dar nu mai plecăm la lucru.

Vom fi mutați de la Stoenеști la Salcia.

Din cei două mii, vor pleca numai opt sute. Printre aceștia și eu. Ceilalți rămân. Sau pleacă spre o direcție necunoscută.

Sîntem gata.

Plecăm.

Mergem de peste o oră. Trecem pe lîngă o parte necunoscută a digului. Apar terenuri agricole imense. Sînt cultivate cu grijă.

Scopul apare clar. Încep muncile agricole. E nevoie de multe brațe de muncă. Mai ales de brațe gratuite.

Și iată Salcia.

Îmi face o impresie bună. Cabanele în care vom dormi sînt construite din cărămidă. Se vede și o hală cu cazane. Deci, am și unde face baie.

În jurul coloniei se văd silozuri uriașe.

Intrăm.

Văd unii cunoscuți din închisorile Uranus, Malmaison și Jilava.

"Cine e comandantul?"

Căpitanul Nica. Un nume vestit. Este de peste zece ani comandant de lagăre politice. Nu mă simt la îndemână. Cine știe ce surprize mă mai așteaptă.

Și totuși, Salcia este mai bine organizată. Ai dreptul să te speli cu apă caldă o dată pe săptămână. Comandantul s-a lăsat convins de unul din deținuți, chirurgul Alexandru Trifan. Acceptă să se construiască un mic spital. Pune însă o condiție: să nu i se ceară nici un fel de materlăre de construcție. Acest Trifan se dovedește un diavol. Îl convinge pe deținuți ca, după cele unsprezece ore de muncă, să mai muncească cîte două ore și pentru spital. Cărămizile se fac în curtea închisorii. Din pămînt, bine frămîntat, ars în cuptoare construite tot de noi. Duminica, în loc să ne odihnim, lucrăm pentru spital. În cele din urmă, avem un spital cu douăzeci și cinci de paturi. Medicamente nu sînt. Instrumentele de chirurgie le-au făcut băieții de la atelierul mecanic. Cu timpul, a apărut și ceva cloroform. Pacienții cei mai frecvenți sînt însă paznicii și familiile lor. Au ocazia să se trateze pe gratis. Dar chirurgul Trifan este și un mare cerșetor. Așa apare ață chirurgicală, ceva penicilină, cîteva seringi. Furunculele se taie fără anestezie. Prezența spitalului, chiar așa la nivel medieval cum era, îmi dă totuși o impresie de siguranță.

Într-o zi, este adus în mare grabă un marinar. Era în stare de inconștiență. Îl cercetez cu atenție. Este străin. Blond. Pielea foarte deschisă. Uniforma necunoscută.

L-au dus pe brațe în spital. Direct în așa-zisa sală de

operație.

Chirurgul Trifan are probabil o experiență extraordinară. În această insulă nu există un spital pentru civili. Nici măcar o simplă policlinică. Dacă se îmbolnăvește cineva, trebuie dus cu un tractor la o distanță de treizeci de kilometri și apoi trecut cu o barcă peste brațul Dunării, la o localitate care se numea Piatra. Trifan ar fi putut refuza să-l trateze pe civili. Argumente se găsesc cu nemiluita. Nu există aparat radioscopic. Nu există aparat radiografic. N-are nici măcar un aparat ca lumea pentru transfuzii. Stabilirea grupelor de sânge se face cu mijloace primitive. Poate să argumenteze că un tratament greșit la un civil l-ar fi putut aduce o condamnare suplimentară.

Dar chirurgul Trifan nici nu-i trece așa ceva prin cap.

Nu refuză pe nimeni.

Marinarul are o încurcătură de intestine. Trifan constată asta din palpări și din înfățișarea generală a bolnavului. Îi operează. Este nevoit să-i scoată și o parte din intestin. Operația reușește.

Dar ce caută un marinar german pe această insulă pustie?

Insula nu era, însă, chiar atât de pustie pe cât părea la prima vedere. Lagăre de deținuți politici se găseau la fiecare șase-șapte kilometri. Se cultivă suprafețe uriașe cu sfeclă de zahăr, verze, roșii, porumb, grâu sau cereale furajere. Există un număr uriaș de crescători de porci, de vaci și de păsări. Tot aici este o fabrică de conserve, la care muncesc nouă sute de deținuți. La fiecare zece kilometri, este construit un bazin de pești. Căpiii ating zece kilograme.

Există pe insula noastră și un mic port. Chiar în fața coloniei Salcia.

La acest port acostează numai bacuri care urmează să

plece spre Germania răsăriteană. Se încarcă într-o viteză uriașă cereale, sfeclă de zahăr, conserve, vite, porci, păsări. Fără nici o socoteală. Fără nici un calcul. Fără nici un fel de înregistrare. Fără nici un fel de hîrtie.

lată pentru ce munceam noii

Capitolul 36

"Hai, că o să închid ochii!"

27 septembrie 1961.

Se împlinesc trei ani.

Trei ani de cînd am fost arestat.

Trei ani de cînd am schimbat ultimul cuvînt cu familia mea. De cînd i-am văzut.

De atunci nu mai știu dacă ei trăiesc.

De atunci ei nu mai știu dacă eu trăiesc.

De trei ani n-am voie să scriu un rînd acasă. Nici ei nu au voie să-mi scrie.

Dacă unul dintre noi moare, familia nu este înștiințată. Înștiințarea vine de abia la data la care deținutul trebuia eliberat. Un vecin de pat, țăran din Ardeal, îmi povestea odată că tatăl lui a murit în închisoare în 1949, la numai trei luni după ce fusese arestat și condamnat la șase ani închisoare. În 1955, a venit acasă o scrisoare oficială. Fără nici o explicație li se comunică un fapt divers. "Deținutul decedase în timpul executării pedepsei!"

Cînd?

De ce?

Unde fusese înmormîntat?

Nu aveai dreptul să știi. Chiar dacă era soțul tău. Chiar dacă era fiul tău. Chiar dacă era tatăl tău.

De fapt, aflai în cele din urmă. Întotdeauna trecea timpul și ieșea cineva din închisoare și-ți povestea ce se întîmplase. Doar nimeni nu murea de bătrînețe în închisorile politice.

Dar morții cu morții și viii cu viii.

Vreau să scriu acasă. Să primesc o veste de acasă.

De trei luni ni s-a anunțat o dispoziție diabolică. Cine va face norma zilnic timp de o lună va primi o carte poștală!

Va putea scrie că este sănătos!

Va putea scrie că are dreptul să primească un pachet de cinci kilograme cu alimente!

Tentația este mare. Un vis ce părea cîndva un simplu vis. Au trecut, totuși, trei luni. Nimeni n-a reușit să îndeplinească norma.

Totul este o simplă poveste. Nu mai cred în povești.

Comandantul are, însă, o veche experiență. Ne adună în curte.

"Deși n-ați lucrat cum trebuie... hai, totuși, să-i răsplătesc pe cei mai muncitori."

Alege la întîmplare treizeci de deținuți.

Le dă cîte o carte poștală și cîte un creion. Să scrie acasă că sînt bine și că au dreptul să primească un pachet.

Lîngă mine, un mecanic din Craiova, care stătea de opt ani în închisoare, exclamă:

"Păcăleală! E numai păcăleală! De cînd sînt în

Închisoare, deținuții politici n-au dreptul să scrie. N-au dreptul să primească pachete cu alimente. N-au dreptul să existe, ci numai să respire și să robotească. Vor numai să ne înnebunească. Vor să muncim ca proștii pînă ne vom da sufletul. E o simplă păcăleală!"

Dar n-a fost așa!

După trei săptămîni, au sosit primele pachete. Am văzut șuncă, brînză, zahăr. Prima oară după trei ani. Cînd au apărut primele țigări, au fost scene de nebunie. De ani de zile oamenii fumau numai chiștoace. Cînd îl zăreau pe drum plonjau ca la football, cinci-șase unul peste celălalt. Unii strîngeau aceste chiștoace și le comercializau. Pentru patru chiștoace, primeai supa celui care nu putea rezista. Pentru opt chiștoace, îți dădea și bucățița de pîine. Oamenii preferau chinurile foamei decît ale lipsei de tutun!

Dar cum să fac să obțin și eu o carte poștală? Am încercat imediat să lucrez într-o zi fără să mă opresc. Seara, n-am mai fost în stare să mă înapoiez la colonie. Și nu făcusem nici două treimi din cît ni se cerea să facem. Digul e departe. Pămîntul e greu. E umed. Imposibil. Trebuie să renunț.

Îmi vine o idee.

Îi chem pe cei trei cu care m-am împrietenit. Profesorul Sîrbu și arhitecții Nae Rădulescu și George Vîsîi.

Le expun planul meu.

"Dar dacă vom fi prinși?"

Ridic din umeri. Preluăm riscul cu toții, preluăm avantajele cu toții. Rîdem.

"Ei?"

Sînt de acord.

Tragem la sorți. O dată în viață sînt norocos. Cîștig eu. În ordine, vor urma profesorul Sîrbu, Vîsîi și Rădulescu.

A doua zi, seara, cînd sergentul îmi măsoară groapa mă privește mirat.

"Bravo, bă! Ai reușit să faci normal!"

Tac. Privesc... așa... neclar.

"Da, domnule sergent. Dar sînt complet epuizat. Nu cred să mai reușesc o dată treaba asta."

Sergentul nu-mi răspunde. Se învîrtește în jurul gropii. O mai măsoară o dată. Se miră din nou. Cu degetul arătător se scarpină sub cozorocul șepcii. Mă privește, făcînd ochii mici. Apoi capătă o privire șireată.

"O să faci și mîine norma?"

Ce o fi în capul lui? Îi răspund cu un ton respectuos:

"Voi încerca. Dar nu cred, domnule sergent. Sînt mort de oboseală."

Se mai învîrtește o dată în jurul gropii.

"Măi... tu ai fost ziarist, nu?"

"Da. Am fost ziarist."

"Deci, ești un băiat șmecher?"

Complimentul este extrem de jignitor. Nu răspund nimic.

"Fă pe dracu' în patru și fă și mîine norma. Fă-o toată luna. Hai... că o să închid ochii!"

Înghet. Oare a priceput?

Nici azi nu știu.

Mi-a șuierat printre dinți că el e interesat să fac norma. Ca să arate celorlalți că totuși e posibil de făcut. Ca să-i arate comandantului că știe să organizeze treaba.

"Hai, că o să închid ochii!"

Iar?

Ce a vrut să înțeleagă cu asta? A fost oare numai o vorbă aruncată la întâmplare? Sau pricepuse că Sîrbu, Rădulescu și Visîi săpau și cărau pentru mine cînd

gardenii nu erau atenți? Deci, înțelesese combinația noastră?

La sfârșitul lunii, am primit o carte poștală. După zece zile primesc și pachetul cu alimente și țigări. Cele patru sute de țigări le-au împărțit Sîrbu, Vîsii și Rădulescu. Alimentele le-am împărțit toți. Ambalajul l-am păstrat eu. Privindu-l, vedeam casa mea. Strada mea. Soția. Prietenii. Viața mea liberă.

Uit de cei trei ani de închisoare.

Luna următoare e rîndul profesorului Sîrbu.

Capitolul 37

"Pentru asta am devenit eu ofițer?"

Este ora 5 dimineața.

O dimineață mohorâtă de toamnă.

Și plouă. Mărunt. Dezolant. Fără încetare.

Sper să nu ne scoată astăzi la lucru. Degeaba. Ne încolonăm. Și plecăm.

Va fi un drum greu. Avem de făcut zece kilometri pînă la locul unde lucrăm. Merg abătut. Ploaia începe să-mi pătrundă prin haine.

Sînt la marginea coloanei. La doi metri de mine, un tînăr locotenent. Este venit recent. Este noul șef al pazei. Pare și el abătut. Este greu să fii altfel sub ploaia asta.

Îl cercetez din ochi pe noul ofițer. Mă privește și el. Îmi zîmbește prietenos. Îl răspund. E foarte tînăr. Dacă are maximum douăzeci de ani. Hainele par acum scoase din vitrină.

A trecut o oră de cînd am plecat din colonie. Tînărul locotenent continuă să meargă lîngă mine.

"Domnule locotenent!"

Ridică mirat capul. Se apropie de mine.

"Da..."

În momentul acesta o apucăm pe un drum din lut. De abia îmi tîrî picioarele. Noroiul mi se lipește de bocanci.

"E greu, nu, domnule locotenent?"

Îmi răspunde afirmativ. Continui:

"Cred... că... pentru dumneata e și mai greu. Eu cel puțin sînt în închisoare. Am fost obligat să vin aici. În timp ce dumneata ai venit de bună voie..."

Nu-mi răspunde. Își mușcă puțin buzele. Mergem înainte. Apoi, brusc se apropie de mine.

"De bună voie?... Hm... De bună voie? Sînt cizmar. Eram maestru într-o fabrică din București. Mi-au cerut să intru în securitate. Mi-au spus că imediat cum semnez angajamentul, îmi dau gradul de locotenent și mă trimit să învăț. Iar după aceea mă voi ocupa de centrul de pielărie al armatei. Am semnat!"

Se oprește. Își mușcă din nou buzele. Are o figură deprimată.

"A doua zi m-au trimis aici. Să vă păzesc pe voi. Să țip la voi să munciți. Pentru asta am devenit eu ofițer?"

Capitolul 38

Copiii din Răstoaca

Astăzi voi lucra cu o brigadă de țărani. M-a anunțat dimineața un sergent. Zece dintre noi vom înlocui zece țărani bolnavi. Vom lucra tot la dig.

Mi-e indiferent. Ce importanță are locul unde voi lucra? Sau cu cine? Totuși, hotărîrea mă surprinde. Întotdeauna echipele de lucru erau alcătuite fie numai din țărani sau muncitori, fie numai din intelectuali. Era o dispoziție care se respecta cu sfințenie în închisorile politice, încă cu mulți ani în urmă.

Ce s-o fi întîmplat astăzi?

Începem lucrul.

Muncesc împreună cu un tînăr.

Paznicul țipă ca un disperat. Parcă este o fiară.

Tînărul îmi spune zîmbind:

"Lasă-l să țipe. Nu te speria. Nu-i place cum muncim, să vină el să lucreze... animalul!"

Vocea i se schimbase brusc. Îl privesc cu interes. Are o figură de fetiță. Nici barba n-a început să-i crească. Nu vrea să lucreze. Dar nu stă. Zgîrie pămîntul. Pleacă... și dacă te uiți bine roaba este aproape goală. La jumătatea drumului paznicul țipă la el. Să se înapoieze și să-și umple roaba. Tînărul meu nu răspunde. Se înapoiază. Mai aruncă două-trei lopeți de pămînt în roabă. Din nou pleacă. Din nou țipete.

Cînd se întoarce, îi fac semn că vreau să-i vorbesc.

"Măi băiete, ce dracu', vrei ca seara să te schingiuiască brutele astea?"

Strînge din buze. Capătă o figură încăpățînată.

"Ei și?"

Sfaturile pe care i le pregătisem nu-și mai aveau rostul.

"Totuși, nu-i păcat de tine?"

Răspunsul fu plin de violență.

"În primul rînd e păcat să muncim pentru bandiții care ne-au aruncat în închisoare tot satul!"

.....

Povestea a început în primăvara anului 1958.

În nord-estul Munteniei, aproape de orașul Galați, era un sat, Răstoaca. Țăranii, gospodari renumiți în împrejurimi, ajunseseră invidiați de toată lumea. Aveau o școală bună. Electricitate. Cunoșteau tehnica irigațiilor. Pămînturile lor dădeau rod bun. Vitele lor erau îngrijite, vacile dădeau lapte de calitate. Nici unul dintre ei nu avea mai mult de patru-cinci hectare. Conform legii oficiale, puteau să-și continue munca în mod individual.

Tot timpul mișunau trimișii organizației de partid din Constanța. Insistau să se formeze o gospodărie agricolă colectivă. Insistau ca toți să-și cedeze de bună voie puținul lor pămînt. Să renunțe la vite. Cică numai așa va fi

în viitor belșug.

Dar fiecare de aici știa câtă sărăcie era în regiunile unde gospodăriile țărănești fuseseră colectivizate. De aceea, nu se putea sta de vorbă cu țăranii din Răstoaca.

Și într-o zi s-a hotărît folosirea forței.

În primul rînd, au venit chiar activiștii de partid regionali. Conduși de un trimis al Comitetului Central. S-a renunțat imediat la argumente convingătoare.

"Cine nu semnează în 24 de ore că intră de bunăvoie în gospodăria colectivă, va fi arestat!"

Oamenii s-au încruntat. Țăranul român devine furios în fața amenințărilor. Uneori chiar își pierde tradiționala sa cumpătare.

Și n-a iscălit nimeni!

A doua zi a sosit o mașină a securității. S-au dat jos șase ofițeri. Au invitat la întîmplare un țăran la sediul miliției. L-au cerut să iscălească. Omul a refuzat. L-au bătut la sînge. Apoi l-au legat și l-au dus din sat.

După-amiază, mașina securității a apărut din nou.

Aproape se înserase.

Au oprit în fața primăriei. Cei șase ofițeri s-au dat jos din mașină. Erau aceiași care îl schingiuiseră dimineața pe nenorocitul de sătean.

S-au îndreptat veseli spre intrare.

Dar n-au mai avut timp să-și de seama ce se întîmplă!

Au fost înconjurați de zeci de țărani cu fețele amenințătoare. Mașina, o limuzină neagră cu perdele la ferestre, a fost răsturnată. Un țăran a lovit cu un drug rezervorul. Prin spărturi a început să se scurgă benzina. Ca sîngele dintr-o rană. Încet, dar permanent. Un chibrit aprins și, în momentul următor, satul a fost luminat așa cum nu fusese niciodată.

Unul dintre cei șase ofițeri a mai apucat să strige:

"Va fi vai de mama voastră!"

A doua zi, o armată cu trese albastre se îndrepta spre satul Răstoaca. Cu tancuri și mitraliere.

Au fost morți mulți printre țărani. Dar și dintre trupele de securitate.

Apoi satul a fost călcat în lung și-n lat de tancuri.

Bărbații puși de-o parte. Chiar și cei bătrâni. Femeile de asemenea. Un alt grup a fost alcătuit de copii între 14 și 17 ani.

Toți, dar absolut toți, au fost condamnați. Între 15 și 25 de ani închisoare. De muncă silnică.

La proces au fost aduși țărani din toate regiunile României, unde nu voiau încă să intre în gospodăriile colective.

Capitolul 39

"Din nou ziarist? Pentru nimic în lume!"

E 7 seara. Stau întins în pat. Singur, cu amintiri, cu gânduri, cu visuri.

Intră în dormitor unul dintre sergenți. Se apropie de mine.

"Te cheamă comandantul!"

Nu sînt deloc încîntat. Iar vreo încurcătură, iar vreun necaz. Ce dracu' s-o mai fi întîmplat? Aici am învățat că în viață ți se pot întîmpla întotdeauna necazuri și mai mari.

Biroul comandantului se află în partea cealaltă a coloniei. Merg alături de sergent. Tac. Nu pun nici o întrebare. Rareori în ocazii de astea sergenții îți spun despre ce este vorba. Totuși încerc.

"S-a întîmplat ceva grav?"

Îmi face semn din cap că nu. Mă mai învioresc. Or fi iar ceva discuții despre muncă, despre metode mai bune, despre producție mai mare.

Comandantul este mai amabil ca oricînd. Îmi oferă un

scaun. Simt că mi se face teamă. Vrea să-mi ceară cine știe ce. De obicei, când doreau să-i spionezi pe ceilalți, erau extrem de drăguți. Probabil că n-am făcut o figură prea entuziasmată. Îl observ pe comandant că se încruntă.

"Ai fost ziarist înainte, nu?"

Am învățat în acești ani ai închisorii că este foarte folositor să nu răspunzi precis la nici un fel de întrebare. Am dat din cap, așa, oblic. De fapt, răspunsul este inutil. Dosarul meu este pe masă, deschis.

"Uite despre ce este vorba. Treaba nu merge. Nu vreți să munciți. Nu înțelegeți că trebuie să faceți norma!"

Am grijă să nu se reflecte pe față plictiseala din mine. Iar cu munca? Iar cu norma? Tac. Comandantul pare satisfăcut de comportarea mea.

"Vrem să organizăm o gazetă de perete. Să-i înfierăm pe cei leneși! Să-i laudăm pe cei harnici! Să-i demascăm pe cei dușmănoși!"

Nu spun un cuvânt. Simt o bucată de gheață că mi se scurge pe șira spinării. Mă ridic și încep să mă retrag.

"Să trăiți, domnule comandant!"

Comandantul nu spune nici un cuvânt. Apoi îmi ordonă:

"Mîine nu ieși la muncă. Faci prima gazetă!"

"Să trăiți, domnule comandant!"

Nu dorm toată noaptea.

Gazetă de perete?

Este un sistem odios și în întreprinderi. În libertate. Fiecare se ferește de ea. Și de cei care lucreau pentru ea. Să-ți reclami fratele de suferință că nu lucrează cu entuziasm. Unde? În închisoare?

Nu spun nimic colegilor. Mă încolonez cu toată lumea. La poartă comandantul mă observă.

"Ia stai puțin! Nu ți-am dat ordin să rămîi în colonie?"

Stau la distanță. Știu că pericolul e mare.

"Domnule comandant, nu sînt nimerit pentru treaba asta. Din cauza ziaristicii am intrat în închisoare. Nu mai vreau să aud de ea."

Comandantul face un pas înainte. De obicei, urmează cel puțin o pereche zdravănă de palme. Pe față îi apare o furie nestăpînită. Dacă scap numai cu palmele sînt norocos.

"Sergent!"

Vocea comandantului tremură de nervi.

"Sergent, pe banditul ăsta îl pui la cele mai grele munci!"

"Am înțeles, să trăiți!"

Nu-mi vine să cred. Am scăpat neatins. Pornesc împreună cu toată lumea. Să mi se dea cel mai greu lucru? Este un fel de a vorbi aiurea. Lucrez la dig, la săpat pămînt de sub apă, la cărat noroi cu roaba. Mai greu nu există.

Mărșăluim spre locul de lucru.

Sergentul se apropie de mine.

"De ce ai fost prost? Scăpai de muncă. Scăpai de ploaie. Așa te-a luat și comandantul la ochi. Era o joacă pentru tine. Doar ai fost ziarist!"

N-am răspuns nimic. Să fiu din nou ziarist? Aici, în închisoare? Pentru nimic în lume!

Capitolul 40

"Munci ușoare"

Sînt bolnav.

Am o ulcerăție la buza inferioară. Nu pot mânca și sînt slăbit. Nu mai pot lucra la dig. Mă anunță un sergent că am fost distribuit la munci ușoare.

La plivit sfeclă. Pare simplu. Trebuie să las cîte un fir de sfeclă la fiecare douăzeci de centimetri. Pentru ca rădăcina viitoare de sfeclă să se poată dezvolta. Munca nu poate fi grea. Dar timp de șase ore dimineața și cinci ore după-amiaza trebuie să stai aplecat peste brazdă.

Cînd se dă încetarea pentru masă, la prînz, nu mă mai pot îndrepta. Rămîn într-un unghi de 90 de grade. Mă apucă rîsul.

În timp ce mănînc, vine sergentul la mine. Îl cheamă Negoită. N-am avut niciodată de-a face cu el. Sergentul Negoită, un blond cu nasul corioaț și cu vocea răgușită, păzește deținuții care ies la munci agricole. Se apropie de mine.

"Bă... dobitocule. Ți-am controlat brazda. N-ai învățat că trebuie să lași numai un fir la fiecare douăzeci de centimetri? În trei locuri am găsit pe brazda ta două fire. Ți-ai sabotaj. Dacă te prind și după-amiază cu măgării d-astea, te năuceșc. Ai înțeles?"

"Am înțeles, să trăiți, domnule sergent!"

Îmi pierde pofta de mâncare.

După-amiază, sergentul Negoită în spatele meu.

Lucrez tirându-mă pe pământ. Nu mai pot sta în picioare aplecat. Nu mai am forță.

Trece o oră.

"Heii..."

Urlul sergentului mă face să mă uit la el.

"la vino încoace, dobitocule!"

Era clar. De mine era vorba.

Mă apropii de el.

"Ai lăsat aici două fire!"

Mă uit. Da, erau două fire. Blestematele. Încerc să le scot. Dar sergentul îmi trage un picior care mă azvîrle la doi metri.

"Furul ăsta să-l smulgi cu gura!"

Mă fac că n-aud gluma. Mă doare și spatele. Dar mă aplec din nou să smulg blestematul de fir.

"Tu n-auzi ce ți-am spus?"

N-am timp să-i răspund. Mă lovește cu cizma în piept. Cad jos. Mai am timp să mă gîndesc... ce ușoară este munca grea de la dig.

Apoi îmi pierd cunoștința.

Capitolul 41

"Rara avis I"

Mă simt din ce în ce mai slăbit.

Buza îmi sîngerează permanent. Cei de la bucătărie mi-au dat puțin untdelemn. Într-adevăr, mă doare mai puțin, dar nu se vede nici un fel de semn de vindecare. Doctorul Amariei zice că nu-i nimic grav. Cică ar fi din cauza vîntului, din cauza soarelui. Și, de asemenea, din cauza unei lipse de vitamine. Îmi spune că dacă aș avea o vaselină cu sulfamidă și ceva polivitamine, în două zile totul ar fi în regulă. Rîdem amîndoi. Luna de pe cer n-o vrem?

Totuși, mi-e din ce în ce mai rău.

Nu mai pot mîncă. Îmi sorb cu greutate și supa. Îmi acopăr însă buza inferioară cu batista. Nu pot suporta nimic. Nici cald, nici rece.

Trec două săptămîni. Încep să arăt oribil. Nu știu ce să fac. Întreb în dreapta, în stînga. Fiecare ridică din umeri. Cer sfatul unui deținut bătrîn. E de nouă ani în închisoare.

Omul se uită la mine.

"Eu cred că exagerezi. Poate nu-i așa de grav!"

Ce ușor e să tragi douăzeci și cinci de bice pe spinarea celuiilalt!

"Crede-mă că-i foarte greu. Nu mai pot munci. Nu mai pot mânca. Simt că slăbesc pe zi ce trece. Uite, vine iarna. Frigul. Vântul. Nu știu ce să fac..."

Omul ridică din umeri.

"Nu sînt doctor..." murmură el uitîndu-se, cred, cu milă, la mine. "Dar ce pot face eu...?"

Într-adevăr, ce ar fi putut face acest om, care era de nouă ani în închisoare? Ce ar fi putut face pentru mine?

Mai trec două zile.

E seară. Stau întins în pat.

Deodată se așază lîngă mine bătrînul cu care stătusem de vorbă.

"Vreau să-ți spun ceva."

Îmi vorbește timp de zece minute. Mă uit cu groază la el. E nebun? Cum e posibil așa ceva? Cum i-a venit în minte o aiureală de genul ăsta?

"Pui o serie de întrebări absurde. Odată ce am venit la tine, înseamnă că se poate realiza!"

Mă uit la el și nu-mi vine să cred. Să existe un ofițer de securitate care să facă asemenea combinații?

"Nu le făce de astăzi. Ne ajută de ani de zile!"

Tac. Încă nu știu despre ce este vorba. Am înțeles numai că unul dintre ofițeri este de acord să meargă acasă să-mi aducă medicamente și chiar o scrisoare din partea soției. Ba chiar ar fi de acord să ducă o scrisoare de la mine.

"Ați mai lucrat cu acest om?"

Da! Mai lucrasem! Era cinstit! Făcea tot ce omenește era

posibil să facă! Dar treaba asta costă 2 000 de lei!

"Crezi că soția dumitale o să aibă să-i dea 2 000 de lei?"

Nu-i o sumă mică. Dar nici una imensă. Va găsi un loc unde să se împrumute.

Sînt de-a dreptul amețit. Un ofițer de securitate să meargă acasă la un deținut politic? Dacă e prins, capătă cel puțin douăzeci de ani de închisoare. Și sigur intră la apă și soția mea. Ce voi păți eu... să nu mai vorbim! Dar am altă soluție? N-am!

"Cine-i omul?"

Bătrînul deținut se uită o clipă la mine. Apoi îmi dă o hîrtie și o bucată de creion.

"Pîna seara să fie gata scrisoarea."

Va fi gata într-o jumătate de oră.

"Dar cine-i omul?"

Îmi spune.

Simt că am amețeli. Mă doare capul. Imposibil. Unul dintre zbirii coloniei. Imposibil!

Și totuși, a fost posibil.

Într-o săptămînă, am avut o pungă cu medicamente. Și vaselină. Și polivitamine. Și niște auromicină în pastile. Și o scrisoare. Și o fotografie.

Ascund totul cu grijă. Nici cei care lucrează alături de mine nu trebuie să afle. Numai doctorului Amariei îi spun că am medicamentele. Nu mă întreabă cum le-am cîpătat. Încep tratamentul.

După trei zile sînt alt om.

Capitolul 42

Martorii lui Yehova...

Trebuie să mărturisesc cu umilință că înainte de închisoare nu am auzit de acești "Martori ai lui Yehova".

I-am întâlnit pe yehoviști pentru prima dată la Stoenеști.

Scandalul a izbucnit în prima zi de muncă. Ceilalți spuneau de ei: "Sînt pur și simplu nebuni. Ai auzit ce pretind? Cer comandantului să le dea alimentele regulamentare și să-și gătească singuri. Refuză să mănînce ce e gătit de alții. Și nu numai atîti! Au anunțat că nu vor lucra sîmbăta. Pentru nimic în lume. Dar sînt gata să lucreze duminica."

Un frizer mi-a relatat aceste informații, însoțite de multe alte amănunte.

Am zîmbit și n-am dat prea multă importanță întregii istorii. Doar cunoșteam prea bine metodele securității.

Într-o sîmbătă, ne-am înapoiat în colonie zdrobiți de oboseală. Intrăm în dormitoare. Mă întind puțin. Mă dureau toate încheieturile. Deodată, aud urletele

sergentului.

"Toată lumea, drepti! Afară! Încolonarea!"

Ce dracu' se întâmplase? Nimeni nu știa. Ne încolonăm. Apare comandantul. Aveam frică toți de el. Era un sadic. Violent... brutal...

Era înfuriat în ultimul hal.

Începe să țipe... Nu înțelegeam decît cuvinte separate.

Pe scurt. Martorii lui Yehova refuzaseră să lucreze. Fiindcă-i sîmbătă! Dar ce-și imaginează bandiții ăștia? Cred ei că regulamentul trebuie modificat pentru nebuniile lor? Buun... nu vor să mănînce mîncare gătită la bucătărie! Ei, comandantul, s-a dovedit înțelegător. A acceptat. Dar cu munca? O să vadă ei ce o să pățească. Fiindcă au refuzat astăzi să lucreze, fiecare este condamnat la douăzeci de bice. Douăzeci de bice la talpă!

Toată noaptea nu am putut dormi din cauza gemetelor celor bătuți.

A doua zi, duminică, abia puteau merge.

Am stat de vorbă cu unul dintre ei. Țăran din regiunea Craiovei.

"Nu-i păcat? Să te lași torturat de ei..."

Omul mă privi cu bunătate. Nu m-a repezit și nici nu mi-a spus că nu ar fi cazul să mă amestec unde nu îmi fierbe oala.

"Situația nu este așa cum o crezi dumneata. Mai sînt și alții care au suferit pentru credința lor..."

N-am prea înțeles ce vrea să spună. Avea ochi inteligenți și se exprima frumos.

"Doar vă dați seama că, în cele din urmă, veți fi obligați să lucrați sîmbătă..."

Răspunsul lui fu atît de ferm încît am simțit o anumită neliniște.

"Nu vom lucra sîmbăta!"

N-am mai insistat. L-am lăsat în pace.

A doua zi, luni, din nou la lucru. Eram curios să văd ce se va întîmpla cu acești yehoviști. Vineri seară, sergentul de serviciu îi chemă. Începu să vorbească politicos cu fiecare.

"Comportați-vă cu inteligență. Oameni buni, nu-mi faceți probleme mîine. Lucrați și totul va fi în regulă!"

În dimineța următoare, securitatea aplică o nouă tactică. Martorii lui Yehova nu au avut voie să plece în grup. Fiecare fu mutat singur în altă brigadă, sau împreună cu unul sau maximum doi.

Doi erau în aceeași brigadă cu mine. I-am privit cu atenție. Erau foarte curați. Aveau figuri plăcute, priviri sincere. În plus, erau bine dispuși. "Aha – mi-am zis eu – s-au hotărît să lucreze." În fond, era cazul să pună un sfîrșit chinurilor. Amîndoi erau transilvăneni. Muncitori manuali. Unul din Hunedoara, celălalt din Deva.

Începem să lucrăm.

Amîndoi stăteau cu mîinile în buzunar. Lipiți unul de celălalt. Nici măcar nu au luat lopata sau cazmaua în mînă.

Trecuseră zece minute.

Sergentul îi privea din ce în ce mai încruntat. Lîngă el, un soldat cu un cîine lup.

"Măi porcilor! Vreți să aveți de-a face cu mine? Luați-vă lopețile... și... imediat la muncă!"

Nimeni nu mai scotea un cuvînt. Mă treceau fiorii pentru ceea ce va urma. Nici unul dintre cei doi yehoviști nu făcu o mișcare. Eu nici nu le cunoșteam numele. Dar îl cunoșteam pe sergentul Tănase. Era o adevărată bestie. Un bătăuș cunoscut.

Se îndreptă spre deținutul mai în vîrstă. Să fi avut 60 de ani. Cu o forță de dement, sergentul îl lovi în plină față. Deținutul se prăbuși. Se ridică greu... foarte greu. Aproape nu se putea ține pe picioare.

"Fiu de curvă, te vei apuca imediat de lucru...", urlă sergentul Tănase.

Bătrînul yehovist răspunse cu greu: "Sînt gata să lucrez duminică!"

Sergentul se înfurie, îl scuipe, își scoase însă revolverul și îl dădu soldatului. Apoi, se apropie amenințător de yehovist.

"Măi gangstere, ia-ți lopata și treci imediat la lucru. Imediat..."

A urmat o scenă oribilă. Lovituri de picioare, palme, pumni. Fața bătrînului deținut nu mai era de recunoscut. Omul se prăbuși la pămînt gemînd...

Celălalt yehovist, alb la față, îndrăzni să spună:

"Domnule sergent, îl omori!"

Sergentul se opri o clipă. Apoi fața i se întunecă. Se întoarse spre celălalt.

"Și tu? Tu ce păzești aici? La treabă, că ești tînăr și puternic."

Într-adevăr, celălalt yehovist era înalt, puternic și să fi avut 30 de ani. Dar stătea nemișcat, uitîndu-se la tovarășul lui de suferință, care gemea întins la pămînt. Se aplecă să-l sprijine, cînd sergentul aproape urlă:

"Marș de aici și treci la treabă!"

Nu primi nici un răspuns. Dimpotrivă... Privirea tînărului deținut deveni calmă. Deși știa ce va urma.

Soarele devenise din ce în ce mai dogoritor. Sergentul își scoase chipiul. Fața îi era complet transpirată.

"Măi bandiților, măi bandiților! Îmi faceți probleme!"

Și, apoi, parcă explodînd, îl lovi pe tînărul yehovist în gît! Acesta se prăbuși ca secerat. Se auzi o voce:

"L-ai ucis!"

Sergentul se întoarse furios către grupa de unde venise exclamația.

"Ține-ți botul! Dracu' nu moare așa de ușor..."

Unul dintre deținuți se apropie de tînărul yehovist, care zăcea la pămînt. Mai mulți îi aduseră apă. Omul se trezi din leșin și se uită în jurul lui. Îl ajută să se ridice. Se ținea cu greu pe picioare. Sergentul se apropie din nou amenințător.

"Bă, tu ești unul dintre martorii ăștia... cum le zice... Yehova. Nu-i așa?"

Dar nu așteaptă răspunsul și întrebă din nou:

"Pentru ce ai fost condamnat?"

Deținutul respira cu greutate. Făcu un efort să răspundă.

"Fiindcă sînt un Martor al lui Yehova."

Sergentul Tănase începu să urle din nou.

"Minți, ticălosule! Ai fost condamnat fiindcă ai refuzat să iei arma în mînă. Fiindcă refuzi să lucrezi sîmbăta. Dar acum, banditul, vei lucra. Vei lucra, fiindcă altfel nu pleci în viață de aici!"

Se înroșise la față. Îi curgeau broboane de sudoare. Sergentul Tănase era înalt și avea peste 100 kg. Părea de două ori mai mare decît sărmanul om care gemea în continuare.

"La lucru, imediat!"

Tînărul, căruia îi curgea sînge din nas, își băgă mîinile în buzunar. Îl priveam cu uimire. Omul ăsta, pur și simplu se sinucide. E nebun... sau ce are?

Sergentul începu din nou să-l bată! Tînărul căzu din

nou. Sergentul se aplecă, îl prinse de haină și îl tîrî în mijlocul terenului.

"Hei, banditule, am găsit eu ceva pentru tine!"

Luă o cazma și o înfipse bine în pămînt. O încercă de cîteva ori ca să vadă cît de rezistentă este. Apoi luă o cracă puternică și o legă astfel încît împreună cu cazmaua era un fel de cruce. Îl legă pe deținut de această cruce, un fel de răstignire. Apoi țipă la el:

"Hei, te apuci de lucru sau nu?"

Omul nu răspunse. De fapt era un fel de a răspunde...

Sergentul luă o cazma ascuțită și o puse cu vîrfurile sub bărbia deținutului, obligîndu-l să stea cu ochii spre soare. Vedeam un răstignit. Ca pe o cruce.

"Cînd ai să accepți să lucrezi, te dezleg și vei fi liber..."

Tînărul de abia respira. Mai mult horcăind îi răspunse:

"Sîmbătă nu voi lucra..."

"Vei lucra, banditule. Vei lucra, dacă nu vrei să mori!"

Trecu o oră. Cel răstignit nu mai avea putere să stea în picioare, dar nici nu putea să se miște. Sergentul Tănase se învîrtea în jurul lui.

"Aă... ce zici? Nu-i frumos soarele, băă? Roagă-te Dumnezeuului tău! Cheamă-l să vină să te salveze!"

Am simțit că nu mai pot gândi. Capul îmi vuia. În fața mea, un om fusese crucificat. În cea de a doua jumătate a celui de al 20-lea secol.

.....
Au trecut cîteva zile. Nici unul din martorii lui Yehova nu cedase. Nici unul nu lucrase sîmbăta. La orice întrebare, la orice violență, ei răspundeau numai atît:

"Sînt gata să lucrez duminică!"

De altfel, în timpul săptămînii ei își vedeau de treabă, lucrau, iar seara erau extrem de liniștiți.

E vineri. Vineri seara. Eram curios să văd ce va mai face comandantul. Desigur, iar ne vom încolona, iar ne va amenința. Iar unii dintre noi vor fi bătuți.

Cel torturat de sergentul Tănase se simțea mai bine.

Martorii lui Yehova stăteau împreună într-un colț și şușoteau între ei.

Un sergent se apropie de ei.

Șușoteala încetă pe loc. Îl priviră cu calm. Sergentul se opri în fața lor. Probabil că va începe cu amenințările, mă gândii. Doar mâine e sîmbătă.

Sergentul trase aer în piept și le spuse:

"Mîine nu ieșiți la lucru! Este ordinul comandantului. O să ieșiți la lucru duminică!"

Nimeni nu scoase o vorbă. Sergentul plecă. Și cînd dispăru, cînd nimeni nu îi mai putea zări, se îmbrățișară. Cu lacrimi în ochi...

Securitatea, bestiala securitate, fusese învinsă. De acești oameni simpli, care credeau într-o viață și mai simplă. Mult prea simplă.

Lipsa de omenie și cruzimea fuseseră învinse.

Prin bunătate.

Prin demnitate.

Prin rezistență.

Prin unitate.

Capitolul 43

În timp ce a băut o halbă de bere !

E noiembrie. Un noiembrie ploios, ca orice noiembrie.

Ieri noapte au fost aduși o serie de deținuți noi. Nu sînt noi arestați, ci mutați de prin alte colonii politice.

Mă învîrtesc prin curte. Poate îmi recunosc vreun prieten. Deși e greu. Toți umblă înfofoliți cu fel de fel de cîrpe. E frig. Și plouă. Mă îndrept spre dormitor.

Deodată, cineva mă apucă de mîină.

"Nu cumva dumneata ești Bănuș? Max Bănuș?"

Mă uit la el. Mic de statură. Tremura, deși era bine îmbrăcat. Încerc să-mi amintesc figura. Imposibil. Nu-l cunosc.

"Da, eu sînt."

"Și nu mă mai recunoști?"

Fac din nou un efort. Cine o fi, Doamne?

"Eu sînt Puiu Stănescu!"

Doamne, Dumnezeule! Ne îmbrățișăm. Îl duc repede la patul meu, în dormitor. Puiu Stănescu. Talentatul inginer

Puiu Stănescu.

"Măi, Puiule, te știam pasionat după vînătoare și pescuit. Nu după problemele politice."

Încep să-l recunosc. Se înjumătățise. Cunoscute printre toți prietenii prin pasiunea lui de vînător. Auzisem că la pescuit puțini îl întreceau. Își cheltuia toți banii numai pentru unelte. Avea fel de fel de combinații, cu care își aducea diverse undițe, cîrlige și ață de nailon de peste hotare.

"Ce faci, mă, Puiule? Cum ai ajuns aici?"

În loc să-mi răspundă, văd că tremură.

"Dar ce ai?"

Avea un început de dizenterie.

"Mă, tu vorbești serios?"

Vorbea serios. Fug la doctorul Amariei să-i spun. Puiu Stănescu nu avea dreptul să meargă la cabinetul medical chiar în prima zi. Trebuia întâi repartizat într-o brigadă. Îi explic lui Amariei cum stă situația.

"Stați, nu vă grăbiți. Nimeni nu poate fi sigur că are dizenterie. Poate are numai o simplă infecție intestinală. Să vină mâine dimineață la mine."

"Doctore, i-aș da o pastilă, două de aureomicină. Ce crezi?"

Amariei se uită la mine. Dă din cap.

"Dacă vrei. Să ia pastilele la o diferență de patru ore. S-ar putea să se vindece pînă mâine dimineață."

Mă întorc în dormitor. Îi spun lui Puiu Stănescu ce a spus doctorul și îi dau prima pastilă. Nu-i vine să creadă. Îmi spune zîmbind:

"Întotdeauna am fost un mare băftos!"

Rîdem.

"Măi, Puiule, ce condamnare ai?"

Doi ani! Nu-mi vine să cred urechilor. Doi ani? N-am auzit încă de o asemenea condamnare politică! Atît de puțin?

"Cînd ai fost arestat?"

Fusese arestat la 30 ianuarie 1960. Mă apucă amețeala. Băiatul ăsta va fi acasă peste două luni și ceva.

"Dar pentru ce te-au condamnat? Ce ai făcut, sau ce n-ai făcut, de ți-au dat numai doi ani? Ai greșit vreun proiect?"

"Aș! Omisiune de denunț!"

"Dar, bine, numai... doi ani? Totuși, ce dracu' s-a întîmplat?"

.....
August 1959.

București. E cald. Foarte cald.

Institutul de proiectări unde lucra inginerul Puiu Stănescu se găsea în centrul Capitalei. Pe Calea Victoriei.

E ora 1.

Arșita este mai mare ca oricînd.

Inginerul Stănescu se uită la colegul și prietenul său, Bebe Dumitrescu.

"Bebe, am o idee!"

"Să te aud!"

"Hai să luăm o bere. Mă sufoc de căldură. Aici, pe dreapta, la bodega din colț, este o bere rece, formidabilă!"

"Se aprobă în unanimitate."

Cei doi își lasă planșeta și-și anunță șeful că vor lipsi un sfert de oră.

Două halbe aburite sînt puse în fața celor doi ingineri. Puiu Stănescu avea 31 de ani, Bebe Dumitrescu, 29.

"Bună e, Puiule!"

"Bună!"

"Auzi, Puiule, ce mi-a spus Popescu!"

"Care Popescu?"

Puiu Stănescu asculta indiferent. Cunoștea vreo treizeci de Popescu. Și berea era atât de rece! Plescăi golănește din buze!

"Ei, care? Stănică Popescu de la Agricultură!"

"Aha... da. Ce ți-a spus?"

"Mi-a spus că Dumitrescu Gigi i-a spus..."

"Ăsta-i rudă cu tine?"

"Nu vorbi, mă, prostii! Un singur cîine îi scurt de coadă? Gigi Dumitrescu de la Asociația Vînătorilor."

"A, Gigi... cum să nu-l știu... am fost de zeci de ori cu el după potîrnichil!"

"Așa, Gigi Dumitrescu a aflat că Ion Broboancă de la biroul lor din Craiova..."

"P-ăsta nu-l știu!"

Puiu Stănescu se uită după chelner. Era cald și terminase halba. Voia alta. Bebe Dumitrescu își continuă înșiruirea.

"Ion Broboancă e disperat. Are un nepot. Îl crește. Băiatul e student. Și nu dintre cei mai răi. Ei bine, puștiului i-a intrat în cap s-o întindă din țară. Chiar clandestin..."

... Lui Puiu Stănescu i se luminează fața.

"Bebe, iei și tu o halbă? Că uite-l, vine!"

Chelnerul se apropia cu o tavă pe care erau cel puțin zece halbe, tot aburite. Berea era într-adevăr rece.

Luară amîndoi încă una.

"Ei, ce zici Puiule?"

"Grozavă e! Și e rece!"

"Nu! Ce zici de puștiul lui..."

Stănescu îl întrerupse.

"Ești nebun. Mă interesează pe mine prostiile astea?
Pe așa o căldură? Hai noroc!"

"Noroc!"

După cinci minute era fiecare la masa lui de proiectare.
Pe la începutul lui ianuarie, inginerul Bebe Dumitrescu
nu mai apare la birou. Din șușoteli, Puiu Stănescu află că
a fost arestat.

"Ce o fi făcut, Doamne?"

La 30 ianuarie, în mijlocul nopții, este arestat și Puiu
Stănescu.

Ce se întâmplase?

Primul fusese arestat nepotul lui Ion Broboancă. După
prima bătaie băiatul a recunoscut că a avut intenția să
plece în străinătate. Clandestin? Da, clandestin!

"Cine a știut?"

Au urmat câțiva pumni și băiatul a spus. Unii colegi,
unchiul Ion.

Bun! A fost arestat și unchiul Ion!

"Cine a mai știut?"

Bietul Ion Broboancă ridică speriat din umeri. Parcă nu
vorbise cu nimeni.

A urmat o palmă și o serie întreagă de pumni.

"Cred că am vorbit cu Gigi Dumitrescu. Cel de la
centrala noastră din București."

A fost arestat și Gigi Dumitrescu.

Istoria s-a repetat.

A fost arestat și Stănică Popescu de la Agricultură.

Și inginerul Bebe Dumitrescu.

Și inginerul Puiu Stănescu.

.....
Îl ascult în tăcere. Dacă n-aș fi fost și eu aici, n-aș fi
crezut niciodată povestea asta.

"Puiule, ce a fost greu a trecut. Sîntem la sfîrșitul lui noiembrie. Mai ai două luni și vei fi acasă. Dar ce acuzație ți-au adus?"

Inginerul Stănescu căzu puțin pe gînduri. Apoi începu să zîmbească. Parcă se simțea mai bine. Trecuseră două ore de la luarea aureomicinei și avea impresia că-și și făcuse efectul.

"Dacă ascultai actul de acuzare, nu știai ce să faci. Să rîzi? Să plîngi? Mi-l amintesc perfect! Spunea așa... inginerul Stănescu, în timp ce bea o halbă de bere, a auzit de la inginerul Bebe Dumitrescu, care a auzit de la Stănică Popescu de la Ministerul Agriculturii, care a auzit de la Gigi Dumitrescu de la Asociația Vînătorilor, care a auzit de la Ion Broboancă din Craiova că nepotul lui, student, are intenția să treacă clandestin granița. Deci, omisiune de denunț pentru intenție de trecere de graniță fără pașaport. Inginerul Stănescu este condamnat la doi ani închisoare politică."

Capitolul 44

"Măi jidane ! Ben Gurion te-a salvat !"

Mă trezesc. Cineva mă scutură de braț.

Aplecat peste mine, un ofițer.

Îngheț. Mă văd în lanțuri. Va găsi medicamentele, scrisoarea de-acasă, fotografia. Va găsi pîinea primită pe furiș ieri de la unul dintre bucătari.

Nu mi-am imaginat că vor face vreodată control și în miezul nopții.

Ofițerul mă îmbrățișează. Nu-mi dau seama ce se întîmplă.

"Crede-mă, Bănuș, nu sînt beat. Am văzut cu ochii mei. A venit o telegramă. Ești grațiat!"

Mă uit la el amețit. Nu înțeleg. Sau eu mai dorm, sau se joacă aici o comedie proastă.

"Glumiți, așa, în miezul nopții?"

Nu glumea!

"Pregătește-te. Dimineață vei pleca acasă!"

Mă dau jos din pat. Mă așez în capul oaselor. Îmi

vuiește capul. N-am putere. Nu știu ce să fac. Îmi scot punga cu medicamente. Vreau să le împart celorlalți. I le dau lui Vîsîi. Să le folosească împreună cu profesorul Sîrbu. Și cu Nae Rădulescu. Pîinea o dau profesorului. Acesta mă privește îndurerat. Are lacrimi în ochi.

"Măi Bănuș, noi rămînem, măi Bănuș!"

Privesc pierdut. Ce pot răspunde? Sîrbu continuă:

"Să nu mă înțelegi greșit. Nu mă doare că tu pleci. Mă doare că noi rămînem!"

Tot nu spun nimic.

Dimineața trebuie să aștept numărătoarea. Numai după aceea am dreptul să plec.

Întreaga colonie este încolonată în curte. Numărătoarea se termină. Un sergent mă conduce spre poartă. Trec prin fața tuturor. Merg cu capul plecat. Nu mă pot bucura de fericirea mea. Mi-e sufletul înnegrit. Ei rămîn aici. Aud o voce strigînd:

"Măi jidane, Ben Gurion te-a salvat!"

Încetinesc pasul. Foarte bine faceți! Insultați-mă! Blestemați-mă! E dreptul vostru! Îmi va fi plecarea mai ușoară.

Mă opresc puțin. Mă uit la oameni. Încerc să aud ceva.

Dar nimeni nu mai spune nimic.

Nimic!

Capitolul 45

Un fel de încheiere...

De 24 de ore mă plimb liber prin București. Este un ianuarie mai frumos decît orice ianuarie. O iarnă ușoară. Fără zăpadă. Fără vînt. Fără îngheț.

Admir niște case noi. Curate, culori vesele. Intrările frumoase. Nu-i rău pe aici.

Iau tramvaiul și mă duc în nordul orașului. Cineva mi-a spus că s-a deschis un nou restaurant.

Merg pe stradă și sînt bine dispus. Mă uit, amuzat, la îmbrăcămintea oamenilor. Toți îmi par ridicoli. Dar femeile sînt grozav de sexi. Fustele sînt formidabil de scurte. Ajung pînă la mijlocul genunchiului.

Parcă niciodată vitrinele n-au strălucit ca acum. A apărut și primul magazin selfservice. Vreau să intru. Tocmai iese un milițian. Toată ființa mea se blochează. Nici nu știu cum am ajuns vizavi.

Renunț.

Mă plimb pe un bulevard. E foarte aproape de redacția

mea. De fosta mea redacție. L-am ales intenționat. Poate voi întâlni pe unii colegi. Nu m-am înșelat. Vine un grup. Îi recunosc.

Doi mă văd și se întorc.

Îi înțeleg.

Ceilalți doi se reped spre mine. Ne îmbrățișăm. Le strâng mîinile. Îi felicit. Dar nu le spun pentru ce. Știu că au avut mult de suferit. Și Romeo Villara și Radu Urziceanu au fost curajoși. Au fost momente grele. Securitatea le-a cerut să vină martori împotriva mea. Să declare că m-au auzit spunînd... S-au ținut dîrzi. Au refuzat, nepăsători la toate amenințările. Dar nu discutăm despre acest subiect. E mai bine. E mai sigur. Ne despărțim. Nu știu cînd ne vom mai vedea.

Am cîteva drumuri de făcut.

Primul, la soția doctorului Popa. Nu vreau, deocamdată, să țin seama de comportarea lui din ultimul an. M-a rugat cu lacrimi, la plecare, să-l iert de tot ce a făcut (nu eram eu cel care trebuia să-l iert) și să trec pe la soția lui.

Îmi deschide o femeie cam de 50 de ani. Cînd aude că e vorba de doctorul Popa, începe să plîngă. Cu disperare. Nu mai vrea să audă de el. Le-a produs numai suferințe. A stat și ea închisă un an pentru cărțile lui. Fata ei a divorțat de el. Este recăsătorită de doi ani. Să plec! Mă roagă, plîngînd, să nu mai stau de vorbă și să plec imediat.

O ascult. Îmi e gura uscată. Plec pe jos abătut.

După-amiază, îi telefonez logodnicei lui Nae Rădulescu. Nae, sensibilul pictor și arhitect, talentatul povestitor, generosul prieten, m-a rugat să iau legătura cu iubita lui. Cu fata pe care o visa ziua și noaptea. Cu fata

aceea care apărea în toate picturile, în toate desenele și pe toate frescele pe care arhitectul Nae Rădulescu era obligat să le execute prin vilele paznicilor noștri. Îmi apare fresca desenată de Nae pe peretele mizerabilei noastre bucătării. Iubita lui în chip de simbol al belșugului, răsturna spre noi cornul abundenței. Mămăligă, coji de cartofi, cepe...

În noaptea aceea, cînd am fost trezit și mi s-a spus că am fost grațiat, m-am dus în primul rînd la prietenul meu Nae. Am stat îndelung de vorbă. Avea o singură dorință. Să vorbesc cu logodnica lui. Și dacă totul e în ordine, dacă fata mai are răbdare, dacă-l mai așteaptă, în pachetul pe care i-l va trimite luna viitoare mama lui să pun și o batistă albastră. Am rîs amîndoi. Dar lucrurile erau serioase. Toată rezistența lui suflătească se sprijinea de această fată. Mi-am scris numărul de telefon într-o cută a cămășii. Apoi, cum am ieșit din închisoare mi l-am trecut în carnet.

Memoria lui Nae nu se înșelase. Numărul este exact. Simt cum încep să respir emoționat. Parcă era vorba de o veche prietenă.

Este chiar ea la telefon.

"Am un mesaj din partea lui Nae!" îi spun eu fără nici un fel de altă introducere. Vocea de dincolo n-a sugerat nici surpriză, nici teamă. Parcă numai nedumerire.

"Nae?"

"Da! Nae... Nae Rădulescu... Arhitectul Rădulescu. Nae m-a rugat să-ți transmit că se gîndește tot timpul la dumneata!"

Îi aud acum cu claritate respirația grăbită. Vocea, deși stăpînită, transmite o anumită emoție.

"Domnule, sînt măritată de un an și jumătate. Am o

fetiță de patru luni. Mai ai să-mi spui ceva?"

Îi răspund încet, mai mult șoptind:

"Nu!"

Și închid telefonul.

A doua zi dimineață, devreme, aștept să se deschidă micul magazin din colț. Cumpăr o batistă albastră. Mă duc la mama lui Nae și o rog s-o pună în pachetul pe care îl va trimite fiului ei. Nu-i spun despre ce e vorba. Sînt sigur că atunci cînd va ieși din închisoare, arhitectul Nae Rădulescu îmi va ierta minciuna. Prea are nevoie de ea în acest moment.

Este ora 3 după-amiază. Sînt obosit. Mi-e sufletul uscat. Am fost la poliție pentru buletinul de identitate. Șeful poliției din cartier refuză să-mi dea vreun act. Nu vrea ca în sectorul lui să locuiască foști deținuți politici. Faptul că soția mea lucrează, că locuim împreună, că stau în acest apartament de nouă ani reprezintă argumente care nu-l interesează. Să plec din sectorul lui. N-are nevoie de foști deținuți politici. Să plec. Unde, nici el nu știe. Ridic din umeri și-mi vād nepăsător de drumul meu.

Acasă, înfometat, mă uit în frigider. E plin. Am un simțămînt de rușine. La 200 kilometri de București, cunosc un loc unde aproape zece mii de oameni se sting înfometați.

Mai am un telefon de dat. Tatăl lui George Vîsfi, arhitectul pasionat de probleme religioase. Telefonul sună îndelung. Îmi răspunde o voce de femeie. Este o vecină din apartament. Domnul Vîsfi nu e acasă. Îmi las numele, adresa. Spun că este cineva care s-a văzut cu fiul lui. Aud dincolo o tăcere de moarte. Am înțeles că a înțeles!

Nu trec nici două ore și sună soneria. Timid, aş zice chiar blînd. Ce bizar și ce diferit poate fi folosită soneria

astal

N-am avut nici un dubiu. Era un om, un om bun. Deschid. Un bărbat scund, cu părul cărunt. Mic de statură. Modest îmbrăcat. Stătea cu șapca în mână. O întorcea când pe față, când pe dos.

"Sînt tatăl lui Vîsîi!"

Îl poftesc repede în casă. Dar sînt musafiri în cameră, așa că ne închidem în bucătărie. Însă toată bucătăria mea avea trei metri pătrați.

"E sănătos?"

Îl asigur că George al lui e voinic cît un taur. Că muncește greu ca să poată primi o carte poștală pe lună pentru a scrie acasă. Încep să-i tremure mîinile. I le strîng prietenește. Vreau să-l ajut să fie calm. Știu că nu va putea. Încep să-i curgă lacrimi. Dar pe față nu i se vede durerea. Și vocea îi e sigură, deși șoptită.

"Sîntem o familie de muncitori. Eu sînt șofer. De aceea, George a putut intra mai ușor în facultate. Dar a învățat. Era întotdeauna harnic. Și-a luat diploma printre primii. Și a doua zi l-au arestat. Pentru opt ani. Pentru ce, Doamne, pentru ce?"

Nu, nu poate fi vorba de opt ani. Fii sigur că va ieși înainte. Uită-te la mine. Și eu am fost condamnat la opt ani și iată-mă acasă. Nici patru nu s-au împlinit. Bătrînul mă ascultă și dă neîncrezător din cap.

"Cu dumneata e, poate, altceva. George a fost aruncat în închisoare pentru credința lui. Voia să se dedice picturii bisericești. Nu-i vor da drumul înainte. Dar spune-mi drept, e sănătos? Va putea munci și de acum înainte?"

L-am strîns în brațe bărbătește. L-am explicat că George al lui este un exemplu în închisoare. Nu supără pe nimeni. Ajută pe ceilalți. Muncește. E harnic. E isteț.

Învăță. E plin de milă pentru suferințele celorlalți. Am enumerat toate calitățile pe care le țineam minte din școală că trebuie să le aibă un om ideal. Nu mă mai interesa adevărul, atît de neimportantul adevăr. George al lui era un supraom. Bătrînul șofer a simțit cu adevărat ceea ce înseamnă fericirea.

N-a mai stat mult. A plecat transfigurat.

Cred că a fost cel mai valoros lucru pe care l-am realizat în viața mea.

CUPRINS

CAPITOLUL	1	Prefața mea ...	9
CAPITOLUL	2	Ce vis stupid !	13
CAPITOLUL	3	Nu ! Nu-i nici un fel de vis !	15
CAPITOLUL	4	"Scuzați-ne , vă rog, a fost o greșeală !"	22
CAPITOLUL	5	Al 104-lea avertisment serios dat de Republica Populară Chineză	26
CAPITOLUL	6	"De ce n-ai folosit și cea de-a treia culoare ?"	30
CAPITOLUL	7	De ce nu am folosit și cea de-a treia culoare !	34
CAPITOLUL	8	"În primul rînd sînt ofițer de securitate ! Și apoi medic !"	41
CAPITOLUL	9	Chitara lui Roland Pupăză !	45
CAPITOLUL	10	Nu uitați acest nume: Gheorghe Moisă !	51
CAPITOLUL	11	Prietenii... ..	55
CAPITOLUL	12	Cele treizeci de secunde de necrezut	66
CAPITOLUL	13	Secretul iaurtului	70
CAPITOLUL	14	Guvernul din Grădina Cișmîgiu	75
CAPITOLUL	15	Camera 25	80
CAPITOLUL	16	"Eu sînt Iisus !"	83
CAPITOLUL	17	Excelentul restaurant Montecattini din Roma	88

CAPITOLUL 18	"Și apoi, unul câte unul, am semnat !"	93
CAPITOLUL 19	Cel 11 Leibovici !	103
CAPITOLUL 20	Deci, vom fi achitați !	113
CAPITOLUL 21	"Nu ! Nu sînt degeaba condamnat !"	116
CAPITOLUL 22	Flagrant delict de adulter	119
CAPITOLUL 23	"Vom vedea soarele"	124
CAPITOLUL 24	"Coboriți, vă rog !"	129
CAPITOLUL 25	Drumul morții !	135
CAPITOLUL 26	Plouă - norul !	140
CAPITOLUL 27	Imposibil ?	142
CAPITOLUL 28	"O porție dublă pentru domnul !"	144
CAPITOLUL 29	"Claudius cel Bătrîn"	148
CAPITOLUL 30	"Amariei avea dreptate"	150
CAPITOLUL 31	Profesorul Sîrbu	153
CAPITOLUL 32	"Ave Maria !"	156
CAPITOLUL 33	"Nimeni n-are voie să iasă viu pe poarta asta !"	158
CAPITOLUL 34	"Ceea ce știu este că sînt din nou burlac !"	163
CAPITOLUL 35	Iată pentru ce muncim noi !	168
CAPITOLUL 36	"Hai, că o să închid ochii !"	172
CAPITOLUL 37	"Pentru asta am devenit eu ofițer ?"	177
CAPITOLUL 38	Copiii din Răstoaca	179
CAPITOLUL 39	"Din nou ziarist ? Pentru nimic în lume !"	183
CAPITOLUL 40	"Munci ușoare"	186
CAPITOLUL 41	"Rara avis !"	188
CAPITOLUL 42	Martorii lui Yehova	191

CAPITOLUL 43	În timp ce a băut o halbă de bere !	198
CAPITOLUL 44	"Măi jidane ! Ben Gurion te-a salvat !"	204
CAPITOLUL 45	Un tel de încheiere	206

Redactor: SORIN CRUCERU

Tehnoredactor: CRISTIAN MICU

Culegere electronică: CARMEN DIMA, CĂTĂLINA RADU

Bun de tipar: 25 noiembrie 1990

Întreprinderea Poligrafică "OLTENIA", Craiova

Oameni în uniformă în dungi și oameni în uniformă albastră. Oameni de-o parte și de alta a grătilor. Oameni cu arme și oameni dezarmați. Oameni care mor și oameni care omoară. Oameni care sînt chinuți și oameni care chinuie. Victime și călăi într-o epocă în care toți erau, practic, victime. Închisorile comuniste văzute dinăuntru de o victimă amestecată între milioane de victime închise în interiorul unei țări-închisoare. Și totuși... Dincolo de gard — speranța, dincolo de uniformă — omul...

MAX BĂNUȘ dovedește încă o dată — dacă mai era nevoie —, în romanul *Cei care m-au ucis*, falimentul moral al orînduirii care a transformat o țară întreagă într-o închisoare și un popor în victime îmbrăcate în uniforme a căror culoare aproape nu contează. De ce trebuie să existe o asemenea carte... Fiindcă greșelile nespuse se pot repeta și fiindcă cei care au murit acolo trebuie să aibă deasupra capului o cruce a neuitării.

Jurnalist în perioada 1948—1958, MAX BĂNUȘ a fost arestat în 1958 și condamnat la opt ani închisoare. Eliberat după patru ani, de către o organizație americană de binefacere, a lucrat ca jurnalist în Statele Unite ale Americii. Din 1966, este redactor la RADIO EUROPA LIBERĂ, apreciat ca realizator al cunoscutului program TINERAMA. Din 1983, publică revista de comunicație ON AIR, care promovează dezvoltarea relațiilor cu țările din Europa de est ; a fost premiată cu medalia de aur la Festivalul publicațiilor de radio-comunicație.

MAX BĂNUȘ despre MAX BĂNUȘ :

„Am fost un disident... fără să știu însă !“

„Scriitor ? Nu, nu mă consider scriitor... ci un simplu comunicator.“